

KOROŠKI

Swžinar

GLASILO RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XI.

Ravne na Koroškem, 20. avgusta 1961.

Štev. 7-12

»To žrtev, borb in
zmag je spomenik.
Postoj, tovariš —
spomni se na mrtve.
Vse, kar veliko je,
vzkali iz žrtve
in ti, ki živ si,
mrtvim si dolžnik.«

(na spomeniku v Črni)

OF
12. OKTOBRA 1942
SO RAVENSKI VŽGALI
TUKAJ BORBE KRES IN
LES JIM BIL JE BRAT

SPOMENIK IN ZAPIS NA NAVRŠKEM VRHU

(Foto: prof. St. Kotnik)

Danes nekoliko bliže po tej poti, po poti vstaje, žrtev, borb in zmag. Da, srečna so ljudstva, ki imajo čim manj takih spomenikov, ki jih nihče ni kdaj napadal, jih pobijal in jim jemal svobodo. Toda srečni smo iz vse usode lahko tudi mi, ker so to znamenja narodovega ponosa in časti

Direktor Gregor Klančnik:

Urejevanje naselja in okolice Raven

Spremenjena miselnost in pridobljena ljubezen do urejenih zelenih površin

Ravne na Koroškem so postale znane po Sloveniji pa tudi po državi ne samo s svojimi žlahtnimi jekli, kulturnimi in športnimi ustvarjalci, temveč tudi po svojem lepo urejenem delavskem naselju. Okolica stanovanjskih stavb na Čečovju in nasadi pri vhodu v železarno so postali predmet pozornosti vsakega obiskovalca našega kraja. Poleg izgradnje lepih stavb življenjske ravni so v nekaj letih iz neurejene okolice nastale začetane poti, otroška igrišča, zelene površine ter bogati rastlinski nasadi, okna slehernega stanovanja pa krasi cvetje. Medtem ko smo še pred nekaj leti bili mišljenja, da je fižolovka pred stanovanjem pogoj in znak življenjske ravni, je danes sistematsko urejeno naselje postalo ponos več kot 3000 prebivalcev samega Čečovja pa tudi vseh drugih krajanov.

Ni pa najvažnejše to, kar je zgrajeno. Posebno vrednost ima spremenjena miselnost in pridobljena ljubezen do urejenih zelenih površin. Ni še dolgo, odkar smo si lahko samo po slikah zamišljali, sedaj pa imamo sami kot park edinstveno naselje, ki je lahko vzor ne samo drugim industrijskim centrom pri nas, temveč tudi izven meja na Vzhodu in Zahodu. Že so ostvarjene tudi osnove, da bo Čečovje, slika socialistične izgradnje, dobilo tudi svoj okvir. Gosto zasajene sadike po robu in pobočju bodo v bodoče košato drevje,

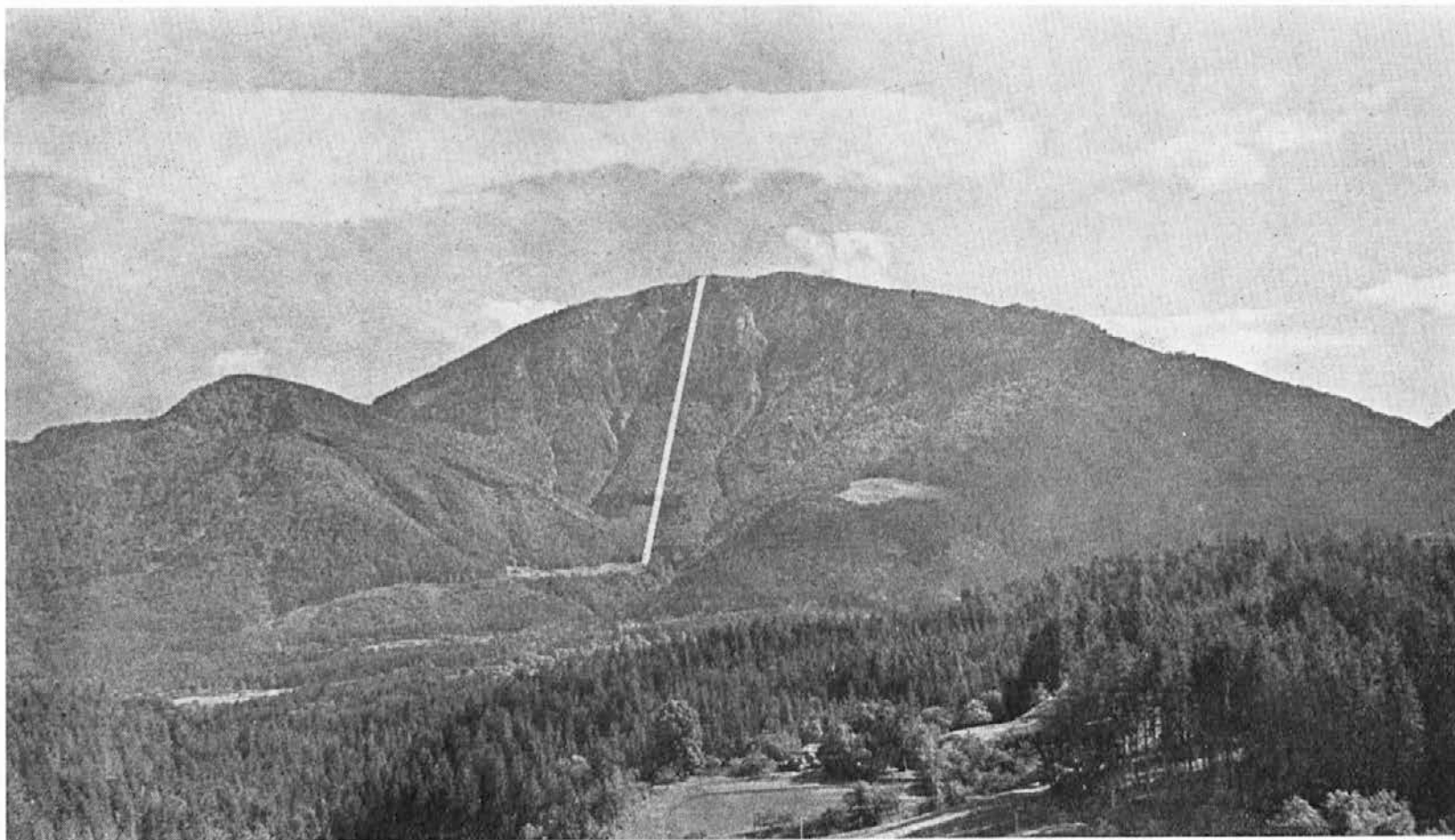
ki bo obkrožilo prebivalce čečovske planote. Na žalost pa bo na to treba počakati nekaj desetletij, da bi nam lahko narava ostvarila, kar si želimo. Tudi 42-stanovanjsko stolpnico smo sposobni zgraditi v enem letu, za 15-metrsko drevo pa je potrebno znatno daljše obdobje. To nas opozarja na to, da moramo rastlinam, predvsem pa drevju, ki nam ga je narava že dala, posvetiti na ožjem in širšem področju našega kraja večjo pozornost. Pri tem mislim predvsem na

NAŠ PARK.

Zavidanja vredno je bogastvo širokih krošenj eksotičnih dreves in rastlin ter širokih travnatih površin nad železarno; nismo pa še pridobili čuta in ljubezni do te velike pridobitve, ki nam jo je desetletja ostvarjala narava. Profesorji, inženirji, tehniki, intelektualci in preprosti ljudje mirno gledamo, kako se lomijo veje, teptajo nasadi, divje nastajajo nove poti, zelene površine pa spreminjajo v pusta neplodna tla. Steze v parku so namenjene za sprehode, zato morajo biti speljane tako, da je dosežena večja dolžina; mi pa zaradi pridobivanja na času po pobočju in v parku iščemo bližnjice, ki sekajo rane, uničujejo nasade in onemogočajo njihovo rast. Težko razumemo, da ima mladina tako malo časa, da kljub

široki okolici, kjer za to možnost obstaja, utira prave plezalne steze od ceste do parka. Pri tem bo izgovor za vse to: »V parku se nahaja nogometno igrišče.« Da mu tam ni mesta, nam je vsem jasno. Prav zato v njegovi bližini nastaja po lokaciji na najboljšem mestu športni park, ki bo imel vsa potrebna igrišča, pa tudi Dom telesne kulture. S tem pa ni rečeno, da ne moremo že sedaj v pogojih, ko se še vršijo športne igre, z večjo zaskrbljenostjo predvsem pa z večjo ljubeznijo gledati na naš park. V parku na Ravnah obstajajo samo pravice in nobenih dolžnosti. Poleg pravic tistih, ki park uporabljajo, moramo predpisati tudi dolžnosti. To mislim, da je osnovni pogoj za očiščevanje bogatih nasadov. Na novo bo treba zarisati poti, izboljšati travnate površine, ostvariti pogoje za normalno rast drevja in drugih rastlin, odpraviti vožnjo in parkiranje motornih vozil ter vpeljati zasledovanje ne samo izkoriščanja pravic, temveč tudi izvrševanja dolžnosti. Čut, ki smo ga pridobili za lepoto na Čečovju, moramo razširiti tudi na park in na celo okolico kraja Ravne na Koroškem. Za ureditev in ohranitev parka niso potrebna tako velika sredstva, da bi jih naš kraj ne premogel, potrebno pa bo, da se bodo dvignili vsi krajevni forumi in prebivalci ter ni razloga, da ne bi že v letošnjem letu, pa če-

(nadaljevanje na strani 8)

Strela? Ne, zaznamba za bodočnost. Tam od nekod z Ivrti ali od Jurčka bo speljana vzpenjača tudi na našo goro. Črta niti noče reči kod, temveč le nazorno napoveduje. Kmalu bomo o tem več brali, dokler pa in še nekoliko čez bo treba na ta lepi vrh pač peš. (Seveda pa ne smemo pozabiti, da so zadosti težke zvonove že tam davno na vrh pripeljali in da je bil na gori leta 1932 tudi že avtomobil — »Tatra«.)

Prof. Stanko Kotnik

Granit in bron za skromen spomin

(Spomeniki na veliki čas po naši dolini)

»Veliki uspehi, ki smo jih dosegli, so najlepši spomenik vsem, ki so v novo Jugoslavijo vgradili svoja življenja.«

Maršal Tito v Užicu 4. julija 1961.

Vsako ped naše zemlje je zaznamoval veliki, usodni čas. Vsaka hrani svoje spomine, boleče, ponosne in junaške. Eni so morda že zapisani v knjige, drugi vklesani celo v granit ali uliti v bron. A vseh ne bo mogoče nikdar do kraja stvarno zajeti; nekateri bodo ostali le v srcih, dokler jih ne bo izbrisal neustavljivi čas ali jih morebiti pretilil v izročilo, legendo.

Dvajset let je že, kar se je naš človek postavil v bran za svoje človeško in narodno dostojanstvo. Lepa priložnost, da se enkrat skupno ozremo po tistih spominih, ki so do danes že zapisani v kamen in kovino. Odpravimo se torej s tem namenom po naši domovini, po njenih stranskih tokavah in vrhah.

Komaj za Dravogradom dobro zavijemo čez Mežo, zagledamo na desni strani ceste surovo obklesan trimetrski granitni kolos. Hitri vozniki ga morebiti niti ne zapazijo, ker stoji na ovinku in je precej obdan z drevjem. A viden je vseeno tudi s ceste proti Slovenjemu Gradcu. Sedanja regulacija ga bo najbrž bolj poudarila. To je spomenik v Podklancu, na kraju, kjer je doživel združeni bežeči sovražnik sredi maja 1945 zadnji udarec naše vojske, kakor nam razodene napis¹:

BRIGADE IV. OPERATIVNE CONE,
ZDRUŽENE Z BORCI III. ARMADE,
SO V NARODNOOSVOBODILNI VOJNI
OSVOBAJALE JUGOSLOVANSKO
ZEMLJO TER 15. MAJA 1945. NA TEM
PREDELU DOKONČNO STRLE UMI-
KAJOČE SE NEMŠKE FAŠISTIČNE
TOLPE.

Preprost in skromen je ta spomenik po svoji zunanosti, vendar bo trajni kamen v pozni vek oznanjal rodovom svojo zmagovito poslanico.

Tam, kjer se pred Ravnami na Dobri-jah prevesi hudi Blatnikov klanec, nas pred križiščem z železnico prav tako z desne strani pozdravi svojih pet metrov visok kvadratni steber iz granitnih kock s knežjim kamnom ter peterokrako na vrhu. Iz sredinskega nastavka raste triglavski grb.

MALGAJU IN TOVARIŠEM,
KI SO PADLI V BORBAH ZA KOROŠKO
1918—1945

piše na čelni železni plošči. Na stranskih pa so vrstice iz dveh pesmi:

O, JAZ NE SPIM, LE ČAKAM ČAS
IN ČAKAM VAS,
DA GREMO SKUPAJ ČEZ ŠT. VID
MED BRATE NAŠO ZILO PIT

iz pesmi »Malgaj trka« generala Rudolfa Maistra-Vojanova, poveljnika koroških prostovoljcev po prvi vojski, in

LEPO JE, VEŠ, MAMA, LEPO JE ŽIVETI,
TODA ZA KAR SEM UMRL, BI HOTEL
ŠE ENKRAT UMRETI!

iz Kajuhove »Materi padlega partizana«. Tako so smiselno združene izpovedi dveh pesnikov-borcev za našo svobodo v različnem času v spomin na žrtve za slovensko Koroško. Spomenik, delo arhitekta Pengova, je bil odkrit junija 1947 in je naslednik Malgajevega spomenika iz leta

Vrh spomenika
v Mežici

S trga pred domom Partizana se dviga v spomin na borbeno noč od 3. na 4. april 1943 in za misel napisa

1924, ki je moral pasti obenem z našo svobodo ob navalu Nemcev. Blizu mesta, kjer je postavljen, se je poročnik Franjo Malgaj smrtno ponesrečil.

Zdaj, ko prelagajo cesto pod klanec, bo treba misliti tudi na spomenik, da ne bo odrinjen v zapuščenost. Z nove trase je dobro viden, treba bo poskrbeti le za primerno opozorilo in pa za dostop.

Pri Malgajevem spomeniku se usmerimo na levo preko Meže proti Koroškemu

Selovcu (po domače: proti Zelovcu — op. ured.) Gozdna pot ob potoku nas po nekaj hoje pripelje do Vrhnjaka in kmalu nad kmetijo zagledamo ob robu gozda iz granitnih kosov zidan spomenik dvodelne kvadraste oblike z bronasto ploščo. Narejen je po zamisli Franca Iviča z besedilom dr. F. Sušnika, odkrit novembra 1955:

TU JE KONEC MUČENIŠKE POTI NAŠE.
SAMI JAME SMO SI IZKOPALI,
PADLI VANJE SEME SMO SVOBODE
VAŠE.

SEDEM TALCEV
12-I-1945

A nad napisom — palmova vejica, simbol zmage. Da, naši ljudje so tudi v smrti zmagovali nad sovražnikom, zmagovali s svojim človeškim in narodnim dostojanstvom.

Talce so gestapovci navsezgodaj pripeljali iz Dravograda, vse izmučene in obtežene peš sredi hude zime ali celo bose. Čemu sem — tako daleč? Da ustrahujejo ljudi v tem delu s pobojem njihovih domačinov? Da še enkrat klavrno izpričajo

Črna na Koroškem ima pri nas najlepši zunanji spomenik žrtvam za svobodo — verjetno kar najlepši na Slovenskem. Poleg tega je na pokopališču še ta spomin in zapis padlim. Manjši kamen z žaro tik zraven pa je družinski spomin prvoborcu Henriku Zagerniku. Vse leto jim bršljan zeleni in nageljni cveto.

svojo moč in pred koncem ohrabrijo predvsem sebe?

Med ustreljenimi sta bila Jurčkov oče in sin iz Podgore — oba Ferdinanda Gostenčnika, potem Kančev tesar Jaka-Čiča in Andrejček Kotnik-Juričev z Dobrij, ki je bil s svojimi 14 leti še ves otroški, čeprav že partizan skojevec. Zajeli so ga na Silvestrovo pri Jurčku in odpeljali obnem z drugimi. Peti je Lojze Kavtičnik s Prevalj, partizan, ki so ga dobili po naključju. Dva sta neznana, menda iz zasavskih revirjev.

Mesto, kjer so izkrvaveli, je nekoliko nižje od spomenika v gozdu in ga zaznamujejo ostanki lesenih križev ter napis v okvirčku. Tu so ležali ves teden nepokopani, dokler jih ni sedem terencev spravilo bliže k cerkvi Sv. Neže in jih tam zagreblo v zmazlo zemljo. Ti so sicer hodili opazovat vsak dan, a se bali nemške pasti. Grobišče je danes ograjeno, a ne počivajo več vsi skupaj.

Omenili smo Jurčka v Podgori. Tam so namreč Nemci na svojem strahovalnem pohodu 31. decembra 1944 trčili na skupnino partizanov in je prišlo do boja, v katerem so padli ali bili smrtno ranjeni štirje naši: Ivan Pratnekar-Protičev, sekretar okrajnega komiteja Guštanj-Prevalje, in kurir Albert Gorenšek-Štručev z Brdinj, Ferdinand Samec s Sel in neki borec iz trboveljskih revirjev. V spomin na ta dogodek je bil čez dvanajst let, v decembru 1956, na tistem mestu ob zgornjem travniku kraj poti na Uršljo postavljen spomenik — kamnitna piramida z bronastim napisom:

KI GREŠ NA GORO, TU POSTOJ —
V SVOBODO POT JE KAZAL TU
PARTIZAN S KRVJO.

Besedilo je dr. Sušnikovo.

Od Jurčka se obrnimo proti Kisli vodi pri Kotljah, danes že skoraj bolj znani pod nedomačim imenom Rimski vrelec. Kisla voda — kraj še bolj pretresljivega spomina! Tu se je v drugi polovici vojske vgnezdila strahovalna in uničevalna nemška enota. Lepo izdelana plošča iz marmorja, vzdana na poslopju, kjer izvira slatina, s svojim zgrozljivim napisom obtožuje delček njihovega barbarskega početja:

TUKAJ SO 1944 HITLERJEVI POLICISTI Z GLAVO NAVZDOL KRIŽALI ROŽANKOVEGA ANZANA, OBESILI ROŽANKOVEGA ZEPa, UBILI KOTNIKA AVGUSTA IN APOHALJO MICO, USTRELILI ŠTAJNERJEVEGA LOJZNA. PLAZILI SE PO NAŠIH TIHIIH GORAH, KRVAVA ZVER, KI BREZ SRCA MORI IN DAVI.

Posvečena je torej žrtvam, ki so mučeniško padle tu ali v bližini, in je bila odkrita deset let pozneje. Kako je bilo pri Rožankovih, je Fužinar že podrobno popisal v zadnji številki letnika 1952.

Od kod tak do blaznosti stopnjevan besnastične soldateske v času, ko se jim začenja majati lastna država? Stopimo malo dalje do Kotelj in preberimo prisego naših ljudi, danes vklesano v spomenik pod lipo pred cerkvijo:

SREDI OKUPACIJE,
ZADNJE OKTOBRSE NEDELJE

1943.

SMO SE HOTULJCI

TU POD LIPO ZBRALI IN ZAKLELI:
SMRT FAŠIZMU —
SVOBODA LJUDSTVU!

Da, to je bilo — nacisti niso prenesli, da bi se tak podjarmljen narod upal upreti nasilju. Zato so zdivjali že ob vsakem pokonci pogledu, zato vlačili ljudi tudi iz hiš in s polj na morišče.

Spomenik — iz kamna zidana prisekana piramida z marmornato ploščo — je bil postavljen v čast znamenitega kotuljskega partizanskega tabora-mitinga ob desetletnici. Da, Kotlje so bile močna trdnjava zavednosti; tudi 43 mrtvih junakov je priča za to.

Iz Kotelj jo mahnimo mimo Šmohorja pa preko Prežihovega vrha proti Lubasu. Nekaj sto metrov nad kmetijo bomo našli v precej zaraščenem gozdu na granitnem podstavku bronasto ploščo s posvetilom:

V TEH JE GORAH VNEMAL SRCA ZA SVOBODO JAMSKI POLDA EBERLE, PRVI SEKRETAR OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA MEŽIŠKO OKROŽJE. TU JE OMAHNIL 7. NOVEMBRA 1943. LETA. NJEGOV SPOMIN ŽIVI V TEM SAMORASTNEM RODU.

Plošča (zamisli: B. Florjančič, F. Ivič, dr. F. Sušnik) je bila odkrita poleti 1957.

Sekretar Poldi! Teden dni prej je še zavzeto govoril zbranim Hotuljcem o bratstvu in enotnosti jugoslovanskih narodov, zdaj pa je v veliki nemški hajki izmučen podlegel. Domneve za smrt so različne,

Na Ravnah imamo za zdaj samo tako ploščo na pokopališču. »Svetina Antonija — obešena v Dravogradu, Kotnik Rajko — obglavljen v ječi, Kuharjev Anza — ubit na domu...« je med drugim zapisano tam

celo do najbolj črnih, a zelo lahko, da ga je v naporih zares izdalo oslabelelo telo. Bil je med prvimi organizatorji osvobodilnega boja v Zasavju, sam rudniški delavec, brezmejno požrtvovalen in kar legendarne usode. Na Koroško je bil prišel prejšnjo zimo, se vsem na mah prikupil in zdaj so mu koroška dekleta na grobu zasadila planinskih rož.

Od Lubasa se povzpni na Navrški vrh, kjer na robu Vržunovega travnika sameva sredi gozda vitko in skladno oblikovan granitni spomenik s kamnitno petokrako na vrhu. Preberimo napis z bronaste table!

OF
12. OKTOBRA 1942
SO RAVENSKI VŽGALI
TUKAJ BORBE KRES IN
LES JIM BIL JE BRAT

V neposredni bližini je bil namreč na omenjeni dan ustanovljen prvi odbor OF za področje Raven, takratnega Guštanja, spomin na to pa so po načrtu A. Gašperja in F. Iviča ter besedilo dr. Sušnika obudili v oktobru 1958.

Tako smo se po daljšem obhodu približali Ravnam. Kakega spomenika tu še ne bomo našli, ker ga šele snujejo, pač pa zavijmo na pokopališče, kjer je en kotic posvečen padlim in žrtvam za svobodo. Uredili so ga že za dan mrtvih leta 1947.

V kotu stoji iz kamna zidan spomenik-nagrobnik, na vrhu izoblikovan v triglavske grb z zvezdo, levo od njega na kamnitnem podstavku Malgajeva topovska krogla. V ploščo je vklesanih 16 imen žrtev nemškega fašizma, med njimi prva žrtev na Ravnah — partijski sekretar Jakob Logar.

Grobišče borcev je razporejeno v obliki levega in desnega kraka — na vsako stran je po 12 plošč z imeni poleg letnice in kraja smrti, skupno 24. Na eni izmed njih je ime Trbovska Štefija, namestnika bat. komisarja, ki je bil kot parlamentarec zahrbtno ubit zadnje vojne dni v Borovljah.

Za podstavki s ploščami so cementne petokrake, zasajene z rožami. Pred spomenikom na sredi pa stoje še tri plošče, te so posvečene borcem iz leta 1919, ki so se žrtvovali na ravenkih tleh; ena je Malgajeva. Celo grobišče² je dostojno urejeno in oskrbovano, le prave poti ni do njega.

Zapustimo Ravne in zavijmo v Reko, ki pelje proti Zelenbregu in Strojni. Pa mi tako daleč ne pojdemo — kmalu bomo krenili na levo pod pobočja Brinjeve gore. Mimo požgane Španarjeve domačije prispemo do spomenika na robu gozda. Temelj je zidan iz kamna, spredaj železna ograja. V dvojno »okno« sta vdeleni kamnitni plošči, ki pa nista bili narejeni istočasno in zato napisa oblikovno nista enotna. Na desni beremo:

IZ ŽRTEV RASTE NAM ŽIVLJENJE.
TU JE V JUNAŠKI BORBI PADEL
JUGOV FRANCI 27. 11. 1943.

Jugovi (prav menda Juh, kakor na pokopališču) z Raven so v enem letu izgubili dva sina-partizana. Franci je tistega novembrskega dne na križišču terenskih poti pri Španarjevem križu padel v čakajočo policijsko zasedo. Ker se je menda spotaknil ob dražnik, ni mogel ubežati — vžgali so po njem. Španarjeva Pepika ga je zapeljala na pokopališče. Spominska plošča je bila postavljena približno na tistem mestu leta 1954 ali kaj.

Levo so vzdali šele pred dvema letoma za dan borca. Na njej stoji:

DAL SEM KOT KURIR VSE ZA
DOMOVINO.
ZARADI IZDAJSTVA JE TU PADEL
ŠUMNIK JOŽE.

* 9. 3. 1924 † 3. 10. 1944

Talci pri Sv. Neži bodo v rodove govorili

Šumnikovi, p. d. Žažetovi, so bližnji sosede. 29. septembra 1944 zjutraj okrog devete je domačijo obkolila policija — taki nameni so znani. Predhodno so si bili namreč že vse ogledali, od lepe harmonike pa do žganja. En sin je bil v taborišču, eden pri partizanih. Policisti so obstopili dvajsetletnega Jožeta, ki je imel zveze s partizani, ta pa se jim je iztrgal in bežal, a ga je dohitela smrtna krogla. Mati in oče sta pobegnili in poslej živela po bunkerjih, domačijo so jim oplenili. — Datum na plošči je narobe.

Poseben spomenik pa je tudi sama Španarjeva domačija. Ta še najbolj, četudi ni na takem spisku, saj je živa priča okupatorjevih pohodov in ena redkih, ki se je opuščena ohranila. Treba bi jo bilo primerno zavarovati pred nadaljnjim razpadanjem ter

opremiti z napisno ploščo in sem bi vsako leto prihajal mladi rod in spoznaval nov list iz naše zgodovine. Lahko bi bilo to na obletnico v maju (požgano 12. 5. 1944) ali pa še prej, takrat, ko zaraslo vitko šibje v ruševinah požene obilje poganjkov kakor v nekem simbolnem pomenu in je pogled preko ponosnega novega Čečovja proti sinji Uršlji gori prečudovit.

Na Španarjevino se ni vrnil nihče; sin Lojzi je še istega leta padel na Jamnici, mater je upepelil mauthausenski krematorij, hčerko ubil tok na povratnem transportu. Tako je ostal na tisti polici osamel spomin in opomin.

Kolovoz nas bo okrog Brinjeve gore popeljal na Breznico, kjer je ob osvoboditvi obtožujoče molel v zrak drug tak očrnel dokument, požgana Rakitnikovina. »O, popotnik, tu postoj, premisli...« Pred zidom je bilo zasajenih v zemljo devet visokih brezovih križev — za devet grobov. Od leta 1954 stoji na istem mestu spomenik³ iz kamna v obliki Triglava z mrežasto ograjo. Marmornata plošča razkrije tragedijo:

ZVESTI ZEMLJI SMO DOMAČI
PADLI, DA NAŠ ROD ŽIVI.
ZA SPOMIN ŽRTVAM FAŠISTOV, POBITIH
IN ZAŽGANIH 28. NOVBEMBRA 1944.
RAKITNIKOV OČE ANTON MRKAČ
RAKITNIKOVA MATI FRANČIŠKA
OTROCI PEPI, FRANCKA, VESTRI,
LONCA, ANDREJ, PARTIZAN.
FUŽIRJEVA ANGELA, PASTRICA,
KOŠAKOVA MATI IZ PEROVJA.

Spomin je že bil popisane v Fužinarju in je prestrašen, da bi ga ponavljali. Samo tisti stavek povzemimo, s katerim je bil tam označen zloveški naklep: »Tam naj bo groza, ki jo bo videlo pol dežele!«

Zapustimo pretresljivo mesto, kjer pa je vendarle zrasel nov dom, in se spustimo proti Prevaljam. Spomenika ta kraj nima, teže odpustljivo pa je, da šestnajst let po osvoboditvi ni uredil dostojnega grobišča borcem in žrtvam s skupno plo-

»Dal sem kot kurir vse za domovino.« Pri križu pod Brinjevo goro je ta spomin. Juhov ta mlajši in Jože Šumnik sta tu padla. Prevaljski pionirji so prinesli rož

ščo. Ne pozablajmo na prvo dolžnost! Vest nam to velevala.

Svojim delavcem pa se je z marmornato ploščo na upravnem poslopju avgusta 1953 oddolžila papirnica.

Spomin fabriški tovarišiji, delavcem revolucionarjem, prvim v našem kraju, ki so padli.

Vklesanih je deset imen⁴ — med njimi Franca Šterna in Jurija Mesnerja, ki sta bila na prvem plakatu talcev iz doline, obsojena na smrt 19. avgusta 1941 in ustreljena v Dragi pri Begunjah. Tudi njuno delo je bilo naših ljudi

krik uporni, plamen svetel v noči črni 1941

seme našega dne,

kakor je zapisano na plošči, ki pa kliče po primernejši pritrditvi in obnovitvi črk.

Prva, ki se je v tedanjem okraju dostojno spomnila padlih borcev in žrtev svojega kraja s spomenikom, pa je bila leška mladina. Odkrili so ga julija 1947 pred domom-šolo na Lešah. Obdan je z železno ograjo in je ves v zelenju. Na marmornati plošči je v zlati barvi izpisanih 17 imen borcev in 9 imen žrtev.⁵

Poslovimo se od Leš in se po bližnjici preko vrha odpravimo na Poljano. S križpotja nas pozdravi štirimetrski obelisk iz pohorskega granita, znani spomenik zmage, izdelan po zamisli inž. Marijana Tepina kakor podkranjski. Poseben vtis zapusti, kadar so grebeni Pece v ozadju beli od snega in se v njih lomijo sončni žarki. Pomudimo se, da preberemo spominsko besedilo:⁶

NA TEM DELU SLOVENSKE ZEMLJE SO 14. MAJA 1945 ENOTE SLOVENSKE XIV. PROLETARSKE DIVIZIJE BORISA KIDRIČA V BRATSKI BOJNI ZVEZI S III. JUGOSLOVANSKO ARMADO ZMAGALE V POSLEDNJI VE-

LIKI OSVOBODILNI BITKI DRUGE SVETOVNE VOJNE, UNIČILE IN ZAJELE BALKANSKO SOVRAŽNO GLAVNINO NAD 150.000 IZDAJALCEV IN NEMŠKIH NACISTOV S POVELJNIKOM VON LEHROM VRED IN TAKO PRISILILE FAŠISTE, DA SO POLOŽILI OROŽJE PRED TITOVO LJUDSKO ARMADO.

O tej zadnji bitki na Poljani se je sicer že precej pisalo, vendar se zdi, da ji podoba še zmeraj ni do kraja dognana. Spomenik je bil odkrit ob dnevu vstaje 1955. Okolica je zasajena z raznim drevjem in grmovjem, med katerim pa so ciprese odveč.

Nadaljnja pot nas privede v Mežico, kjer se na levi v parku pred narodnim domom belí vitek stebrast spomenik. Posebno njegov kapitel z venci in kelihasta žara na vrhu razodevajo, da ga je oživil umetnik, ki je imel izrazit čut za prefinjeno in plemenito oblikovanje. Res je delo našega klasičnega mojstra, zdaj že pokojnega Jožeta Plečnika, arhitekta, ki je znan daleč izven meja domovine. Njegovo in inž. Černigoja zamisel je izklesala v kamen industrija kraškega marmorja v Sežani. Odkrit je bil na dan vstaje leta 1952. Na trioglatem kapitelu je posvetilo:

SLAVA PADLIM ZA SVOBODNI SLOVENSKE KOROTAN,

nad tem pa letnice 1918—1920, 1941—1945 in datum 3. 4. 1943.

Ta datum je pač vsakemu domačinu dobro znan. Kdor pa ni iz teh krajev, se bo lahko poučil o njegovem pomenu z vzgledno izdelane in nameščene plošče na domu desno od vhoda:

V TEJ ZGRADBI JE BILO V NOČI OD 3. NA 4. APRIL 1943 PRVO PARTIZANSKO SREČANJE MEŽIŠKEGA PREBIVALSTVA S I. KOROŠKIM BATALJONOM.

Spomin na ta pomembni dogodek je bil slovesno praznovan ob desetletnici z množičnim koroškim partizanskim srečanjem.

Pri napadu na Mežico je bil hudo ranjen komandant pravkar ustanovljenega 1. kor. bataljona, junaški Franc Pasterk-Lenart. Pri bližnjem kmetu Enciju (Praper), kjer je tri dni zatem izdihnil, je od aprila 1950 vzdana spominska plošča, ki pa ima pomanjkljiv napis; ni točno, da je »na tem mestu padel 3. aprila«, in netočno je podan priimek — Tavčman Franc, ker je Tavčman samo Pasterkovo hišno ime. — Lenart je bil 27. novembra 1943 proglašen za narodnega heroja, aprila 1949 so ga prekopali na domače pokopališče v Železni Kapli, a deset let pozneje odkrili spominsko ploščo tudi na njegovi rojstni hiši v Lobniku — pri Tavčmanovih.

V Mežici se ustavimo še na dveh mestih, kjer bomo našli lepi marmornati plošči po načrtih inž. Černigoja. Ena je v vhodnem stopnišču šole, posvečena 31 dijakom in učiteljem, ki so dali svoja življenja za svobodo, in odkrita 3. aprila 1953.⁷

Druga je v zidu pokopališča, kjer je pokopanih osem znanih in štirje neznani partizani⁸. Na njej so Črtomirove besede iz Prešernovega Uvoda h Krstu pri Savici:

MANJ STRAŠNA NOČ JE V ČRNE ZEMLJE KRILI, KO SO POD SVETLIM SONCEM SUŽNI DNOVI.

Vzdana je bila že za 9. maj 1949.

Tudi Žerjav je lepo počastil svoje padle z marmornato ploščo (inž. Černigoj), nameščeno pod sgraffitom s prizori iz naše zgodovine na pročelju delavskega doma. Vrh plošče je niša z žaro, v kateri je pepel ustreljenega talca Janka Močilnika, levo in desno vise po trije venci. Petdeset imen je z zlatom zapisanih, 23 borcev in 27 žrtev⁹. Nad njimi se blešči posvetilo:

IZ VAŠE KRVI SKOVANA SVOBODA, VEČNA VAM SLAVA OD RODA DO RODA.

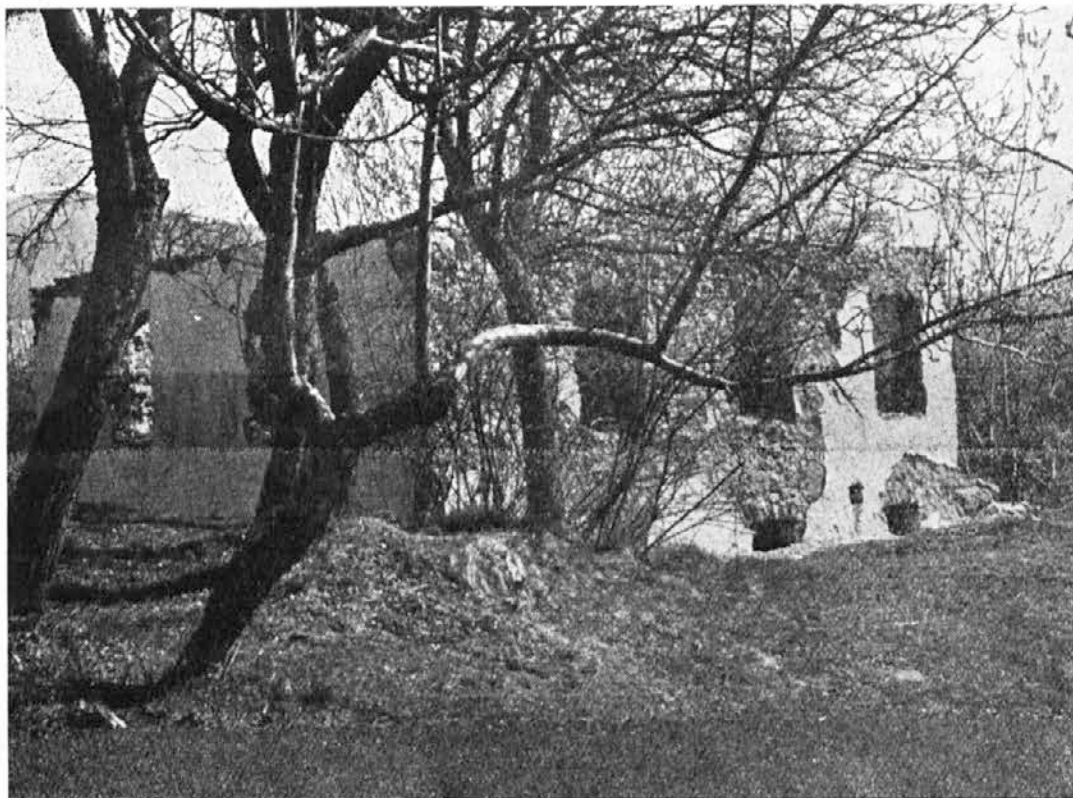
Res lepi spomin so odkrili za dan borca 1957.

Tako smo se polagoma pomaknili do Črne. Ko stopimo na trg, se nam odpre pogled na veličasten, nad šest metrov visok spomenik, rastoč iz otočka sredi prostora. Jagnedov, ki so ga že močno zakrivali, zdaj ni več, cestišče okrog je asfaltirano. Ta spomenik se navadno omenja med najlepšimi v Sloveniji.

Zasnovo tvori kvadratni steber, deloma obložen z okroglimi kamni, na vrhu je na podstavku izklesana moška glava trpečega izraza. Spodaj iz štirih pip priteka voda, ki postopoma curlja v osem skledastih kamnitih korit in od tam v kvadratni bazen. Sredi stebra sta z dveh strani vzdana knežji kamen in relief otroške glave. Nad koritci gre v dvojnem vencu napis, vreden celote:

TO ŽRTEV, BORB IN ZMAG JE SPO-MENIK.
POSTOJ, TOVARIS, SPOMNI SE NA MRTVE.
VSE, KAR VELIKO JE, VZKALI IZ ŽRTVE
IN TI, KI ŽIV SI, MRTVIM SI DOLŽ-NIK.

Vmes sta letnici 1941 in 1945.

Španarjev spomenik. Pod znakom primitivizma tretjega rajha so gorele tedaj po obronkih naših gora tudi ljube kmečke domačije. Rakitnikovo, Sabodinovo, Rožankovo, Španarjevo — ponekod kar skupaj z rodno od otroka do babice. Ponekod (Prežihova bajta, Žaže, Merkač, Bistra...) pa so prihranili šibice in so samo ubijali, izropali, odgnali

Slike tu niso samo dopolnitev — slikovna oprema — popisa, temveč namenoma celota zase, zato so pojasnila pod slikami samolastna ter večkrat ponovitve iz teksta.

Spomenik je Plečnikovo delo, narejen v Sežani in odkrit avgusta 1952.

Obrnimo se na desno. Z nadstropne hiše, kjer uraduje pošta, nas opozarja plošča z napisom:

TUKAJ STA PADLA 11. 8. 1942 ARAM RUDI IZ ŠOŠTANJA IN ZAJC FERDO IZ DOBRIČA KOT BORCA I. SAVINJSKEGA BATALJONA, KI JE IMEL GESLO: NEIZPROSNA BORBA — CILJ SVOBODA.

Prva padla borca na Koroškem! Šla sta v izvidnico v Črno pa bila izdana. To je bil tisti Zajc Ferdo-Servacij, ki je mesec dni prej v mesečni noči ob prvem pogledu na iskreno se Peco z zvonkim glasom zapel tovarišem Gor čez izaro in med skrivnim polzenjem solz po prekaljenih obrazih nenadoma umolknil.

Stopimo za trenutek še na črnsko pokopališče. Zadnji del se vzdiguje v obliki kamnitih teras, zaključenih s spomenikom tistim, ki so

PADLI V BORBI ZA SVOBODO DOMOVINE IN ZA PRAVICO DELAVNEGA LJUDSTVA.

V granitno skalo je vgrajena plošča z 32 imeni¹⁰, nad njo kamnit državni grb. Pred tem spomenikom stoji manjši, Zagernikov. Henrik Zagernik, organizator vstaje v naši dolini, je bil v prvi skupini talcev. Takrat je bival na Prevaljah. Na žari so preprosti verzi:

Mladost Tvoja pot trnjeva je bila,
življenje dal si za svobodo;
dan svobode vžival nisi...
Truplo Tvoje je pepel,
a Duh Tvoj na svetu bo živel.

Če si ogledamo še ploščo petim padlim gasilcem¹¹ na gasilskem domu, se od Črne lahko poslovimo.

Na nadaljnji naši poti se nekaj časa držimo še Meže, nato pa jo uberimo na desno po lepi cesti proti Podpeci. Na Štoparjevem je v zidu pod vrto pritrjena bronasta plošča z napisom:

Na tem mestu so bile borbe proti okupatorju 1941—45.

Slava junakom, padlim za osvoboditev slovenskega naroda!

To besedilo pa je dosti presplošno, kajti s ploščo je zaznamovana smrt domačina Štefana Svršina, ki je konec septembra 1944 padel tu v nemško zasedo, medtem ko se je njegovemu spremljevalcu posrečilo ranjenemu uiti. Namestili so jo 1953 ob partizanskem srečanju.

Prav taka plošča je nad Pikovim, vzdana v podstavek šele lansko leto. Stoji na mestu, kjer sta do prekopa imela grob dva kurirja, Albin Kranjc iz Črne in drugi Svršina iz Kaple, padla na Pikovem februarja 1945 (na pepelnico) zvečer, ko sta čakala na zvezo.

A še dve enaki, ne preveč okusno izdelani plošči bi našli; eno pri Ladiniku na Platu (1950), drugo pri Mežnarju v Ja-

Spomenik zmage
na Poljani

Tu so prišli, tu so šli. Na skali je ohranjeno, da so tekale tu zadnje borbe II. svetovne vojne. Tekle pa so predvsem hudobe in barabe (niti nočemo generalizirati tega na vse sovražnikove vojake), ki so povzročile svetu in nam toliko gorja

vorju (1952). Vse kaže, da so jih kar serijsko ulili in potem priložnostno nameščali.

Čas je, da se odpravimo proti Koprivni, ki naj bo zadnja postaja našega zadosti dolgega pohoda. Ustavimo se pri novi šoli. V desnem oglu sprednje strani je del kamnatega temelja puščen neomešan in na njem je pritrjena marmorna plošča z napisom:

KOROŠKO PARTIZANSKO SREČANJE
1943—1953

SLAVA PADLIM BORCEM ZA SVOBODO
1941—1945

To je skromen spomin na partizansko Koprivno. Spomenik je pravzaprav tudi šola.

S tem končajmo naše popotovanje in malo počijmo za premislek. Morebiti bi lahko rekli z Župančičem: Hodil po zemlji sem naši in pil nje bolesti. Toda — to bi bilo premalo. Res je bilo dosti bolečine, toda srečavali smo se tudi z naše dežele ponosom, njeno vero, njenim pogumnim vztrajanjem, njenim uporom.

IN TI, KI ŽIV SI, MRTVIM SI DOLŽNIK! Smo se jim oddolžili vsaj z dostojnim spominom? Spomenikov je že kar precej in jih bo zmeraj več, dasi sčasoma morda v drugačni obliki. Četudi dosedanja niso bili postavljeni vedno res načrtno in do kraja pretehtano glede na mesto, vsebino in ob-

liko, lahko le rečemo, da so znamenje našega spoštovanja, naše hvaležnosti in ljubezni. Poskrbimo pa, da bodo vsi tudi lepo vzdrževani, da jih ne bodo kje preraščale koprive namesto rož in da ne bodo napisi do nečitljivosti izprani ali površno prenovljeni. Saj to smo dolžni — in je tako malo.

* * *

¹ Ločila je večinoma postavil pisec sestavka, ker jih na spomenikih navadno ni. — V napisu bi bilo treba popraviti OSVOBAJALI v OSVOBAJALE.

² Napis na spomeniku: Kot žrtve nemškega fašizma, ki je hotel uničiti slovenski rod, so po strašnem trpljenju umrli kot mučeniki tudi tukajšnji domačini Bauče Andrej, Enci Rudej, Globočnik Jože, Kolar Franc, Krevh Ivan, Krivograd Franjo, Lačen Ivan in Jože, Lepko Franc, Petrič Nantej, Trbovšek Jožef. Kot talca sta bila ustreljena Kotnik Lojze in Logar Jakob, obešena v Dravogradu Svetina Antonija, v ječi obglavljen Kotnik Rajko, doma umorjen Kuhar Anza. Večna slava vsem žrtvam, ki so padle v težki borbi za pravico in svobodo!

Napisi s ploščic: Poropat Franjo, 1943 Bosiljevo; Pisar Adej 1945 nad Velikovecem; Kristan Maks, 1944 Železna Kapla; Šater Rudej, 1944 Krašnja; Paradiž Štefan, 1944 Podgore; Mravljak Pavle, 1944 Tuhinj; Pletkosič Paja, 1945 Ravne; Levačič Franjo, 1945 Ravne; Reven Rudej, 1943 Mecigojevo; Slemnik Friderj, 1944 Svinska planina; Slemnik Gustej, 1944 Stražišče; Plazovnik Zdenko, 1944 Sele; Sadojnik Francej, 1945 na Ravnah; Juh Francej, 1943 Stražišče; Juh Lukej, 1943 Trebelno;

Lipovnik Franc, 1944 Solčava; Trbovšek Štefeč, 1945 Borovlje; Plešnik Friderj, 1944 Leše; Plešnik Nestej, 1945 Šentanič; Petrej Franc, 1945 Šentanič; Verdinec Vančej, 1945 Dobje; Kotnik Drečej, 1945 Sv. Neža; Knez Jožko, 1945 Kot; Krivograd Franc, 1945 Brdinje. — Sapundžić Jovo, 1919 Guštanj (na plošči na trgu je napisano Zapundžić!); Malgaj Franjo, 1919 Tolsti vrh; Ermenc Anton, 1919 Javornik. — Manjkata imeni: Oder Nantej in Motnik Milka, 1945, Dravograd.

³ Načrt zanj je napravil Maks Tajnikar, napis zložil dr. F. Sušnik.

⁴ Imena na papirniški plošči: Štern Franc, Štern Ernest, Mesner Jurij, Bruner Alojz, Pečnik Jakob, Kristan Ivan, Mravljak Rudolf, Zagernik Konrad, Lepko Franc, Štebih Matija. — Vendar niso bili vsi med njimi tovarniški delavci, tako n. pr. ne znani prvoborec Henrik Zagernik (tu: Konrad), ki je bil urar; spomenik ima na pokopališču v Črni.

⁵ Plošča na Lešah: Padli borec 1941—1945: Kret Franc, Čebule Jakob, Šrot Erni, Pačnik Leon, Osojnik Slavko, Knežar Edi, Kopmajer Andrej, Bošič Julka, Arl Matevž, Hribnik Jakob, Bojnik Rudolf, Podkrižnik Franc, Leskovec Jožko, Krajnc Albert, Samec Leopold, Samec Maks, Šumah Adolf. — Umrli v taboriščih: Jelenko Franc, Čop Stanko, Trinkaš Vili, Kopmajer Avgust, Metarnik Jakob, Metarnik Anton, Ratej Ivan. — Jelenko Mihael, Skrivalek Anton. (Zadnja dva sta bila zadeta od partizanske kroglice po usodni pomoči. — Manjka ime padlega borca Štefana Praznika.)

⁶ Besedilo za ta spomenik je doživljalo zanimivo usodo. Prvi krajši in bolj domači osnutek ni bil sprejet, kar se danes menda obzaruje. B. Zolnir pa navaja v svojem članku (KF 1955, 10—12) tale napis: Tukaj so omagale 14. maja 1945 poslednje Hitlerjeve in ustaške divizije pod zmagovitimi udarci partizanske vojske! — Današnji tekst je prišel klesat ljubljanski kamnosek, potem pa so še nekaj dodali in to je dokončal slovenjegraški!

⁷ Imena v mežiški šoli: Modrej Franc, Koprivnik Ernest, Močivnik Bogdan, Dretnik Herman, Kumprej Jakob, Hermonko Jože, Drogenik Jože, Kos Ana, Lampret Vinko, Gerdej Jože, Praper Silvester, Markovič Kristi, Praper Cvetka, Gradišnik Franc, Hermonko Filip, Ladinik Štefan, Muri Cilka, Osojnik Luka, Šetina Franc, Levstik Ivo, Močivnik Franc, Vogel Matevž, Urbančič Srečko, Gerdej Mirko, Kralj Mirko, Osojnik Jerica, Hacc Jože, Trdina Rudolf, Dretnik Oto, Libnik Jurij, Vajdl Ivan.

⁸ Plošča na mežiškem pokopališču: Tukaj so pokopani partizani Taučnik Lenard,

Visočnik Franc, Klančnik Karel, Verčkovnik Martin, Hermonko Filip, Kotnik Hinko, Šahman Franc, Plaznik Albert in štirje neznani borec, vsi padli za svobodo v narodnoosvobodilni borbi 1941—1945. — Prvi ni nihče drug kot sam — komandant Lenart, Franc Pasterk, p. d. Tavčmanov! Ime je na plošči neverjetno neodgovorno skazeno!

⁹ Žerjav: Padli borec v NOB: Štefan Ladinek, Franc Danijel, Franjo Modrej, Ivan Jug, Matevž Konečnik, Ivan Valter, Martin Konečnik, Ivan Bricman, Rajko Modrej, Maks Danijel, Anton Leskovšek, Vinko Končnik, Ferdo Samec, Ivan Drnovšek, Rudolf Keup, Aleks Zagar, Ivan Mežnar, Alojz Juh, Albert Plaznik, Franc Senica, Franc Potočnik, Gašper Lesnik, Anton Plešnik.

¹⁰ Črna: Adamič Leopold, Krajnc Franc, Krajnc Albert (kurir, ki je padel na Pikovem? Imena Kranjca Albina namreč na plošči ni), Svršina Štefan, Mežnar Ivan, Zunter Stanko; — Hodnik Tončka, Lorbek Marija, Delalut Šiman, Jug Alojz, Rošič Franc, Geršak Helena, Paradiž Ivan; — Burjak Alojz, Havnik Adolf, Večko Adolf, Telček Jožef, Geršak Viktor, Svršina Anton; — Aram Rudolf, Markovič Kristi, Markovič Poldka, Dretnik Oto, Lampret Vinko, Mlačnik Franc, Lesjak Boltežar, Fortin Šiman, Obretan Maks, Stane Franc, Vrtnik Gvido. — Pozneje sta bili vklesani imeni Zunter Ivan in Rotar Blaže.

¹¹ V spomin padlim članom v NOB 1941—1945: Lenasi Peter, Mask Štefan, Štirn Jože, Večko Adolf, Vrtačnik Peter. — Slava jim!

Pri dokumentiranju spomenikov in dogodkov sem se opiral na prispevke, priobčene v Koroškem fužinarju, dalje na še pomanjkljivi arhiv Zveze borec, na nekatere objave v Borcu in na lastne zapiske po pričevanju ljudi.

PS. Tudi vse posnetke k obeležbi spomenikov NOB v našem kraju je napravil avtor sestavka, prof. Stanko Kotnik.

Novi upravni odbor

Po izteku mandatne dobe je delavski svet Železarne Ravne na zasedanju 11. maja 1961 izvolil nov upravni odbor podjetja, in sicer:

DOBNIK Ivan — kovačnica
FRAJZMAN Vili — OTK
LEVAR Franc — čistilnica
PLAZOVNIK Edo — strojni remont
PRAZNIK Franc — mehanična
RADUŠNIK Anton — valjarna
VIRANT Ivan — mehanična
ZUNKO Ivan — topilnica
KLANČNIK Gregor — direktor
(po službeni dolžnosti)

Na prvi seji je bil za predsednika upravnega odbora izvoljen ZUNKO Ivan, delovodja topilnice.

Ivan Žunko

TOVARNIŠKI KOMITE ZKS

Na letni konferenci tovarniške organizacije ZKS so bili v komite izvoljeni naslednji člani:

HAFNER OTO — topilnica
KOLMANČIČ Jože — livarna
MOČNIK Ivan — promet
PEVEC Alojz — met. industrijska šola
PRAZNIK Franc — mehanična
SAFOŠNIK Milan — livarna
STROPNIK Milan — mehanična
ŠIPEK Adolf — kovačnica
SULER Milena — konstrukcijski biro
TUŠEK Milan — livarna
VREČIČ Koloman — kovačnica

Za sekretarja tovarniškega komiteja je bil ponovno izvoljen KOLMANČIČ Jože (ki pa nas bo menda kmalu zapustil za drugo funkcijo v koroški občini).

OTO HAFNER

predsednik sindikalne organizacije

V prejšnji številki smo na strani 12 zapisali nove odbornike tovarniške sindikalne organizacije. Danes dopolnjujemo seznam za medtem izvoljenega predsednika: Oto HAFNER, asistent jeklarne.

KOLIKO NAS JE?

Nedavno ljudsko štetje je pokazalo, da smo od zadnjega takega štetja leta 1953 v posameznih naših krajih narastli takole:

V občini	od	na
Ravne na Koroškem	18.901	21.826
Dravograd	6.698	7.066
Slovenj Gradec	15.055	15.816
Radlje	16.878	17.598
V samem kraju (mestu)		
Ravne na Koroškem	3.635	5.118
Dravograd	1.701	2.131
Slovenj Gradec	2.231	2.918
Radlje	1.325	1.564

Predvsem na Ravnah se torej ne moremo pritožiti, da bi ta reč ne šla, toda prvo besedo ima pri tem za zdaj še doseljevanje zaradi industrije.

Urejevanje naselja in okolice Raven

(Nadaljevanje s strani 2)

tudi se še naprej vršijo športne igre, parku dali novo, uglednejšo sliko. Stanovanjska skupnost, ki je na Čečovju dala pobudo za urejevanje našega kraja, bo tudi pri tem prevzela vodilno vlogo.

SVETLOBO TUDI V STARI TRG

Park na Čečovju pa ni edini problem, ki pri olepševanju tare naš kraj. Obstaja pravo nasprotje med novim naseljem in starim trgom — kot da sta tu dve zgodovinski obdobji ne samo v objektih, temveč tudi v ljudeh. Tudi v staro naselje bo treba prenesti novo miselnost. Prvi dokaz, da ta nastaja, bo takrat, ko se bodo na slehernem oknu pojavile rože; postopoma pa bo treba odpravljati plotove in ostvarjati tudi zelene površine, da bodo hiše ne v krompirju, temveč v parku.

Poskrbeti pa bomo seveda morali tudi za ureditev fasad. Nepravilna bi bila misel za rušenje stavb in graditev modernega naselja na mestu sedanjega starega trga. Prav je, da se bo na stavbah

na Ravnah videl zgodovinski razvoj od fevdalizma do socializma, zato bo moralo jedro starega trga zadržati svojo obliko; le skrbna roka mu more urediti njegovo lice. Kar smo na Ravnah že ostvarili, so torej začetki. Razgibani pokret mora iti naprej do ureditve celotnega kraja.

Republiški odbor hortikulturenega društva je opazil, da na Ravnah nastaja razumevanje in čut za gojitev rastlin, zato je dal iniciativo, da se tu osnuje posebno krajevno hortikultureno društvo. Pred kratkim nas je obiskala predsednica Republiškega odbora tov. Kraigherjeva in ugotovila, da obstajajo osnove, da se združimo in preko družbene organizacije skrbimo za urejevanje naše okolice. Prof. inž. Ogrina, ki nam je bil do sedaj velika strokovna opora, za kar smo mu lahko zelo hvaležni, moramo zaprositi, da nam bo tudi pri novih stremeljenjih pomagal. Samo osnivanje društva pa seveda še ni vse; zato bomo za olepševanje naše bližine in širše okolice odgovorni vsi, pridobljena lepota pa bo ugled in ponos nas vseh.

Na razstavi tehniškega tiska, ki jo je nedavno priredila Zveza inženirjev in tehnikov LRS v Ljubljani in ki je obsegala vse od knjig do periodik, so bile tudi naše izdaje. Vključili so dve knjižici našega sodelavca, kataloge, prospekte, cenike in — kakor vidite — tudi »Fužinarja«. Popis slovenskega tehniškega tiska, ki je ob tej priliki izšel v posebni knjižici, služi kot imeniten priročnik in je na razpolago v naši strokovni knjižnici

Inž. Anton Letonja

Kosmiči in kosmičem podobne napake v jeklu

Često nam razpoke v jeklu, ki jih poznamo pod nazivom »kosmiči«, povzročajo velike preglavice. Najčešče jih opazimo na težjih izkovkih. Že štiri desetletja se ukvarjajo železarji s problemom mehanizma tvorbe kosmičev ali lasnih razpok v jeklu. V zvezi s tem je bilo postavljenih več teorij, ki si pa tudi nasprotujejo. Smatramo lahko, da je vzrok nastajanja kosmičev kompleksnega značaja. V literaturi navajajo najčešče sledeče vplive na nastanek kosmičev:

a) napetosti:

1. ki nastanejo pri ohlajevanju,
2. ki nastanejo pri premenah,
3. ki nastanejo pri deformacijah;

b) metalurški vplivi:

1. izceje,
2. nemetalni vključki,
3. plini v jeklu.

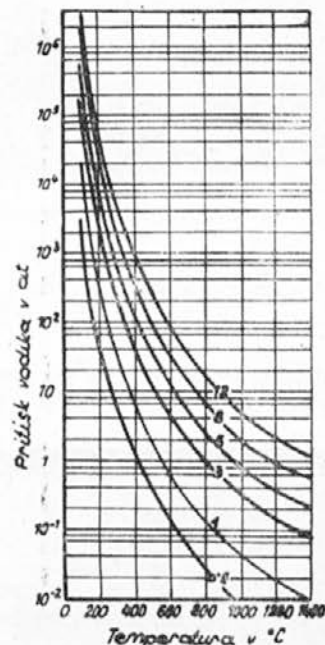
Z vrsto poizkusov je bilo ugotovljeno, da nobeden od naštetih vplivov ne more biti neposreden in edini vzrok za nastanek kosmičev. Od vseh teorij sta se najbolj uveljavili teorija, ki navaja kot glavni vzrok nastanka kosmičev lokalne napetosti pri transformaciji, zlasti pa se je uveljavila teorija tlaka vodika.

Teorija vpliva transformacije govori o tem, da so kosmiči neposreden rezultat lokalnih napetosti, ki spremljajo transfor-

macije pri nizkih temperaturah, na primer transformacijo austenita v martenzit v perlitni osnovi. Ta teorija ne izključuje možnosti vpliva vodika.

S številnimi poizkusi pa je zlasti utemeljena teorija o vplivu vodika na tvorbo kosmičev. Pri vstopu vodika v jeklo se molekule razcepijo v atome. Novejše raziskave so potrdile, da vodikovi atomi ionizirajo in da kovinska mreža ločeno sprejme protone in proste elektrone. Topnost vodika zavisi od temperature. Čim višja je ta, toliko več vodika lahko jeklo raztaplja. Pri ohlajevanju se topnost za vodik zmanjšuje in vodik izstopa iz železa. Pri tem se vodikovi ioni spremenijo v atome in nato v molekule. Tako se nabira izločeni vodik v praznilnicah in porah, pri čemer narašča tlak vodika bolj in bolj. Ko se jeklo toliko ohladi, da ni več možna večja plastična deformacija, naraste tlak vodika v taki meri, da je enak ali celo večji od trdnosti jekla, kar povzroča lokalne porušitve. Ta teorija ne izključuje drugih virov, ki so na začetku navedeni in ki lahko součinkujejo, sami zase pa ne morejo povzročiti razpok. Za jeklo, ki vsebuje vodik, ni bistven izvor napetosti. Važna je predvsem rezultirajoča velikost in porazdelitev napetosti. Kolikšen je lahko tlak vodika v odvisnosti od tempe-

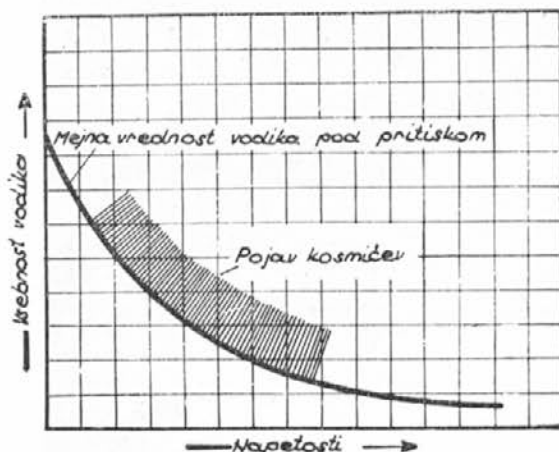
rature pri različnih vsebnostih vodika v jeklu, vidimo iz diagrama (sl. 1).

Slika 1

Slika 2 nam prikazuje skupni vpliv tlaka vodika in ostalih napetosti v jeklu na tvorbo kosmičev. Iz diagrama je razvidno, da ne moremo natanko ugotoviti,

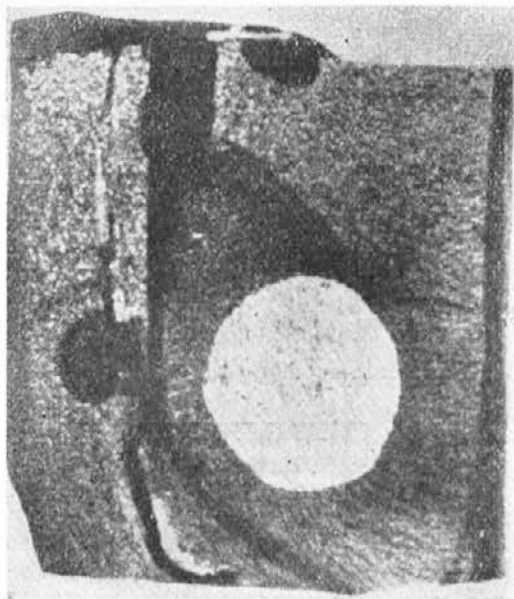
pri koliki vsebnosti vodika v jeklu bodo nastali kosmiči, če ne upoštevamo komponente skupnih napetosti.

Slika 2

Kaj so kosmiči in kdaj nastanejo?

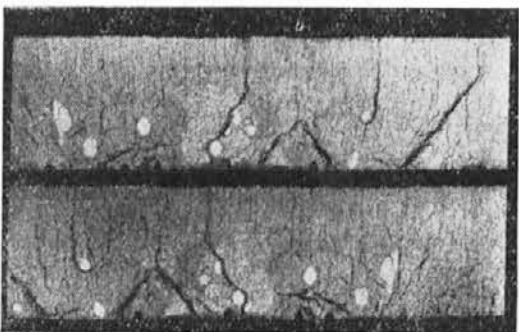
Kosmiči so tanke lasne razpoke, ki potekajo neodvisno od kristalnih mej, torej intrakristalinsko. Zanje je značilen lom brez deformacije. Razpoke so običajno orientirane pravokotno na smer napetosti. Pojavijo se predvsem na notranjem robu transkristalizacijske cone. Če prelomimo izkovek v smeri kosmiča, vidimo na prelomu značilno okroglo ali ovalno obliko razpoke (slika 3 in 4). Preiskave so poka-

Slika 3

zale, da nastanejo kosmiči predvsem v izkovku, le v zelo redkih primerih pa v ingotih.

Vprašujemo se lahko, zakaj ne nastanejo kosmiči že v litem ingotu, ker ima

Slika 4

ta gotovo več šibkejših mest kakor izkovek?

Vodik, ki je bil v atomarnem stanju raztopljen in se je z znižanjem temperature izločil, bo v nepredelanem litem ingotu razmeroma lahko našel prostor v porah, plinskih mehurčkih itd. Pri ohlajevanju nepredelanih blokov tvorbeni pritiski redko presežejo trdnost jekla. Zato v ingotu ne nastanejo kosmiči, čeprav vsebuje precejšnje količine plina v prazninah. Če pa so kristalne meje nečiste in zato posebno šibke, lahko pride zaradi pritiska vodika do interkristalnih razpok, ki pa niso kosmiči.

Poizkusi so pokazali, da držanje izkoveka na 200° C, ki mu sledi ohlajevanje na zraku, ne prepreči nastanka kosmičev. Pri ohlajevanju izkovkov na zraku iz različnih temperatur se vidi, da so bili samo tisti izkovki, ki smo jih ohladili v peči do 200° C, brez kosmičev. Torej nastanejo kosmiči v temperaturnem območju okrog 200° C. Za tvorbo kosmičev ni merodajna hitrost ohlajevanja od visokih temperatur, ampak mnogo bolj tista hitrost, s katero se ohlajajo izkovki preko kritičnega območja okrog 200° C, ki je odločilnega pomena za nastanek kosmičev.

Kako pride vodik v jeklo?

Vodik pride v jeklo z vložkom, z dodatki, kot na primer apno, s ferolegurami, z generatorskim plinom in z zrakom. Topnost vodika v železu je odvisna od temperature, od kemijske sestave jekla in od tlaka vodika. Najobčutljivejša so krom-nikelj-molibdenova, krom-nikljeva in nikljeva kakor tudi manganova jekla. Kosmiči se ne pojavljajo v feritnih, austenitnih in ledeburitnih jeklih.

Vodik lahko pride v jeklo tudi iz atmosfere, iz obzidave ponovce, cevne opeke, lijakov in tudi iz kokilnih premazov. Ti vplivi so lahko mnogokrat močnejši od vpliva izdelave šarže. Posebno veliko vodika pride lahko v jeklo iz kokilnega laka, zlasti če so kokile debelo ali dvakrat lakirane.

Talilniško, kislo SM in kislo visokofrekvenčno jeklo je manj nagnjeno h kosmičavosti kakor bazično SM in elektrokovek. V vakuumski peči izdelana in lita šarža je najmanj občutljiva za kosmičavost, ker je skoraj popolnoma razplinjena. To lahko dosežemo tudi z litjem jekla iz posebne ponovce v evakuirano kokilo.

Vpliv pogojev litja ingotov na kosmičavost še ni mnogo raziskan. V splošnem povzroča nižja temperatura litja manjšo nagnjenost k tvorbi kosmičev. Opazili smo tudi, da nastanejo kosmiči pri počasnejšem litju v manjši meri.

Porazdelitev vodika v ingotu je različna. Opažamo, da je v izkovkih pri nogi ingota manj kosmičev kakor pri glavi. To je v skladu z mnenjem, da vplivajo na kosmiče tudi izceje.

Topnost vodika pada s padajočo temperaturo v tekočem kakor tudi v trdnem stanju. Pri prehodu iz tekočega v trdno stanje se topnost vodika skokoma zniža. Z ozirom na strukturo pa vidimo, da raztaplja gama železo mnogo več vodika kot alfa železo.

Vodik teži k difuziji iz izkoveka med izotermno termično obdelavo, med ohla-

jevanjem kakor tudi pri navadni temperaturi. Pri ohlajevanju transformacija ne poteka istočasno po vsem preseku, ampak doseže površina prej temperaturo transformacije kot notranjost bloka. Posledica tega je, da vodik v tej stopnji ne teži samo k izhajanju, ampak difundira celo v notranjost, kjer je njegova topnost v tem momentu še večja, to je, kjer je jeklo v tem trenutku še austenitno. Torej lahko pričakujemo po začetku transformacije naraščanje koncentracije vodika proti sredini.

Tako si lahko razlagamo, čemu se pojavljajo kosmiči predvsem v notranji coni izkoveka.

Kako vpliva prekovanje na kosmičavost?

Kosmičavost se pojavlja tem pogostejše, čim večji je ingot in čim manjša je stopnja predelave. S pravilnim kovanjem, zlasti pa s pravilnim ohlajanjem izkovkov lahko v največji meri preprečimo nastanek kosmičev. Poskusi so pokazali, da lahko izkovke, ki so bili kosmičavi, s ponovnim prekovanjem popravimo. V mnogih primerih lahko že z 1-, 2-kratno predelavo popolnoma odstranimo kosmiče. Poskusi so tudi pokazali, da so izkovki, ki smo jim s ponovnim prekovanjem odpravili kosmiče, popolnoma neobčutljivi za kosmiče, čeprav jih tudi hitreje ohlajamo. To dejstvo lahko izkoristimo na ta način, da predkovan blok počasi ohladimo do navadne temperature, nato ga pa ponovno ogrejemo za končno kovanje, pri čemer eventualno nastale kosmiče zavravimo.

Z daljšim žarenjem ingotov pri 600° C lahko difundira znatna količina vodika navzven, s čimer se zmanjša občutljivost za kosmiče. Vodik pa lahko ostane v ingotih po žarenju, kjer se zbira v votlinah, mikrolunkerjih itd. Pri kovanju se te votline zavarijo. Vodik se zaradi visoke temperature in gnečenja ponovno porazdeli po izkovku in povzroči kosmiče. Večji učinek bomo dosegli z dolgotrajnim žarenjem gotovih izkovkov pri 650° C v območju temperature perlitne premene, ko je jeklo še dovolj plastično in je hitrost difuzije še znatna. Čas držanja na temperaturi zavisi od stopnje segregacij, od vsebnosti vodika in od kinetike razpada austenita. Večje izkovke moramo držati na temperaturi 650° C tudi 60 do 100 ur.

Precejšnjo gotovost, da se izognemo kosmičem, pa nam daje počasno ohlajevanje izkovkov do navadne temperature, zlasti v temperaturnem območju od 150° do 300° C.

Neposredno po litju brez predhodnega ohlajevanja kovani ingoti so veliko bolj občutljivi za kosmiče kot ingoti, ki smo jih po litju ohladili.

V praksi uporabljajo v kovačnicah v izogib kosmičavosti še sledeči postopek kovanja zlasti pri jeklih, ki so občutljiva za kosmiče: žarjene ingote dajo hladne v peč, jih homogenizirajo, nato jih predkujejo z 2- do 3-kratno stopnjo prekovanja ter jih ohladijo v pesku. Nato jih ponovno žarijo. Po žarenju jih pregledajo z ultrazvokom. Bloke, pri katerih so z ultrazvokom ugotovili kosmiče, ponovno prekujejo z 2-kratno stopnjo predelave, nakar jih počasi ohladijo v ohlajevalnih jamah. Ta

način kovanja je zlasti priporočljiv za večje izkovke.

Kako bomo preprečili kosmičavost?

Ker smo videli, da je eden glavnih povzročiteljev kosmičev vodik, je treba v prvi vrsti paziti na to, da preprečimo, kolikor je možno, vstop vodika v jeklo.

Pri izdelavi šarže in litju ingotov moramo:

1. sušiti vse dodatke v peč (apno, fero-legure),
2. liti pri ne previsoki temperaturi in ne prehitro,
3. paziti, da bodo ponovce dovolj ogrete,
4. paziti, da bodo livne plošče in lijaki dovolj suhi,
5. skrbeti, da bodo kokile pred litjem dovolj tople,
6. skrbeti, da kokile ne bodo predebelo lakirane.

S pravilnim delom v kovačnici lahko nastanek kosmičev v veliki meri preprečimo. Pri kovanju je treba upoštevati sledeče:

1. izkovke je treba počasi ohlajati zlasti v temperaturnem območju 300 do 100° C. Večje izkovke ohlajamo v peči;
2. ingote držimo dalj časa na temperaturi pred kovanjem, s čimer izenačujemo sestavo, zmanjšamo segregacijo in zmanjšujemo vsebnosti vodika;
3. večje odkovke je treba po predkovanju počasi ohladiti, ultrazvočno pregledati in nato ponovno ogreti za končno kovanje;
4. pri jeklih, ki so zlasti občutljiva na kosmičavost, je potrebno izvesti vodikovo žarenje.

Kosmičem podobne napake v izkovkih

Često se lahko kosmičem podobne razpoke, ki so nastale zaradi plinskih mehurčkov in drugih napak, smatrajo za kosmiče.

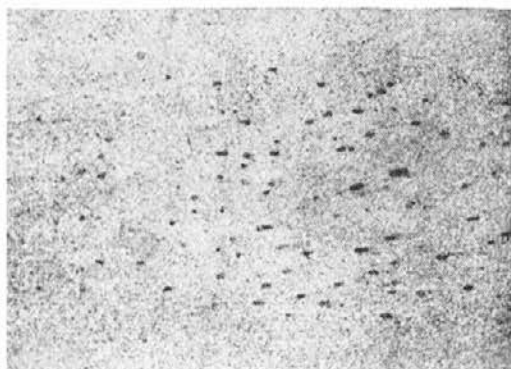
Tako smo tudi pri nas odkrili z ultrazvokom na izkovkih iz jekla Č 1531 razpoke. Domneva je bila, da je izkovek kosmičav. Iz izkovka smo izrezali ploščo in jo jedkali v vroči solni kislini. Pokazale so se razpoke, podobne kosmičem.

Če opazujemo prelomno ploskev kosmiča, vidimo značilen lom brez deformacije. Razpoke potekajo neodvisno od kristalnih mej, pa tudi neodvisno od smeri predelave, ker nastanejo kosmiči pri ohlajevanju izkovka v območju 100 do 300° C, to je takrat, ko je predelava že končana. Pri pravokotnih presekih so kosmiči običajno razporejeni tako kot na sliki 5. Notranje razpoke, ki pa so nastale že v ingotu ali pa med kovanjem, kažejo zaradi nadaljnega kovanja deformiran lom, razpoke pa bodo usmerjene v smeri predelave.

Slika 5

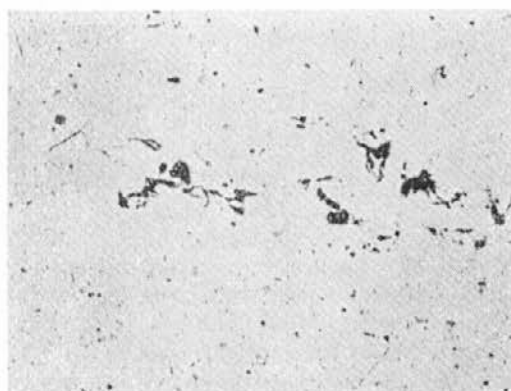
Razpoke na jedkalni plošči so orientirane v smeri predelave (slika 6) in potekajo po kristalnih mejah (slika 7 in 8).

Slika 6

Slika 7

Slika 8

Jeklo je zelo onečiščeno z nemetalnimi vključki, zlasti z oksidnimi. Iz tega se da sklepati, da razpoke niso kosmiči, ampak da so to razpoke po mejah primarnega zrna.

Razpoke po mejah primarnega zrna so podobne kosmičem; razlika je v tem, da se te razpoke pojavljajo že v ingotih, medtem ko nastajajo kosmiči pri ohlajevanju izkovkov. Vzrok za nastanek razpok po mejah primarnega zrna je po vsej verjetnosti podoben vzroku za nastanek kosmičev. Nastanek razpok po mejah primarnega zrna pa pospešujejo zlasti nečistoče oziroma oksidni filmi po kristalnih mejah. Nevarnost za nastanek teh razpok narašča z velikostjo ingota, s temperaturo in hitrostjo litja kakor tudi s hitrejšim ohlajevanjem ingota. Na te razpoke lahko vpliva tudi lakiranje kokil. Prav tako se tendenca po nastanku razpok po mejah primarnega zrna zveča z ostrejšo deoksidacijo, n. pr. z aluminijem. Z večjo stopnjo predelave se lahko razpoke po mejah primarnega zrna zavarijo, če pa je jeklo močnejše onečiščeno, se pa ne zavarijo. Iz-

ločanje plinov, posebno vodika, na oslabljenih kristalnih mejah pospešuje tvorbo razpok v notranjosti ingota.

Revija »Neue Hütte« opisuje zanimiv pojav kosmičem podobnih razpok, ki so jih opazili na kovanih obrokih za večje kroglične ležaje. Preizkus na kosmiče je bil negativen. Šele po dolgotrajnih metalografskih preiskavah na vzdolžnih in prečnih obrusih so ugotovili, da so svetla mesta v lomu nastala zaradi vključkov $\text{SiO}_2\text{—Al}_2\text{O}_3$. Zaradi krčenja gredic in kovanja na trnu se vključki niso izoblikovali v linijah, temveč v elipsaste ploščice, ki so bile debele izpod 0,01 mm.

Podobne svetle lise na prelomu, za katere so domnevali, da so kosmiči, so opazili tudi pri 100 mm debeli pločevini. Pri natančnejši preiskavi so ugotovili, da so nastale razpoke zaradi vključkov žlindre.

Iz navedenih primerov vidimo, da lahko včasih smatramo kosmičem podobne razpoke za kosmiče, kar nam narekuje, da moramo biti pri presoji napak zmerom previdni.

Poslovanje podjetja

V I. POLLETJU 1961

Vekovna nujnost in dolžnost — pri nas pa sedaj toliko večja prednost in že dolgo ustaljena praksa — sleherne delavnosti je, da sproti zasleduje in analizira poslovanje ter ukrepa za večji uspeh dela. Uspehe in predvsem neuspehe poslovanja obravnavajo organi delavske samouprave, v katerih je zajet celotni kolektiv, podrobno in zadosti pogosto — tako tudi nedavno ob zaključku I. polletja 1961.

Toda pri nas je že ustaljeno, da poleg vseh vmesnih internih obravnav redno objavljamo obletne analize do vseh takih slik in podrobnosti, iz katerih lahko razbere vsa skupnost, kar je treba storiti za večjo gospodarnost. Zaradi tega bi te podrobne analize o poslovanju v I. polletju 1961 tu ne vnašali, temveč bi ostali pri našem redu letnih poročil. Povzeli bi samo zaključek, ki pravi:

»Dejstvo je, da se nam v tem obdobju večja izmeček, nekvalitetne dobave odjemalcem, zamujanje pogodbenih rokov domačim in inozemskim potrošnikom ter končno neekonomsko trošenje surovin, pomožnega materiala in energije. To dovolj dokazuje, da se še vedno ne zavedamo zadosti in vsi, da smo sami glavni regulator poslovanja podjetja. Smo pred tem, da bodo v II. polletju nastale oziroma trajale še razne težave ne samo v zvezi z obratnimi sredstvi itd., temveč tudi pri rednem izplačevanju osebnih dohodkov, zato je nujno, da delavski sveti vseh ekonomskih enot podrobno obravnavajo prikaze iz I. polletja, da bi v bodoče z bolj ekonomskim gospodarjenjem pri izkoriščanju proizvodnih zmogljivosti ter uporabi surovin in pomožnega materiala dosegli boljšo gospodarnost. Zavedati se moramo, da uspeh in neuspeh posameznih ekonomskih enot vplivata na poslovanje drugih ekonomskih enot in celotnega podjetja, zato je nujna harmonična medsebojna povezava, saj bo le takó mogoče zadovoljiti letni rezultat podjetja.«

Janez Strah, analitski oddelek:

Proučevanje časa v proizvodnji

Prí študiju in príjemih za vrednejše delo in večji dohodek se ne smemo zaleteti

Pri ugotavljanju in odmerjanju osebnih dohodkov od vrednosti proizvodov in storitev je eden izmed najvažnejših faktorjev čas, ki je potreben za izdelavo artiklov in ki je obenem tudi najbolj sporno vprašanje pri proučevanju efekta dela v proizvodnji. Proučevanje časa uporabljamo v industriji za določanje delovne obremenitve, ki je istočasno tudi osnova za stimulatívno nagrajevanje. Pravilni pokazatelj delovnega časa vpliva neposredno na povečano produktivnost posameznega sodelavca, vzporedno vpliva tudi na sodelavčeve osebne dohodke kakor tudi na celoten dohodek podjetja.

Proučevanje faktorja časa v proizvodnji ni sama sebi namenjena operacija, vendar se temu vprašanju posveča vedno več pozornosti in mnogo je bilo že storjenega, da se to delo postavi na neko znanstveno osnovo. Odmerjanje delovnega časa — dodatno potrebnega časa — toleranc za razne okoliščine dela, ki ga moramo pri časovnem faktorju upoštevati, je sedaj v glavnem res še bolj stvar »pogajanj« med

analitiki podjetja na eni ter neposrednimi izvrševalci na drugi strani.

V industrijsko razvitih državah so strokovnjaki za proučevanje hitrosti dela razvili in obdelali mnogo postopkov. Kot osnova za določanje časovnih faktorjev tako za individualno kakor tudi za skupinsko proizvodnjo nam lahko služijo postopki, ki se naslanjajo predvsem na doseženo prakso ZDA in nekaterih evropskih držav, ki imajo na tem področju dela že veliko izkušenj. Sistemi proučevanja časov v proizvodnji, ki se uporabljajo v industrijsko razvitih državah, predstavljajo osnovo, po kateri lahko podjetja prilagodijo proučevanje časa svojim prilikam in potrebam.

»Povprečna« storitev

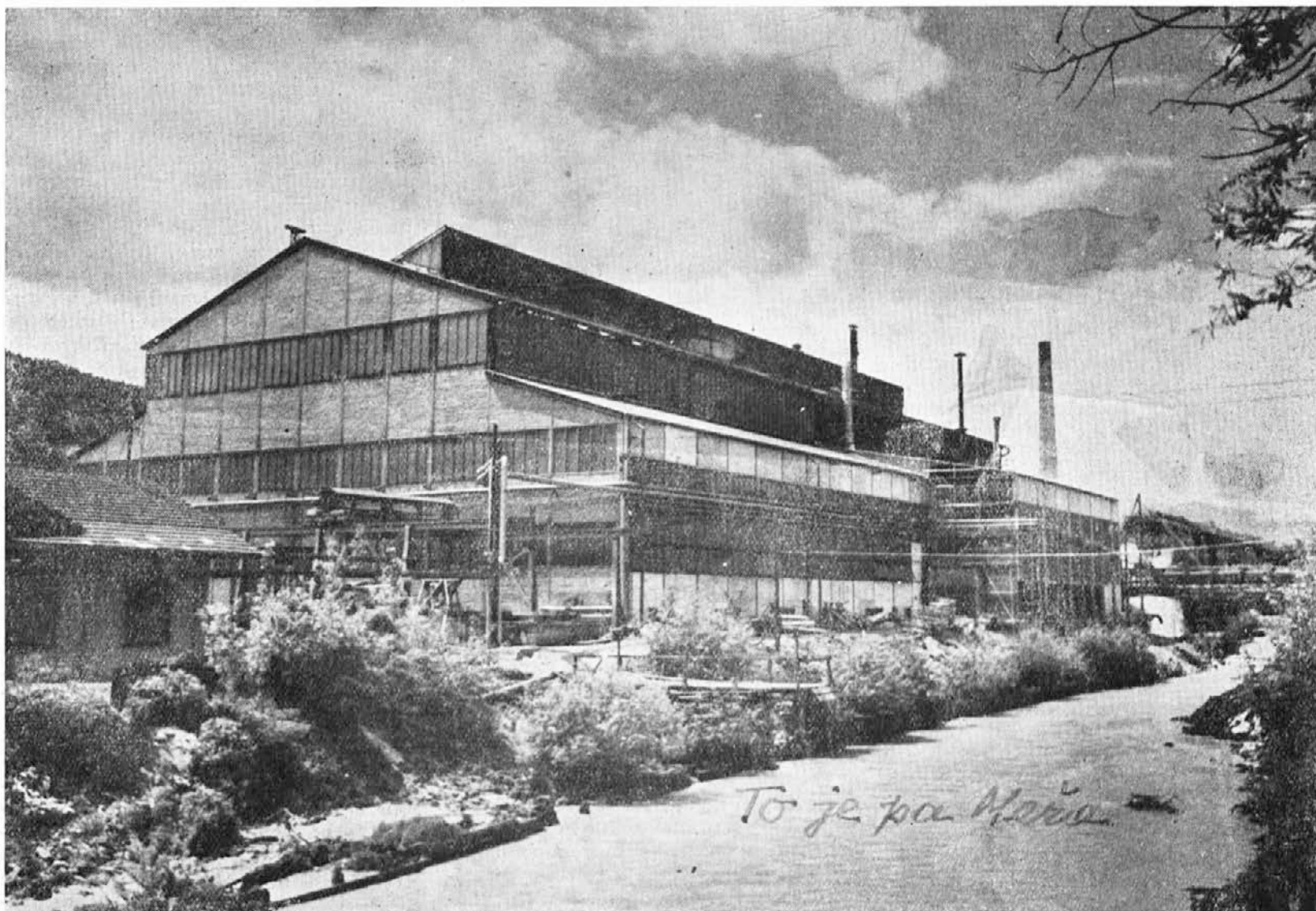
Proučevanje pokazateljev delovnega časa je treba opraviti s čimvečjim številom tako imenovanih povprečnih mer, to je s storitvami sodelavcev, ki opravljajo delo s povprečno hitrostjo in izurjenostjo v nekem obratu oziroma oddelku. Seveda

nastaja pri tem vprašanje, kateri sodelavci dosegajo to povprečno reprezentativno mero.

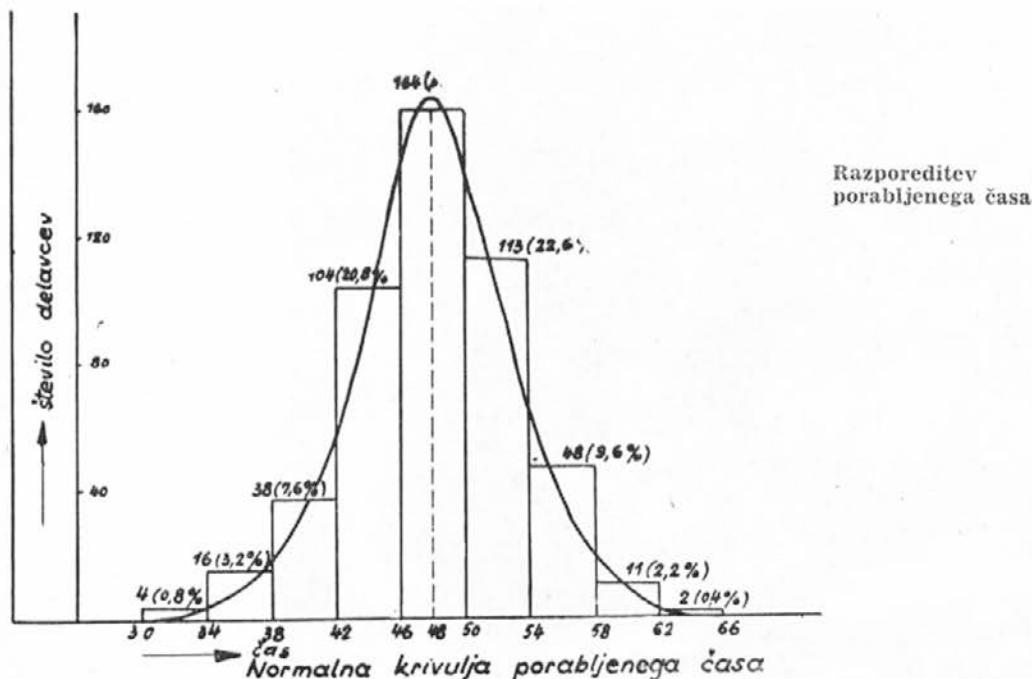
Sodelavec povprečne storitve je v odnosu na katerekoli vrsto dela izvrševalec z inteligenco in fizičnimi sposobnostmi, ki so potrebne za določeno delo, z odgovarjajočo šolsko in strokovno izobrazbo ter izkušnjami, da opravi delo po določenih predpisih — standardih, določene kvalitete in kvantitete.

Sodelavec s čisto povprečno storitvijo praktično ne obstaja, temveč si ga lahko samo predstavljamo, to je samo mera storitve. Pojem povprečne zmožnosti človeka so si ljudje — strokovnjaki — samo izmislili, ker smo pač vsi ljudje le živa bitja in dva človeka nista nikdar popolnoma enaka. Ljudje se razlikujemo med seboj v raznih lastnostih kot v višini, teži, nagnjenjih itd.

Sličen pojav je tudi hitrost ljudi. Primer: če bi 500 sodelavcev opravljalo v podjetju po enaki delovni metodi in pod istimi pogoji isto operacijo, bi bil čas, ki

Naša nova kovačnica. Povečali smo jo, da bo močnejši njen udar za tržišča in da bo tako močnejše kovala tudi srečo in zadovoljstvo naših kovačij in kovačev

je potreben za opravljanje te operacije, razdeljen, kot kaže spodnja slika.

Zaradi poenostavitve diagrama so časi razdeljeni skupinsko v intervalih po 4 sekunde. Posamezne grupe sodelavcev so dosegle sledečo hitrost dela:

Skupinski čas v sekundah	Število operacij 500 komadov	Procent skupne operacije
30—34	4	0,8
34—38	16	3,2
38—42	38	7,6
42—46	104	20,8
46—50	164	32,8
50—54	113	22,6
54—58	48	9,6
58—62	11	2,2
62—66	2	0,4
	500	100,0

Iz gornje tabele je razvidno, da je največ sodelavcev potrebovalo za opravljanje operacije čas med 46 in 50 sek. Iz tega časovnega intervala lahko vzamemo srednjo vrednost, to je 48 sek. in jo imenujemo reprezentativni čas povprečne storitve sodelavca. Pri takem proučevanju časa pa igra izredno pomembno vlogo organizacija proizvodnega procesa. Tako je lahko pri dobri organizaciji proizvodnega procesa reprezentativni čas »povprečnega« sodelavca še občutno krajši, pri slabi organizaciji dela pa se lahko ta čas tudi neprimerno podaljša.

Shematično prikazan porabljeni čas operacije po posameznih skupinah sodelavcev in časovnih intervalih je razviden v gornjem diagramu. S povezavo časovnih intervalov dobimo krivuljo porabljenega časa, ki jo imenujemo normalno krivuljo distribucije.

Normalni učinek — hitrost dela

Pri odmeri časa za delovno operacijo ali fazo delovne operacije moramo **stremeti** za tem, da je čas čimbolj realno **postavljen**. Nikakega smisla nima, pa tudi ekonomično ni, odmerjati čas, za katerega smo prepričani, da ga sodelavci s povprečno sposobnostjo ne bodo mogli doseči. Vemo namreč, da realno odmeriti čas za določeno delovno operacijo ni tako eno-

stavno, temveč je zelo težko, saj do take situacije, kot jo je obravnaval prejšnji primer, praktično nikoli ne pridemo, vendar se moramo realni odmeri časa čimbolj približati. Postopek, da pridemo k takemu času, nam še skomplicira dejstvo, da tudi čas »povprečnih« ljudi ni vedno enak, ker ljudje ne delajo vedno enako in se hitrost dela menja iz dneva v dan pa celo iz minute v minuto. Način, ki določa in upošteva vse človeške lastnosti pri iskanju faktorja časa za ugotavljanje in delitev osebnega dohodka od vrednosti proizvodov in storitev, imenujemo odmerjenje potrebnega delovnega časa.

Odmerjanje potrebnega delovnega časa je po definiciji le primerjava nivoja hitrosti dela tistega sodelavca, ki ga opazuje človek, katerega namen je proučevanje časa, s predstavo o nekem standardnem nivoju brzine dela. Namišljeno standardno hitrost dela imenujemo normalni delovni učinek in nam služi le za primerjanje s sodelavčevim tempom dela.

Normalna hitrost dela je tempo dela povprečnega sodelavca, ki opravlja posel pod strokovnim nadzorstvom in določenimi delovnimi pogoji, toda brez stimulativnega elementa. Normalni tempo dela ni konstanten, temveč se spreminja iz dneva v dan, kar zavisi od najrazličnejših faktorjev. Tako prav gotovo ugotavljanje in delitev osebnega dohodka od vrednosti proizvodov in storitev zelo ugodno vpliva na povečanje tempa dela — namen zvišanja osebnih dohodkov. Na drugi strani pa vplivajo bolezni, slabi notranji odnosi, nepravilna odmera časa itd. negativno na hitrost dela, se pravi, da taki in podobni faktorji, ki so v proizvodnji, zmanjšujejo hitrost dela.

Normalni učinek dela, ki ga je dolgoletna praksa priznala, je hitrost gibanja udov človeškega telesa povprečne fizične rasti, ki hodi brez bremena v ravni črti in po ravnem terenu s hitrostjo 4,8 km/h. Izkušnje so pokazale, da je to neka primerna osnova, na katero lahko povprečni sodelavec sprejme še dodatni napor, s čimer bi si pridobil dodatne osebne dohodke, pri čemer pa ni ogroženo njegovo zdravje. Pri tem je treba poudariti, da se

pri taki hitrosti človeških udov doseže normalni učinek dela le v podnebju Evrope in Severne Amerike, medtem ko bi bila taka hitrost dela za druge klimatske pogoje neprimerna.

Tak delovni učinek pa se pri sodelavcih ne pokaže takoj v začetku dela, temveč šele po večurnem delu, kajti tempo ročnega dela bo po vsej verjetnosti v začetku dela višji od normalnega, proti koncu pa performansa ljudi pada.

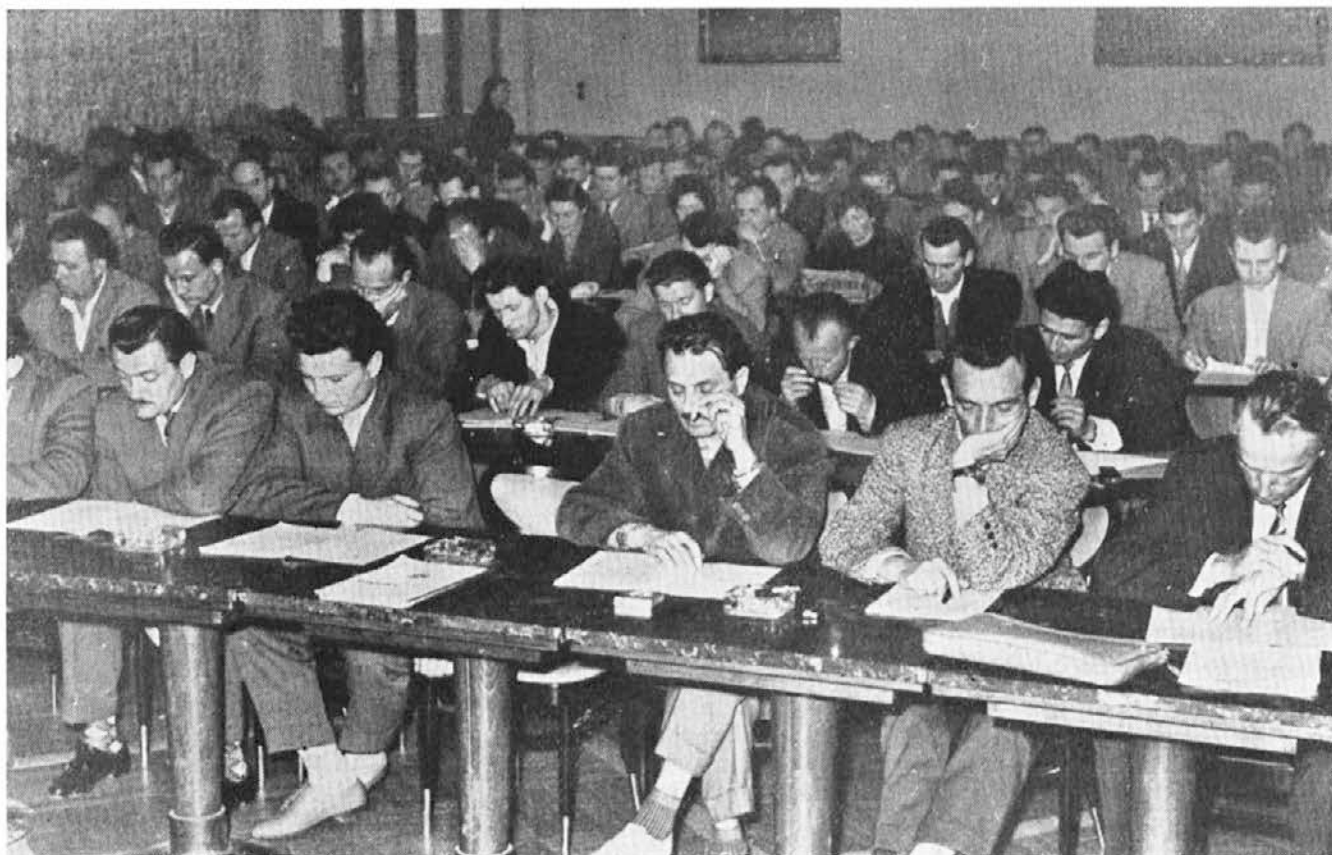
V drugih primerih bi bilo za sodelavce nemogoče, vzdržati daljši čas tempo dela 20 do 30 % nad normalnim brez nekega dodatnega naprežanja, seveda s predpostavko, da sodelavec dela s stimulacijo za boljšim osebnim dohodkom.

Časovni faktor uporabljamo pri izdelavi proizvodov kot osnovo za stimulativno nagrajevanje od vrednosti proizvodov in storitev. Praksa je pokazala, da morajo biti pri ugotavljanju in odmerjanju osebnih dohodkov od vrednosti proizvodov in storitev faktorji časov taki, da jih lahko povprečen sodelavec prekorači od 20 do 30 %, pa celo tudi do 35 %. Poudariti je treba, da previsoko odmerjeni časi lahko zelo negativno vplivajo na celoten uspeh gospodarske organizacije, ker sodelavci ne bodo zainteresirani za povečanje delovnega učinka, pri čemer se pa še povečuje neučinkoviti delovni čas. Zaradi tega lahko samo sekunde, pri nekaterih delovnih operacijah pa tudi delci sekund vplivajo v končni proizvodnji na ogromne izgube.

Sodelavci, ki izvajajo ocenjevanje in proučevanje časa, morajo biti med snemanjem zelo budni. Težko je verjetno, da sodelavec dela med časom opazovanj z normalno hitrostjo. Sodelavec, ki ga je snemalec ocenil, kot da je ta delal s povprečnim tempom, je dosegel v največjih primerih res tudi povprečno hitrost dela. So pa tudi ljudje, ki jih prisotnost ocenjevalcev vznemirja, kar po navadi povišuje tempo dela.

Število bolnikov in »bolnikov« je letos hudo naraslo. Tak kup zdravstvenih knjižic je bil tistega dne v ordinaciji že ob sedmih zjutraj. Potem se ta reč nabira še naprej, popoldne pa se skladišnica penca. Razumnega opravičila za tako bremenitev zdravstva ni. Resni bolnik ob takem navalu zlepa ne pride na vrsto

Z občnega zbora
tevarniške sindikalne
organizacije

Namen odmerjanja delovnega časa

Z odmero časa za delovno operacijo si ustvarimo osnovo za planiranje proizvodnje in za stimulatивно nagrajevanje sodelavcev. S tem, ko določujemo hitrost gibanja ali posameznih faz gibanja, določimo tudi vse nepotrebne gibe, kolikor jih sodelavec uporablja pri izvajanju delovne operacije oziroma faze delovne operacije. Pri tem je za opazovalca najpomembnejša učinkovita delovna hitrost, ki se lahko doseže z izkušnjo in dobrim poznavanjem operacije tistega, ki operacijo opazuje oziroma snema. Prav lahko se zgodi, da sodelavec nekako preslepi neizkušenega snemalca z velikim številom hitrih gibov. Snemalec lahko misli, da sodelavec dela z visokim delovnim učinkom, kar pa zaradi nekoristnih gibov pri takem delu ni tako. Nasprotno pa lahko snemalec misli, da sodelavec, ki opravlja manj gibov, ne dela učinkovito, pri čemer pa so vsi opravljeni gibi nujno potrebni in zaradi tega tudi zelo ekonomični.

Glavna elementa pri proučevanju časa sta ocenjevanje in odmerjanje delovnega napora. Nastopa vprašanje, ali je potrebno napor odmeriti in, če je potrebno, kako? Strokovnjaki so mnenja, da se napor ne da tehniško odmerjati, kajti rezultati napora so lahko vidni samo v hitrosti gibov.

Tolerance — odstopanja

Odmerjenemu času delovne operacije ali faze operacije je treba dodati še določena odstopanja oziroma tolerance — dodatni čas. Te so:

- dodatki za tehnološki proces,
- dodatki za odmor in osebne potrebe ter
- posebni dodatki.

Tolerance za odmor in osebne potrebe moramo dodati vsem operacijam, ostali dodatki pa se lahko upoštevajo posamezno ali v kombinaciji, pač v okviru okolnosti,

ki vladajo pri opravljanju dela za posamezno delovno operacijo oziroma fazo. Dodatki se dodajajo zato, ker opazovalec oziroma snemalec upošteva samo produktivno delo, pri čemer ni upoštevan neučinkoviti čas, ki lahko nastane iz več vzrokov:

- ker mora delavec čakati na drugega sodelavca, da opravi svoj del dela,
- ker mora sodelavec zmanjšati hitrost dela zaradi napora, ki ga je vložil v predhodno operacijo,
- ker mora zadostiti svojim osebnim potrebam,
- ker mora čakati na material, popravilo stroja, kontrolo ali ker mora čakati zaradi drugih vzrokov, ki niso od njega neposredno odvisni,
- zaradi pripravljanja stroja, ko se le-to ne more menjati, ko stroj dela,
- ker sodelavec dela na več strojih in mora zaradi tega za določeno dobo en stroj stati, dokler sodelavec ne opravi dela pri prvem stroju,
- kadar mora sodelavec sam dovažati material.

Opazovalec verjetno ne bo utegnil vseh teh elementov naenkrat zapaziti in jih proučiti, zato naj proučuje čas po programu, kajti le tako lahko doseže oziroma določi vse vzroke neučinkovitega časa. Preden se odobrijo dodatni časi, ki so potrebni zaradi zgoraj navedenih elementov, je nujno, detajlno analizirati vse neučinkovite čase in jih s pristojnimi ljudmi v obratu in s plansko-analitskim oddelkom odstraniti, kolikor je to mogoče.

Za realno odmerjanje faktorja časa pri ugotavljanju in odmerjanju osebnih dohodkov od vrednosti proizvodov in storitev moramo upoštevati tudi vse dodatne časovne periode, ki nastopajo pri vsakem delu. To postaja zelo važno, če upoštevamo, da so pravilno in pravočasno postavljeni faktorji časa ena od najboljših osnov za stimulatивно nagrajevanje v proizvodnji, ki dajo skupno s kategorizacijo del in

delovnih operacij nagrajevanje po učinku dela.

Dodatni časi zaradi tehnološkega procesa

Tolerance zaradi tehnološkega postopka je dodaten čas, da bi nadoknadili čas brezposelnega mirovanja, ki bi sicer povzročil izgubo možnosti za sodelavčev osebni dohodek zaradi narave proizvodnega postopka, pri katerem je dotični sodelavec zaposlen.

Odmerjeni dodatni čas se prizna kot nadomestilo izgube zaslužka tam, kjer je sodelavec primoran, da je del časa nezaposlen brez lastne krivice in to zaradi enega izmed sledečih vzrokov:

- kadar sodelavec dela na enem edinem stroju, ki avtomatično opravlja dela proizvodnega cikla;
- ko sodelavec samo nadzira delovni proces in je ta delavčeva naloga samo opazovanje proizvodnega procesa;
- kadar pri proizvodnem procesu dela skupina sodelavcev ter se delovni napor ne da popolnoma uravnovesiti.

Zaradi tehnološkega postopka se priznavajo dodatni časi tam, kjer čas mirovanja predstavlja le manjši del proizvodnega cikla in je premajhen, da bi lahko sodelavec opravljal med tem časom še kakšno drugo delo, kljub temu pa je tako velik, da bi lahko vplival na sodelavčev osebni dohodek. V nasprotnem primeru pa je treba takrat, ko je čas mirovanja sorazmerno velik do skupnega časa delovne operacije, sodelavca dodatno zaposliti še na drugem stroju. Kolikor pa ta možnost ne obstaja, mu je treba dodeliti neko drugo ročno delo.

Dodatni časi za odmor

Dodatni čas za odmor je dodatek k normalnemu času, s katerim omogočimo sodelavcu, da se okrepi po fizioloških in psi-

hičnih efektih uporabe energije pri opravljanju določenega dela pod vnaprej določenimi okolnostmi in da mu dopustimo, da opravi svoje osebne potrebe.

Ko govorimo o dodatnem času na odmor, imamo skoraj vedno v mislih počitek, ki je potreben zaradi utrujenosti. O počitku zaradi utrujenosti v zadnjem času veliko razpravljajo po vseh razvitih industrijskih državah. Delajo se ogromne študije, ki naj bi poiskale oziroma odstranile vzroke nepotrebnega napora in utrujenosti. Začetnika tega dela sta Gilbert, ki je sploh začetnik proučevanja gibov v Združenih državah Amerike, in Industrial Health Rezeach Boar v Veliki Britaniji. O lastnostih utrujenosti in o krepitvi, ki je potrebna zaradi utrujenosti, so mnogo proučevali tudi fiziologi in psihologi ter dosegli na tem področju zadovoljive uspehe. V novjšem času pa je poizkus o teh problemih opravil Institut Max Panck, to je inštitut za fiziologijo dela v Dortmundu (izšel je zelo dober učbenik: Praktische Arbeitsphysiologie).

Navzlic velikim študijam, ki so bile izvršene v tej smeri, pa je predmet dodatnega časa za odmor še več ali manj stvar ugibanja. Izdelane so mnoge lestvice teh toleranc, ki se nanašajo na določene pogoje dela in razne vrste aktivnosti. Te tolerance se odmerjajo in izračunavajo v odstotkih normalnega časa.

Specialni dodatni časi

Te vrste toleranc se dodajajo in odobravajo takrat, ko aktivnost ni normalni del faze operacije oziroma ni normalni del operacije kot celote, je pa pomembna za dobro opravljanje del. Posebni dodatni časi so lahko stalni, lahko pa samo občasni, vsekakor pa jih moramo določiti s pomočjo proučevanja časa. So tudi taki primeri, v katerih moramo proučiti celoten proizvodni proces, da lahko določimo specialne dodatne čase. Posebni dodatni časi se lahko dajejo zaradi:

- periodične aktivnosti,
- motenj,
- izrednih dogodkov.

Posebni dodatni časi zaradi periodične aktivnosti se lahko dajejo za dela, ki se periodično opravljajo v proizvodnem toku. Te tolerance se dajejo zaradi izgube časa, ko sodelavec brusi orodje, čisti stroje, namešča oziroma pripravlja stroje, zaradi pregledov strojev ter kontrole.

Tolerance zaradi motenj se priznavajo sodelavcem takrat, kadar služijo večjemu številu strojev, ob katerih je lahko vsak izpostavljen ciklusnemu ali slučajnemu zastoju z namenom, da se zaradi tega ne bi zmanjševal sodelavčev osebni dohodek. Strojna motnja nastopa takrat, ko sodelavec služi dvema ali več strojem in se eden od njih zaustavi, ko delavec služi drugemu stroju. Ciklusna motnja je pravzaprav tudi strojna motnja, ki se pojavlja v določenih časovnih intervalih na raznih strojih.

Specialni dodatni čas zaradi izrednih dogodkov po navadi ne presega 5% odmerjenega časa za operacijo in se dodaja samo takrat, če je snemalec prepričan, da lahko nastopijo taki dogodki. Nikakor se ta čas ne sme dajati zaradi zniževanja odmerjanja delovnega časa, še manj pa, da

bi se tako izognili pravilnemu proučevanju časa.

Vsi specialni dodatni časi niso pravzaprav v nikaki zvezi s proučevanjem delovnega časa, zato je treba postopati z njimi zelo previdno. Odobravajo se le pri jasno definiranih okolnostih ter jih je treba tretirati povsem ločeno od osnovne odmere delovnega časa, ki služi kot stimulant nagrajevanja v proizvodnji. Te dodatne čase se priznava predvsem z namenom, da uredimo osnovni odmerjeni čas, ki je bil določen na osnovi opazovanj in snemanj.

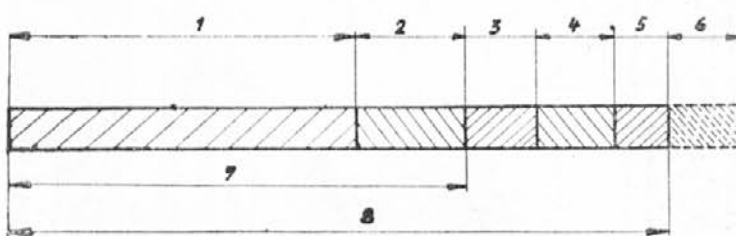
Odmerjeni delovni čas

Odmerjeni delovni čas za katerokoli operacijo je čas, ki je odmerjen oziroma odobren na podlagi opazovanj in snemanj za

določeno operacijo. Imenujemo ga faktor časa pri nagrajevanju od vrednosti proizvodov in storitev. Ta zajema normalni čas, ki je potreben za določeno operacijo, ter vse dodatke — tolerance, ki se priznavajo za uspešno opravljeno delo. Delo, opravljeno v krajšem času od odmerjenega, predstavlja prihranek, delo, opravljeno v daljšem času, kot pa je odmerjen, pomeni izgubo za podjetje.

Odmerjeni čas sestoji iz sledečih komponent:

- opazovalnega časa,
 - koeficienta odmerjenega časa,
 - dodatkov za odmor,
 - dodatkov zaradi tehnološkega procesa,
 - posebnih dodatkov in
 - ostalih dodatkov
- ali shematično prikazano

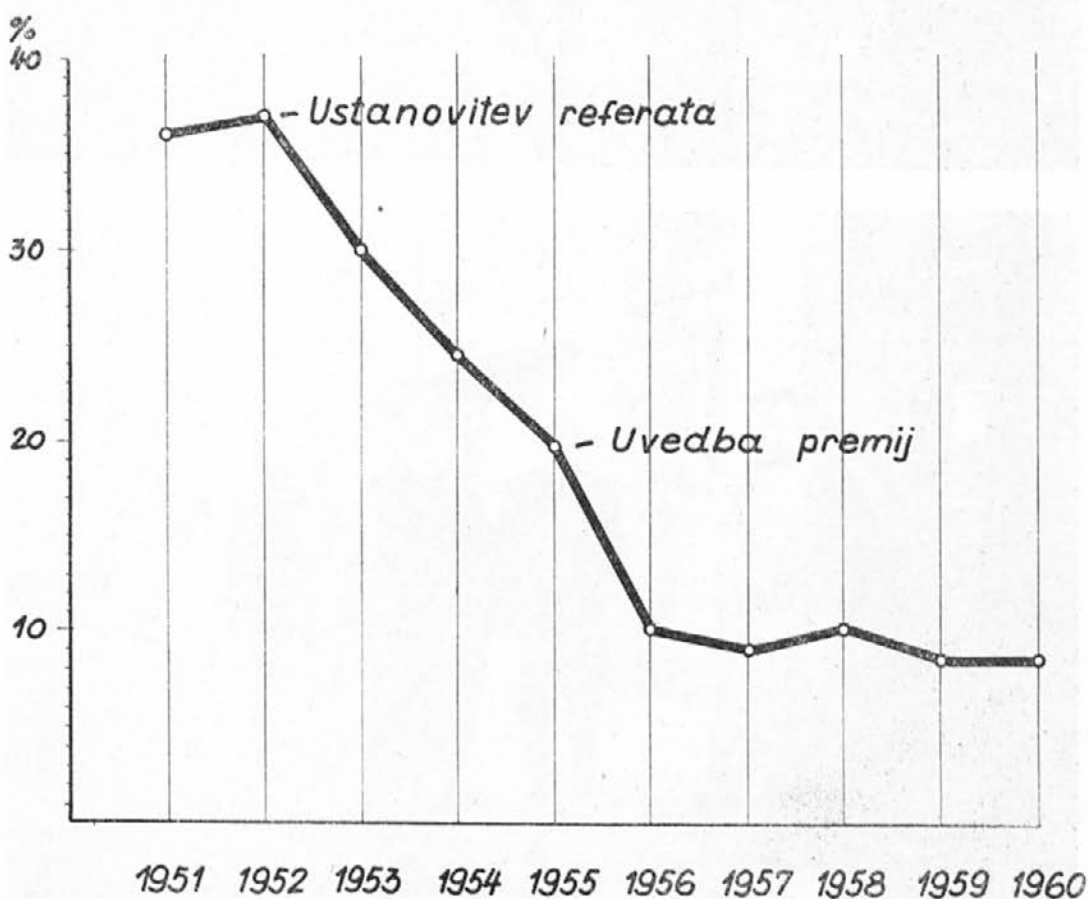
1. Opazovalni čas
2. Koeficient odmerjenega časa
3. Toleranca za odmor
4. Toleranca vsled proizvodnega procesa
5. Specialna toleranca
6. Ostale tolerance
7. Normalni čas
8. Odmerjeni čas

Vsota vseh faktorjev predstavlja normalni — odobreni čas, ki ga ob danih pogojih in specifičnosti pri delovnih opera-

cijah oziroma delih poznamo kot odmerjeni čas.

Tolerance je torej kar precej.

Pogostost nesreč pri delu

Črte prikazujejo, kako so koroški železarji tolkli nezgodnostni element skozi zadnjih osem let ter že leta 1956 osvojili najboljšo mesto med vsemi železarnami v državi. Delavski svet je ustanovil posebni oddelček za to skrbstvo, direktor pa je predložil še premiranje. Tako je šlo z obratnimi nesrečami uspešno navzdol. Medtem, ko je bilo leta 1952 še 36,6% nesreč letno na stalež (utrpel nezgodo več kot vsak tretji), smo sedaj že nekaj let na meri okoli 9% nesreč letno na stalež (nezgodo utrpel le še vsak 11 železar na leto). Letos pa smo do sedaj hudo pokvarili v našo škodo in nečast. — Železarji, pomagajte vsi, da ne bo nepotrebne škode in sramote!

NE POBIJMO SE NA CESTAH

Največ prestopkov in nesreč je med mladino

Predvsem je namen tega sestavka, da najprej ugotovimo, ali je na naših javnih cestah urejena varnost vožnje in hoje in s tem zdravje in življenje državljanov, ter drugič, ali državljani, v našem primeru zlasti mlajši ljudje, poznajo ta red v javnem življenju, se ravna po predpisih in ali s takšnim ravnanjem kaj prispevajo v lastno korist in v korist družbe.

Ugotoviti moramo, da se naš cestni promet — podobno kot industrijska proizvod-

nja in druge gospodarske panoge — razvija izredno hitro. Na primer: v letu 1960 smo imeli na teritoriju LR Slovenije skoro 9000 motornih vozil več kot v letu 1959. Število voznikov motornih vozil (poklicnih in amaterjev) pa je narastlo že na 68.170, kar je za naše razmere že zelo visoko število.

Dalje moramo ugotoviti, da se javna služba cestnega prometa nenehoma razvija in zboljšuje. Signalizacija na cestah,

svarilni znaki in druga opozorila so gosto nasejana, tako da državljane pravočasno obveste ali posvare na določena oziroma kritična mesta za vzbujaanje večje pozornosti in previdnosti.

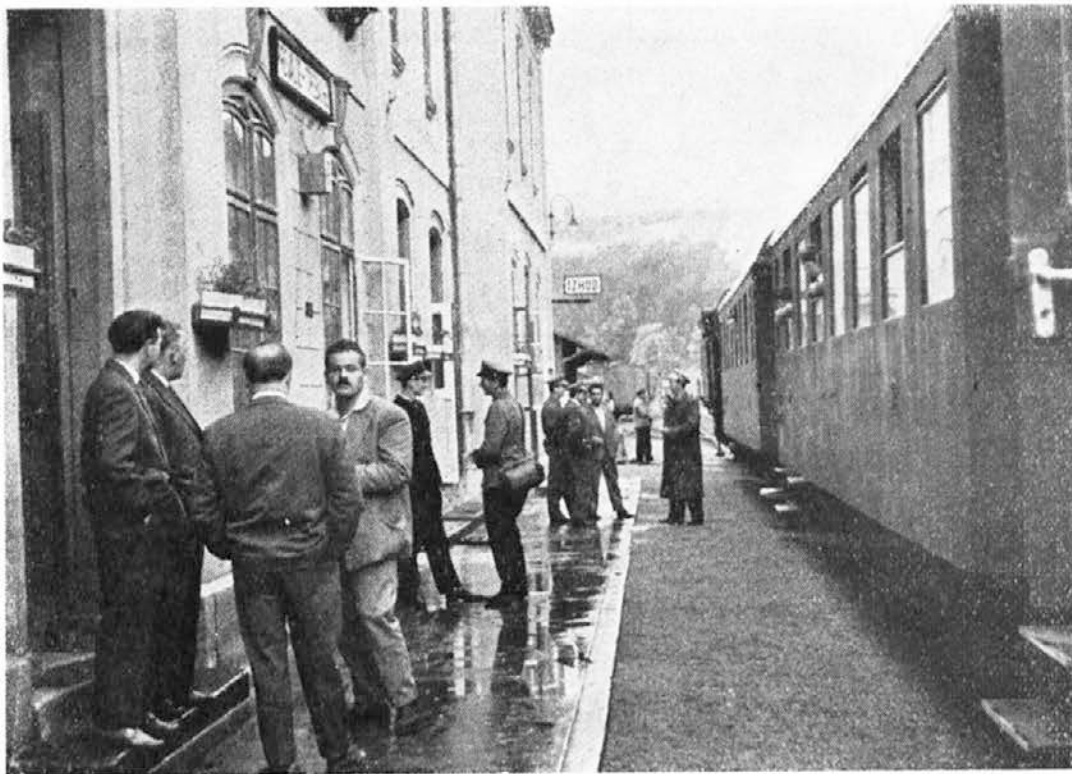
Ugotoviti pa moramo tudi to, da visoko število cestno-prometnih nesreč hkrati tudi dokazuje, da državljani na cestah niso previdni ali pa da ne poznajo cestno-prometnega reda oziroma ne upoštevajo predpisov in navodil iz drugih razlogov. V največji meri veljajo te ugotovitve zlasti za mlajše državljane, med katerimi je število težkih in celo smrtnih nesreč zelo visoko.

Poudariti je treba, da je organizacija cestno-prometne službe in vse, kar je z njo še posebej v zvezi (na primer kontrole nad državljani, če izvajajo predpise, tehnični pregledi motornih vozil, strokovni izpiti za voznike, široka prometna vzgoja državljanov o vseh problemih cestnega prometa in podobno), v glavnem stvar javnih organov, toda istočasno tudi stvar slehernega človeka — uporabnika ceste, ki na njej vozi ali pešači, da se podreja varnostnim vodenim, disciplinirano in zavestno izjva cestno-prometne varnostne ukrepe. Tu je cestno-prometna disciplina ne samo pogoj za uspešno vožnjo ali izvršitev dela (na primer: voznika motornih vozil ali pešca, ko gre na delo ali z dela in podobno), marveč tudi jamstvo, da ne bo povzročil sebi niti drugim uporabnikom ceste nesreče, ogrozil življenje sebi in drugim in povzročil tudi materialno škodo.

Prav podatki zdravstvene službe in drugi statistični dokumenti dokazujejo, da se mladina včasih tega dovolj ne zaveda ali pa da o tem niti ni dovolj poučena. Takšna okolnost pa mladega človeka pripelje do napačnega ravnanja, kar se navadno hitro in bridko maščuje.

Prenekateri mladi fantje in dekleta največkrat sploh ne razmišljajo o nesrečah, ki se morejo pripetiti, še manj jih predvidevajo kot posledice neustreznega ali nediscipliniranega početja. Takšne nesreče in poškodbe kakor tudi ostale neprijetnosti, bolezni in podobno, mečejo vse v en koš. Še pomislijo ne, da jih pri odhodu zjutraj na delo, ko so lepo zdravi, veseli, zadovoljni, en sam trenutek nediscipline ali neupoštevanja varnostnih predpisov lahko stane življenje oziroma da jo odnesejo z lažjimi ali drugačnimi poškodbami in škodami, in da so lahko čez uro ali dve že med trpečimi pacienti v bolnici.

Usodno za mlade ljudi, to velja za vse uporabnike ceste, pešce, kolesarje, motoriste itd., je prav to, da se marsikaterih napak in posledic nepravilnega ravnanja niti ne zavedajo, pa čeprav mnogi fantje in dekleta dobro vedo, da to, kar počenejajo v šibkih trenutkih, ni pravilno in v smislu veljavnega reda in predpisov. Mnogi pa so celo taki, da žive v prepričanju, da delajo pravilno oziroma »skoraj prav tako«, kakor so opazili pri starejših tovariših. Usodna napaka pri mladih ljudeh je tudi ta, da pretiravajo in prece-

Tam v vigredi je mariborski vlak enostavno potegnil s Prevalj naprej do Pliberka. Seveda so bili prej taki razgovori in sporazumi, ki so zmerom dokaz strpnih in pametnih ljudi. Gornja slika ob odhodu prvega vlaka s Prevalj, spodnja pa že na pliberškem kolodvoru. V sredi na pliberški postaji podžupan naše obmejne občine in ljudski poslanec Adolf Černek

njujejo svoje »sposobnosti« in »zmožnosti« in da so zavoljo tega preveč samozavestni kljub opozorilom in svarilom, kljub znakom in signalizacijam. Preslišijo in omalovažujejo varnostna navodila in svarila, češ zanje teh nevarnosti sploh ni, češ da se njim ne bo prav nič primerilo, to se bo kvečjemu drugemu: Franceljnu, Tonetu, Ančki, saj so sami malone prepričani, da znajo vse in da tudi zmorejo vse.

Takšno mišljenje in pretirana samozavest pa nujno privedeta človeka do tega, da premišljeno omalovažuje cestno-prometna varnostna navodila in predpise, ki so pogoj za varni potek in razvoj prometa na cesti.

Zanimivo je ugotoviti, seveda po službenih in drugih statističnih podatkih, da mladina na splošno cestno varnost in cestno prometno disciplino še manj upošteva kot na primer delovno disciplino in varnost na delovnem mestu v delavnici. Dolgotrajna vzgoja za varno delo je mnoge že pripeljala do tega, da znajo pravočasno oceniti nevarnosti pri delu in se zavarovati pred njimi. Na cesti pa teh ogroženosti ne vidijo, ali pa jih spoznajo, ko je že prepozno. Podatki namreč povedo, da je ponekod že 20 % vseh nesreč — nesreč, ki so nastale na cesti, na poti domov ali na delo. Kar se tiče smrtnih nesreč, pa jih cesta pobere mnogo več, kot jih povzroča tveganje in nevarnost dela še na tako ogroženih delovnih mestih ali ob težkih delovnih pogojih. Podatek: na območju LRS je bilo leta 1959 smrtnih nesreč pri delu 93; smrtnih nesreč na cesti v LR Sloveniji pa v istem času 245!

Lepo je, da iz mladih ljudi kar kipi življenjska sila. Toda zaradi tega ni nujno, da precenjujejo svojo moč, silo in pridobljeno znanje. Nespametno pa je, da zaradi tega nesrečo izzivajo.

Mladi ljudje bi se morali bolj poznati, skušati objektivno presoditi svoje sposobnosti, znanje in spretnosti. Če bi se bolj poznali, bi zagrešili manj napak, ki jim škodijo. Predvsem bi morali mladi fantje in dekleta spoznati, da je prav, če se žele postaviti pred svojimi bližnjimi, prijatelji, prijateljicami, tovariši, da je to normalno in zdravo, če so ambiciozni in če se želijo uveljaviti v svoji okolici. Toda teh teženj ne bi smeli kazati na cesti, kjer ogrožajo z nepravilnim ravnanjem sebe in druge. Ni pametno, če si mlad človek izbere prav cesto za tisto odločilno torišče, kjer bi se hotel postaviti pred drugimi. Kakor cesta ni igrišče za otroke, tako cesta tudi ne more biti arena, na kateri bi se poizkušali mladi akrobatje s svojimi »spretnostmi in močjo«. Na cesti so namreč tudi drugi in teh drugih ne zanimajo norčije in nespameti, saj le-te ogrožajo njihovo zdravje in življenje. Mlad človek se naj izživlja drugod, na telovadišču, športnih arenah itd., kjer bo prav lahko in pod varnimi okoliščinami dosegel uveljavljenje svoje osebnosti, katerih koli svojih posebnosti in spretnosti ali svojega znanja in moči. In tudi avditorija bo v tem primeru več in tudi takšne publike, ki se ne bo bala za svoje življenje in zdravje, marveč bo znala ceniti pokazane in uveljavljene telesne vrline.

Pametna mladina bo torej pokazala na cesti več razuma in manj nebrzdanih in

Se spomnite — takrat smo zapisali o inženirsko-tehniški fantovščini, o tistem ključu in zakonski verigi. Tu je prizor z zadnjega takega večera, ko so prišli inž. Geršaka in Čibrona. Celó dr. inž. Gautsch, sedaj atomski strokovnjak v inozemstvu, ki je bil svoje dni pri nas, je obljubil, da bo nadoknadil fantovski večer na Ravnah. Taka je ta zaveza

prekipevajočih čustev. Takšnih čustev ne bo vključevala tam, kjer to ni potrebno. Zakaj? Zato, ker tisoči in tisoči nesreč na cestah dokazujejo, da so se mladim ljudem pripetile nesreče samo zato, ker so hoteli biti nekaj posebnega, nekaj izjemnega, nekaki veliki junaki med sovrstniki; skratka samo zato, ker so za vsako ceno hoteli postati junaki.

Mladi ljudje se na cesti lahko uveljavijo na drug, bolj razumski način. Kateri so ti načini uveljavljanja naše mladine na cestah:

1. Vzdrževanje reda, organiziranega reda na cesti. Cesta je samo za osebni in vozni promet. Cesta ni igrišče, cesta ni arena ali športno igrišče.

2. Na cesti nisi sam! Cesta je namenjena vsem. Predpisi urejajo in terjajo ustrezno ravnanje od vsakega uporabnika ceste.

Če se bodo vsi dosledno ravnali po teh predpisih, ne bo nesreč in promet se bo odvijal nemoteno.

3. Mladi ljudje morajo spoznati, da otročarije in druge norčije ter neumnosti niso vredne razumnega človeka. Z norčijami in nespametnim ravnanjem spravljamo v življenjsko nevarnost tudi druge! Z nepremišljenim in nediscipliniranim ravnanjem ogrožamo življenje in zdravje tudi tistim, ki pravilno in disciplinirano uporabljajo cesto ali na njej opravljajo svoj posel.

4. Le s treznim, preudarnim, premišljenim in pravilnim obnašanjem ter ravnanjem prispevamo k varnosti cestnega prometa. S tem se bomo zagotovo izognili morebitni pohabljenosti za vse življenje. Invalidov imamo v naši republiki veliko število.

5. Z vljudnostjo, fair ravnanjem bomo pokazali svoj kulturni odnos do sočloveka na cesti. Z uvidnim, resnim, vljudnim ravnanjem na cesti bomo dosegli spoštovanje v svoji okolici, pri znancih, prijateljih in prijateljicah.

6. Samo ob sebi je razumljivo, da so mladi ljudje tudi državljani. Kot držav-

ljani pa vedo, da del škode, ki jo povzročijo nesreče na cesti, nosi tudi družba. Tudi s stališča družbene zrelosti in zavesti bodo mladi ljudje prispevali za večjo varnost cestnega prometa tudi s tem, da bodo dosledno upoštevali družbene predpise in da bodo tudi druge opozarjali in vzgajali k varnemu in discipliniranemu ravnanju na cesti.

7. Z dosledno discipliniranim vedenjem na cesti bodo mladi ljudje dvignili svoj osebni in družbeni ugled. To pa bo zanje brez dvoma višja stopnja zadovoljstva in ponosa.

Če smo doslej obravnavali primere takšne mladine, ki je na cesti preveč samozavestna in zaradi predrznosti nedisciplinirana, pa se skušajmo ustaviti še pri tistih fantih in dekletih, ki niso drzni, marveč nasprotje tega: boječi, plašljivi.

V to vrsto mladih ljudi spadajo taki, ki so že po naravi bolj plahi. Največ pa je takih, ki se boje nevarnosti cestnega prometa in se ne počutijo varne, čeprav si žele, da bi vedno ravnali varno. Strah pred nevarnostjo ima svoj določeni vzrok. Tudi za te ljudi velja pravilo, da so bili ali premalo poučeni, površno oziroma pomanjkljivo ali celo napačno informirani. Samo zato, ker premalo poznajo vse elemente varnega ravnanja na cesti, so boječi in vidijo vedno nevarnost ali nesrečo pred seboj. Zato niso v svojem obnašanju sigurni. Če vozijo, če hodijo ali prečkajo cesto, se počutijo pri tem negotove, kaj hitro napravijo napako in nesreča je tu. To pa samo zaradi tega, ker niso prepričani, ali ravnaajo prav ali ne. (Na primer: povožen kolesar je pri preiskavi trdil, da je pravočasno nakazal smer zavijanja v levo. Pogledal pa ni nazaj, preden je zavil, ker je mislil, da že samo nakazovanje smeri zavijanja popolnoma zadostuje. Evo, pa ni zadostovalo. Voznik motornega vozila je spregledal njegov znak. Za varno izpeljavo je bil potreben še en varnostni element: sigurnost namreč, da je tudi oni drugi, kateremu je bil znak kolesarja na-

menjen, tega tudi pravočasno opazil.) Drug primer: pešec želi prečkati cesto na križišču ob velikem prometu. Ne glede na znake, ki urejajo promet, marveč išče le priložnost, kako bi se izmuznil čez cesto še pred samim križiščem. Ves ta čas je nesiguren, poln strahu, ali mu bo uspelo ali ne. Zakaj je takšen? Zato, ker ne ve, da varnostno navodilo točno ureja prehod čez cesto na križišču in omogoča, da vsak uporabnik ceste ob določenem času in v danem položaju lahko varno prekorači cesto v križišču.

Plašljivost bo izginila, čim bomo res dobro spoznali navodila ali predpis, ki ureja določeni problem cestne varnosti.

Na mladini je, da vzame svojo varnost na cesti v svoje roke. Kot se uveljavlja mladina povsod v gospodarstvu, športu, kulturi itd., naj se uveljavi v interesu svojega zdravja in življenja tudi v cestnem prometu.

Kako bo mladina to dosegla?

Vsem napakam, pomanjkljivostim ali napačnim ravnanjem na cesti bomo napravili konec, če se bomo res

— temeljito seznanili z vsemi vprašanji varnega poteka v cestnem prometu,

— spoznali in vedeli za vse možnosti in ogroženosti cestnega prometa,

— razumeli predpise in varnostna navodila,

— predpise in navodila zavestno upoštevali in se po njih točno ravnali.

Izogibajmo se površnosti in pomanjkljivemu znanju.

Površnost zanesljivo vodi v nesrečo.

Dokler ne bomo teoretično in praktično obvladali ponašanja v cestnem prometu, toliko časa bomo ali predrzni ali boječi, to pa pomeni, da bomo toliko časa v stalni nevarnosti, da nas bo zavestna ali ponevedna napaka pripeljala do nesreče, ki bo napravila škodo nam samim in morebiti tudi drugim.

Znanje, spretnost in izkušnost si mladi ljudje lahko pridobijo z voljo in prizadevanjem. Promet na cesti naj mladina vzame resno in ga opravlja razumsko.

Če nekdo omalovažuje navodila in opozorila, če je pretirano predrzen ali boječ, se prav gotovo pokaže vsem v neprivlačni luči. Znano je, da se dobri športniki in strokovnjaki zelo zelo redko ponesrečijo. Komur se pripeti nesreča, mu pravijo neroda. Nekateri se nanje jezijo, drugi jih pomilujejo, mnogi pa se jim smejejo. Toda za žrtve vemo, da se ne smejejo!

Naša mladina je nosilec vsega naprednega. Zato bo razumela, da naš dinamični razvoj gradi tudi sama. Naša mladina gradi ceste, naj zgradi tudi varnost na njih. Tako bo ravnala preudarno, premišljeno, vljudno, socialistično.

(Prispevek iz oddelka za družbene službe ObLO)

DOKUMENTACIJA —

ukrep za razgled po tehniški literaturi: Naša strokovna knjižnica bo v kratkem uvedla to najnovejšo metodo obveščanja

Naš sodelavec se je v majniku udeležil seminarja za dokumentaliste v Beogradu, pa je zdaj zbral in popisal nekatera beograjska dognanja. Ker je dokumentacija malo znana, obenem pa za razvoj tehnike in za uspešno delo v podjetjih zelo pomembna veda, naj ta članek v poljudni obliki pokaže njen ustroj, zanimivosti in pomen.

Na svetu izide vsako leto približno štiri-deset tisoč tehniških revij, ki prinesejo približno 1.000.000 člankov z novimi podatki. Poleg tega registrirajo letno okoli 200.000 patentov (od teh jih pride samo 7% v javnost, ker so iz tega ali onega razloga zanimivi, ostali obležijo v predalih) in objavijo 100.000 standardov.

Kratko bi lahko rekli temu — poplava znanstvenih dejstev, ki je v njej posameznik brez milosti izgubljen. Nekdo je izračunal, da izide za vsako pomembnejšo panogo tehnike letno okrog 30.000 knjig in člankov in da bi človek-strokovnjak v tej panogi, ki bi obvladal deset svetovnih jezikov, potreboval trideset let za to, da bi se prebil skozi to gradivo. In ker vemo, da v industrijsko visoko razvitih državah tako na vzhodu kot na zahodu velja pravilo, da vsaka tehniška knjiga in vsak stroj zastarata po šestih, najpozneje po desetih letih, je jasno, da bi bil ta trmasti strokovnjak delal zastoj, ker bi — sam že starček — s svojim znanjem ne koristil nikomur več.

Ker torej z individualnim študijem ne pridemo nikamor in ker se je bilo v tej nadvse koristni poplavi vendarle treba znajti, je potreba rodila vedo, ki uči — in tudi v resnici pomaga — kako se znajti v tem kaosu. To vedo so Francozi, za njimi pa ves ostali svet, imenovali dokumentacijo ali dokumentalistiko, včasih pa slišimo za isto stvar tudi ime informacija.

Takoj je treba povedati, da je splošno znana beseda »dokument« (lat. documentum, dokaz — listina, dokazno sredstvo, pismen dokaz) privzela v novi funkciji tudi nov pomen in da jo je zato treba odslej vedno, kadar bomo govorili o dokumentaciji, razumeti pod tem novim pomenom.

Definicije so sicer različne, vedno nastajajo nove, vsaka država ima svojo, vendar bo nemara najboljša tista, ki je najkrajša: Dokumentacija — »zbira, ureja in daje v uporabo duhovne stvaritve v katerikoli obliki in z vseh področij človeške dejavnosti«.

Bistveni namen je jasen: ustvariti je treba takšne ustanove, ki bodo mogle nuditi svojemu okolišu ali direktnim interesom na vsako vprašanje s področja katerekoli tehnične panoge odgovor in najnovejše podatke v najkrajšem času.

Torej sami »naj«, ki jih n. pr. v Franciji rešujejo v roku petih ur, medtem ko je naš Jugoslovanski centar za tehnično i

naučno dokumentacijo v Beogradu, vsaj kar se naglice tiče, še precej zadaj.

Najprej: ali je res treba že kar nove znanosti, ko že itak najrazličnejše vede rastejo kot gobe po dežju? In potem: kaj dela ta znanost? Kakšnih metod se poslužuje? Kako lahko koristi nam?

Na Zahodu preprosto vedo, da vsako podjetje, ki ne zmore koraka s svojimi konkurenti, kmalu propade. Na Vzhodu pa gre za konkurenco med blokoma, kar je še dosti bolj resna stvar. Povsod po svetu pa gre za dvoje: dokumentacija nam prihrani čas in, če zasledujemo njena dognanja, ni strahu, da bi naši novatorji odkrivali že odkrite Amerike. Torej je dokumentacija potrebna.

Zdrava pamet zahteva, da mora biti gradivo razvrščeno po strokah čimbolj precizno in tako je dokumentacija segla s pridom po že preizkušenih metodah bibliotekarske vede, posebno pri klasificiranju univerzalne decimalne klasifikacije (o njej je K. f. že poročal v zvezi z delom v študijskih knjižnicah), krajše UDK.

Ta UDK ni nič drugega kot mednarodni jezik, ki ima namesto besed številke in ki lahko s temi številkami precej točno opredeli tehniške (in druge) pojme. Nekaj primerov:

Jesen je v tem jeziku »323«, Jugoslavija (497.1), igre s kartami 795.4, klavir 786.9, konji 636.1, ljubezen 392.6 itd. itd. Nalašč sem navedel bolj nenavadne pojme. Zato, ker ljudje nekako ne marajo števil, pa vendarle razvoj in čas zahtevata, da bo pomalem moral vsaj vsak inženir vedeti najosnovnejše o tem jeziku vsaj za svojo stroko in se Srbi že potegujejo za to, da bi UDK postala učni predmet na tehniški fakulteti.

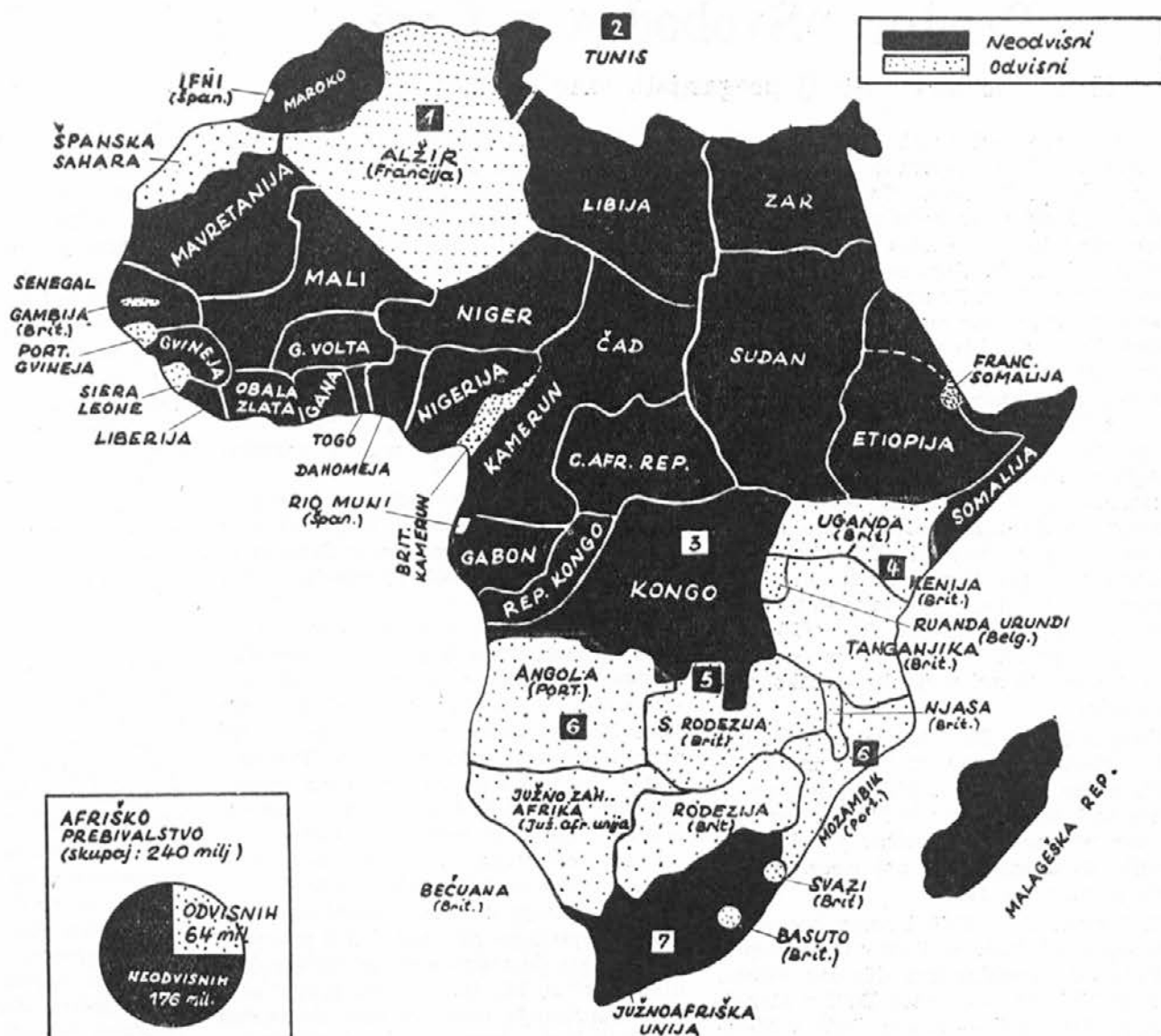
Koristi takšnega znanstvenega esperanta pač menda ni treba dokazovati, če povem, da je tudi Kitajcu, ki razume samo svoj jezik pa vidi nad člankom številko 621,3, takoj jasno, da gre za elektrotehniko.

Tako smo zdaj pri drugem velikem problemu dokumentacije, pri jezikih. Kako na hitro prevesti vse članke oziroma anotacije (kratke oznake oziroma nakazane vsebine) teh člankov v domači jezik? Temu problemu so delno odpomogli elektronski prevajalci, delno pa znanstveniki sami, ki morajo, ne glede na to, kakšne narodnosti so, napisati anotacijo svojega članka ali knjige v enem od svetovnih jezikov.

Tako torej dokumentacijske ustanove lahko razvrščajo anotacije člankov (ki jih napišejo na kartončke) po UDK, kjer jih lahko hitro najdejo.

Toda v teku let se je najstarejšim takšnim ustanovam nabralo že toliko milijonov kartončkov, da so skoraj že obupali tudi nad UDK, ker je pač ta množica — čeprav pedantno urejena — postala nepregledna.

Ne da bi bili opustili UDK in sistem kartotek, si pomagajo s tako imenovanimi referatnimi časopisi ali abstrakti — časopisi, ki prinašajo izvlečke. Najbolj znana in najboljša sta »Chemical Abstract« in »Referativnyj žurnal«. Poleg tega pa tiskajo tudi že posebne tehniške slovarje, ki za leto dni nazaj postrežejo z vsemi tehničnimi novostmi in seveda — po enem letu niso več novi.

Afrika

Na pomembnem prevalu je — dežela za deželo se osamosvaja pa je polna dogodkov. Da bi vsaj vedeli, kje je kaj na tem velikem kontinentu, smo iz »Večera« povečali to nazorno karto

V SZ dela samo pri »Referativnem žurnalu« 2000 akademikov, med njimi mnogo kandidatov znanosti. Na Zahodu pride na 300 inženirjev v produkciji po 1, ki dela v dokumentaciji, v Švici pa so inženirji po eno uro na dan plačani za to, da berejo oziroma študirajo.

Prvo, kar nam pri tem pride na misel, je: kateri inženir, ki je res strokovnjak, bo pa zapustil produkcijo (beri: možnost za večji zaslužek) in se zaril v papir? Stvar je pač v tem, da inženir-dokumentalist nima nič manjše plače od kolega v produkciji in da si države, ki so zaradi srečnejših zgodovinskih okoliščin pred nami, ta »luksuz« lahko privoščijo, ker vedo, da je ta investicija rentabilna.

Kakšne pogoje mora izpolnjevati tak inženir-strokovnjak, da lahko postane dokumentalist?

1. Obvezno mora biti strokovnjak v svoji stroki.
2. Mora biti neprestano na tekočem z izsledki domače in tuje literature v svoji stroki.
3. Obvladati mora glavne bibliotekarske posle, dobro pa UDK.
4. Mora znati vse svetovne jezike.
5. Ne sme biti ambiciozen in se mora že od vsega začetka zavedati, da bo večno ostal anonimen.

Kako daleč smo pri nas v Jugoslaviji z dokumentacijo?

V Beogradu deluje Jugoslovanski center za tehnično i naučno dokumentacijo, ki je znan predvsem po svojih »zelenih biltenih«. Ti bilteni prinašajo vsak mesec kratke izvlečke iz najvažnejših svetovnih tehniških revij, in sicer za štirinajst večjih panog tehnike. Podatki v teh biltenih so stari približno leto dni, natisnjeni pa so tako, da jih je mogoče razrezati in iz njih ustvariti kartoteko, ki seznanja interese z vsebino. Če pa se kdo zanima za članek, ki ga je ta vsebina samo na kratko obdelala, lahko dobi v razmeroma kratkem času od centra bodisi fotokopijo ali pa mikrofilm članka.

Poleg teh dejavnosti pa nudi center še tako imenovano »permanentna« (stalna) obvestila za zaželeno stroko tistemu podjetju, ki nima organizirane lastne dokumentacije in plača za to določeno vsoto.

In nazadnje: kako je z dokumentacijo v naši železarni?

Po načrtih bo dokumentacijska kartoteka dostopna v strokovni knjižnici proti koncu leta. Takrat bomo tudi pristopili bodisi k interni dokumentaciji ali pa bomo organizirali službo izposojanja mikrofilmov iz Beograda, da bomo lahko stregli strokov-

njakom in ostali v koraku z naprednimi podjetji v državi, ki so to stvar že uvedla.

Marjan Kolar

DELO V VIŠINI

V tovarni res je vrag.
Povsod nevarnosti je znak,
da skoro vse te mine:
»Nevarnost ti preti z višine!«

Rumena tablica je to,
ki naznanja prav lepó:
»Delo v višini!«
Raje naokoli rini!

Če ne ravnaš dovolj pazljivo,
dobiš na glavo ključ, kladivo,
verigo pa celó motor,
zato ne bodi tako nor.

Če ne pomisliš: bolečine,
se spomni vsaj družine.
Od česa bi takrat živel,
ko bi skrbnika ne imela.

M. L.

Dopolnilo: V navedbah pod sliko na strani 7 prejšnje številke »Fužinarja« smo za šestega moža v prvi vrsti zapisali »neznan«, je pa to p. d. Bazilj. Prav tako smo izpustili osmega od leve na desno, topilca Maka.

Prodor »Svobode« v Črni

Kadar so nas najbolj preganjali, smo najbolj igrali ...

Po prvi svetovni vojni, leta 1922, smo ustanovili v Črni »Delavsko kulturnoprosvetno društvo Svoboda«. Takoj nato smo v sklopu društva Svoboda ustanovili tudi »Delavsko telovadno enoto« (DTE); ustanovitelji so bili: Fr. Repanšek, I. Forstner, Ivan Selinšek, Ivan Prisljan, B. Žagar in še drugi. Na tem mestu moram popraviti navedbo, ki jo je objavila knjiga »Telesna vzgoja treh dolin«, na str. 190, da so bili vaditelji in ustanovitelji društva »Orel« v Črni: B. Žagar, S. Repanšek, I. Forstner in Stopajnik. Razen te je v knjigi še več drugih netočnosti: leta 1923 se je Svoboda preimenovala v »Delavsko telovadno in kulturno društvo Svoboda« v Črni. DTE so morale prenehati 31. XII. 1929, zato pod novo ustanovljenim društvom »Vzajemnost« niso mogle več telovaditi. Prav tako po razpustu Svobod leta 1936 delo v Črni ni prešlo v ilegalo, temveč se je — kot bom pokazal v članku — takoj nadaljevalo.

Do leta 1929 je DTE delovala zelo dobro, saj je štela 32 članov, 12 članic in 18 naraščajnikov. Nastopi so bili pogosti, predvsem na 1. maja v Črni in Mežici, ker smo ta dan praznovali izmenično v teh dveh krajih. Delovanje DTE naj nazorno prikaže primer leta 1925:

1. 1. maja okoli 1000 ljudi v sprevedu. Dopoldne je bil nastop DTE v Črni skupno z Mežičani. Popoldne igra »Na dan sodbe«.
2. 19. VII. 1925 — nastop DTE v Mežici.
3. 15. VIII. 1925 — nastop DTE v Mariboru.
4. 6. IX. 1925 — nastop DTE v Črni z vrtno veselico popoldne.
5. 20.—30. VII. 1925 — odšla poleg drugih iz Slovenije (skupno 18) iz Črne dva: Ivan Forstner in Ivan Prisljan ter z Raven Jožko Borštner na I. delavsko olimpiado v Frankfurt a/M. Vsi trije so nastopali s prostimi vajami skupaj s Čehi.

31. XII. 1929 je policijska direkcija v Ljubljani ukinila delovanje DTE.

Tudi dramski odsek Svobode je pridno deloval, saj je imel včasih v enem letu po sedem iger z večkratnimi predstavami ene igre. Igrali smo: Cankar: »Kralj na Betajnovi«, »Hlapec Jernej in njegova pravica«, E. Kristan: »Zvestoba«, Gorki: »Na dnu«, Remec: »Prevžitkarji«, »Golgota«, »Rožmarin«, »Trije vaški svetniki«, »Stari grehi«, »Namišljeni bolnik«, »Vdova Rošlinka«, »Črna žena«, »Ropar Guzej«, »Avtomobilist«, »Davek na samce«, »Dva bregova«, »Mariša«, »Veriga«, »Charlijeva teta«, »Ljubosumnost« itd.

Tamburaški odsek je štel 15 članov in je pogosto nastopal ter se udeleževal vseh izletov. V enem letu je imel navadno po deset nastopov.

Knjižnica je leta 1932 štela 342 knjig, 1933 pa že 470 — same napredne stvari, ki jih ne bi našel po drugih knjižnicah — in to kljub temu, da od nikoder ni prejela nobenih dotacij, razen denarja od pristojbin za knjige in pa v izrednih primerih od celotnih dohodkov društva. Večinoma smo kupovali brošure, ker so bile poceni, potem pa smo jih sami vezali —

organizirali smo namreč tudi knjigoveški tečaj. Vezali so: Katica Šahman, Berta Galinec, Jerica Forstner, Henrik Zagernik.

Ker smo si mladi že od vsega začetka hoteli pridobiti vso potrebno znanstveno-marksistično bojno podlago na hiter način, smo sklicali sestanek, na katerega smo povabili vse stare funkcionarje naših organizacijskih panog, ki nam pa niso mogli povedati zaželenega — razen osnovnega cilja: boj proti izkoriščevalcem delavskega razreda. Ta sestanek nam je dal vedeti, da se bomo do znanja morali dokopati sami.

Tako nam je n. pr. večkrat predaval o aktualnih problemih prof. Bogo Teply iz Maribora, ki je rad prihajal v Črno in jo v svojih dopisih v glasilo »Svoboda« vedno pohvalno ocenil.

Organizirali smo dopisniški in govorniški krožek. Sam sem postal dopisnik »Delavske politike« in po potrebi tudi »Svobode«. V teh letih sem tudi kar sam sestavljal slovarček tujk, ki nam je bil pri našem delu zelo potreben. Pomagal sem si na ta način, da sem iskal pomen posameznih tujk po časopisih in izpraševal predavatelje, ki so prihajali v Črno.

Poleg naštetega smo ustanovili tudi esperantski klub in se sami učili.

Stari sodrugi so bili ponosni na naše delo, mi mladi pa smo tudi čutili potrebno spoštovanje do starih socialističnih bojevnikov, ker so bili trdni in vztrajni v svojem prepričanju, da mora delavski razred zmagati. Biti organiziran je včasih pomenilo zares biti zaveden, saj so bili takšni ljudje vedno najbolj izpostavljeni vsemogočnim gospodarjem.

Kako jih cenimo, smo jim nekoč pokazali na poseben način, ko smo organizirali družabni večer, povabili vse stare in se obvezali, da bo mladina plesala samo s starimi. To se je sijajno obneslo. Spravili smo jih v dobro voljo in tega nam še do danes niso pozabili. Vsaka naša prireditve,

vsak naš nastop so jih vedno znova navdušili in med njimi so bili tudi takšni, ki svojih čustev niso mogli prikrivati in so se večkrat — razjokali od ginjenosti.

Naše delo pa so stalno zasledovali oblastni organi, ki so vohali za komunizmom in nas ovirali na razne načine.

1. 1929. leta je bilo prepovedano delovanje DTE;

2. 1929. leta so bile razpuščene politične organizacije;

3. 1936 so bila razpuščena vsa naša društva »Svobode« po celjskem zletu. Mi smo takoj ustanovili v Črni godbeno društvo »Zarja«, ki se v svojem delovanju ni v ničemer razlikovalo od prejšnjega društva »Svobode«, razen v tem, da smo zdaj še bolj prišli za delo. Ta novi naziv smo si izposodili od delavskega društva »Zarja« v Ljubljani, ki nas je kar rado sprejelo in nam dalo tudi svoj pravilnik do časa, ko se je spet ustanovilo centralno društvo »Vzajemnost« kot naslednica prejšnje »Svobode«.

Oblast nam je tudi prepovedala proslavljati 1. maja, tako da smo bili prisiljeni združevati se na 1. maj po naših hribih v prosti naravi, čeprav so bili za ta dan prepovedani tudi izleti. Odhajali smo na Smrekovec, na Ludranski vrh, na Šumahov vrh in na Uršljo goro, pa so nas tudi tja včasih zasledovali orožniki.

Neredko so zalezovali tudi posameznike in večkrat se mi je zgodilo, da me je orožnik kar na cesti ustavljal in me vpraševal, kod hodim, kaj nosim, tako da sem mu nekoč, ogorčen, napačno odgovoril na vprašanje, kaj nesem: »Strojno mašino.« Nesel sem namreč pisalni stroj na kovček od Ravšarja iz Mušenika. Potem sem ga vprašal, kaj pravzaprav hoče s tem svojim izpraševanjem, pa mi je samo odgovoril: »A, nič nič« in šel naprej.

Uspeh našega delovanja naj osvetli samo še en primer.

P. A., ki je bil za mežnarja v Črni, bi bil nekoč skoraj prišel ob to službo in ob stanovanje, ker je na dan volitev v vinjenem stanju zaupal ljudem, da je »dal pri volitvah kroglico za rdečo«.

Mladina in člani DTE (Delavske telovadne enote) »Svobode« v Črni. Slika iz leta 1924

NAŠA GIMNAZIJA

DAJE POROČILO ZA ŠOLSKO LETO 1960-61

ŠOLSKI ODBOR

Deloval je od 29. oktobra 1959 v istem sestavu kakor lansko šolsko leto 1959/60 (gl. »Koroškega fužinarja« št. 7—12/1960 z dne 15. avgusta 1960). V istem sestavu kakor lansko šolsko leto so bile tudi komisije šolskega odbora (gl. istega »Koroškega fužinarja« 15. avgusta 1960).

Pripomba: V tem šolskem letu je bil ob naši gimnaziji tudi I. letnik učiteljskega kot ekspozitura mariborskega. (V pregledu »Osebj« — kaj je kdo učil — smo ta letnik označevali: uI.)

OSEBJE

(Naziv, plač. razred, rojstno leto, začetno leto službovanja, od kdaj je na gimnaziji na Ravnah, stroka in kaj je učil)

1. redno učno:

- Dr. Sušnik Franc, ravnatelj (prof. III/2, 1898, 1922, 1945; Ne, jugosl. knjiž.): ne 4b: 3 ure
- Andrić Anatol (prof. IV/2, 1902, 1926, 1955; Zg, Fil): fil 4a, 4b; psi-log 3a, 3b; ze 2c, 3a; zg 2a, 2c, 3a, 4a, uI.: 30 ur
- Černetič Avgust (prof. V., 1918, 1945, 1947; Zg, Ze): ze 1a, 1b, 2a, 2b, 3b, 4a, 4b, uI.; zg 2b, 3b, 4b: 30 ur; mentor mlad. org. in osn. org. ZK; varuh podporne knjižnice, vodja gimn. oddelkov za odrasle (učil na teh oddelkih 10 ur zg, ze); pomočnik ravnatelja
- Garb Franc (prof. pripr. XII., 1931, 1958, 1960; Fi): za šolsko leto 1960/61 dodeljen Delavski univerzi za upravnika in na gimnaziji oproščen pouka; poučeval fi 2a, 3b, 4a, 4b: 12 ur
- Golčer Anton (prof. XI., 1931, 1956, 1956; Bio): prirodoznanje v vseh razredih, od 14/3 še: ke (reduc.) 2a, 2b, 2c, 4a, 4b: 31 ur; varuh prirodoslovne in geološke zbirke; vodja prirodoslovnega in fotamat. krožka (na oddelkih za odrasle učil 3 ure prirodoznanje)
- Golmajer Pavel (predm. uč. VIII., 1922, 1946, 1959; Te): te/m v vseh razredih razen uI., te/ž v 4b: 16 ur, dopolnjeval na osnovni šoli II Ravne 6 ur; varuh invent. m-telovadbe; poverjenik učit. zbora pri šolski skupnosti učencev; pomožni inšpektor za telovadbo (učil na osn. š. II 7 ur, na osn. š. I 2 uri te)
- Klun Olga (predm. učit. VII., 1914, 1937, 1945; Te): te/ž v vseh razredih razen v 4b, te/mž v uI.: 19 ur; varuh invent. ž-telovadbe
- Langus Vladimira (prof. VI., 1919, 1944, 1960; Fr, An): an v vseh razredih razen v uI.: 27 ur; varuh učil za tuje jezike; (na oddelkih za odrasle an 6 ur)
- Lep Jože (prof. IX., 1928, 1952, 1952; Ma): fi 2b, 3a; ma 1b, 2b, 3a, 4a, uI.: 27 ur;

varuh ozvočne naprave in radijskih aparatov; org. vodja tečaja Dopisne ekon. šole (učil na tej šoli 7 ur, na tečaju Višje tehnične šole 8 ur)

Lodrant Stanko (prof. IX., 1927, 1950, 1950; Ke): učil do 14. III. 1961: fi 4b, ke v vseh razredih: 22 ur; po 14. III. na podiplomskem tečaju v Nuklearnem inštitutu »Jožef Štefan« v Ljubljani; varuh ke in fiz. zbirke; vodja radioamater. in alpin. krožka

Mlakar Jože (prof. XI., 1927, 1956, 1956; Ma): ma 1a, 2a, 2c, 3b, 4b; fi 2c: 26 ur; varuh matematične zbirke učil; upravnik Dijaškega doma; (na oddelkih za odrasle 12 ur ma)

Mrdavšič Janez (prof. pripr. XII., 1928, 1957, 1957; Sl): sl 1a, 2b, 3b, 4a, 4b, uI.: 28 ur; skrbi za šolsko kroniko; vodi literarni krožek; (na oddelkih za odrasle 6 ur, na Dopisni ekon. šoli 5 ur sl)

Plešej Jože (prof. pripr. XII., 1931, 1958, 1958; Fr): an uI., fr v vseh razredih razen v 1a: 30 ur in 3 ure začetn. angl. tečaja; vodi filmski klub in oddaje po zvočnikih

2. honorarno učno osebj:

- Mlinarič Jože (honorarni profesor, abs. fakult., 1935, 1959, 1959; Lat): lat (neobv.) 1a, 1b, 2a, 2b, 2c; sl 2a; ne 1a, 2a, 3b; zg 1a, 1b: 25 ur
- Kotnik Dominik, abs. VPŠ, predm. uč. na MIŠ: predv. vzg. m+ž: 3a, 3b, 4a, 4b: 10 ur (dopolnjeval učno obveznost)
- Sušnik Anton, prof. pripr. na MIŠ: sl 1b, 2c: 8 ur (dopolnjeval učno obveznost)
- Andrić-Pintar Marjana, profesorica na osnovni šoli II: fr 1a: 4 ure
- Bevc-Kasjak Nada, hon. profesorica na osnovni šoli II: ke 3a, 3b, uI.: 6 ur
- Janko-Maračić Bosiljka, predm. uč. na osnovni šoli II: sh uI.: 2 uri
- Mrdavšič-Hribar Vera, prof. pripr. na osnovni šoli II: sl 3a: 5 ur

Plevnik Darinko, predm. učitelj na osnovni šoli II: na uI. ri 3 in tehnični pouk 2 uri

Pucelj Majda, strok. učit. pripr. na osn. šoli II: uI. glasba 2, klavir 4 ure

Petrin Jože, ravnatelj nižje glasbene šole: pevski zbor uI. 1 ura, mladinski pevski zbor 3 ure

Kolar Marjan, cand. phil. (do 30. III.: sl 2a, 2c: 8 ur)

Učitelji tehnične vzgoje:

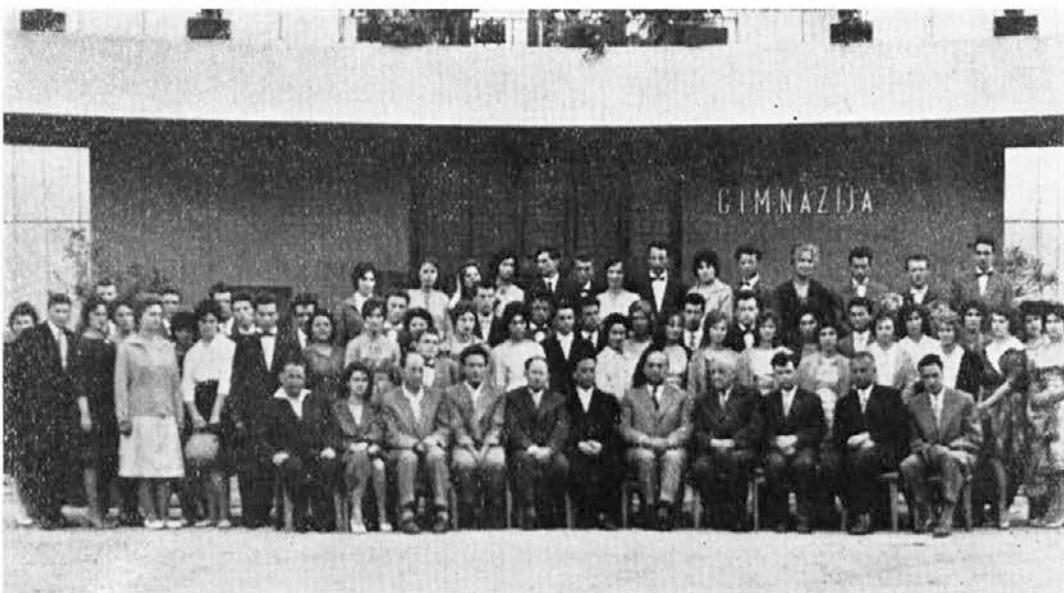
- a) za kovinarstvo (vsi: MIŠ Ravne): Erjavc Mirko, Hölzl Jože, Hudo-verniki Albin, Kuzman Ivan, Radivojevič Božo
- b) za kemično stroko (Rudnik Mežica-Žerjav): Ovnič Zdravko
- c) za električno stroko (Rudnik Mežica-Žerjav): Steble Jože
- č) za lesno stroko (Tovarna meril, Slovenj Gradec): Anderlič Edvard

3. tajnica:

Meisterl Anica (učiteljica X., 1917, 1937, 1956)

4. tehnično osebj:

- Podgoršek Martin (šolski pomočnik, 1907, 1927, 1945)
- Pečovnik Anton (kurjač, 1925, 1949, 1953)
- Podgoršek Terezija (kuharica šolske kuhinje, 1915, 1931, 1960)
- Lesjak Matilda (snažilka, 1916, 1954, 1954)
- Šuler Marija (snažilka, 1922, 1955, 1955)
- Trepan Marija (snažilka, 1935, 1958, 1958)
- Snažilke:
- Drofelnik Helena (1922, 1961, 1961)
- Petrič Marija (1939, 1956, 1956)
- Štruc Pavla (1937, 1956, 1956)
- so v staležu osnovne šole II.

Maturanti 1961 s proforskim zborom, ravnateljem dr. Fr. Sušnikom ter predsednikom komisije zaključnih izpitov, predsednikom Sveta za kulturo in prosveto OLO, prof. Jožetom Košarjem

Kljub temu pa, da so oblasti razpuščale naše organizacije, prepovedovale proslave in nas ovirale, kjer so mogle, niso mogle preprečiti našega dela. Kljub vsem oviram je naša dolina ostala »rdeča Mežiška dolina«.

Ivan Forstner

Z zaključne prireditve letošnjih maturantov. »Slovo od gimnazije« jo nazivajo in ključ takrat predajajo. Maturanti bodo šli in so že šli, prinesli pa so nam sliko z udeleženci, ki bodo tam ostali. Kako lepo je biti vzgojitelj!

SPREMENBE V UČITELJSKEM ZBORU

Odšli so:

- Čuden Marjan — 1. IX. 1960 na osnovno šolo Dob pri Domžalah
Mojzer Marlena — 1. IX. 1960 iz prosvetne službe
Ozvald Marjan — 1. IX. 1960 iz prosvetne službe
Pajk Anton — 1. IX. 1960 na Srednjo ekonomsko šolo Maribor

Prišli so:

- Garb Franc — 5. IX. 1960 iz JLA
Langus Vladimira — 1. IX. 1960 z osnovne šole v Šoštanju
Plešej Jože — 5. IX. 1960 iz JLA

USPEH DIJAKOV KONEC JUNIJA 1961

Na gimnaziji izdelali: z odličnim uspehom 26, s prav dobrim 81, z dobrim 127, z zadostnim 26, vseh 260 = 85,5%.

Popravne izpite imajo: iz enega predmeta 19, iz dveh predmetov 16; vseh 35. Padlo jih je 7; neocenjena 2.

Na učiteljišču (1. letniku) izdelali: z odličnim uspehom 1, s prav dobrim 9, z dobrim 13, vseh 23 = 79,3%.

Popravne izpite imajo: iz enega predmeta 2, vseh 2.

Padli so 3; neocenjen 1.

IMENIK DIJAKOV

(123 + 210 = 333)

Pri imenih je v oklepaju naznačen dijakov domači kraj, na kraju pa uspeh; črta na koncu stoji pri tistih, ki so padli; predmeti na koncu pomenijo popravni izpit.

I.a (19 + 21 = 40)

Razrednik: Mlakar Jože

- Cmrekar Alojz (Podklanec): sl, ma
Cmrekar Maks (Podklanec): —
Cvar Julij (Ravne): —
Dobnik Franc (Prevalje): dober
Čas Miroslav (Mislinje): dober
Golčer Jože (Oplotnica): prav dober
Grešovnik Ferdo (Črneče): odličen
Kremzer Alfred (Šentvid pri Vuzenici): dober
Juvančič Janez (Muta): dober
Lesjak Jožef (Dravograd): prav dober
Mravljak Metod (Vuhred): dober
Pečnik Ervin (Dravograd): dober
Potočnik Jožef (Koprivna): dober
Razgoršek Dragotin (Dravograd): sl, fr
Rotar Jože (Bistra): fr, ma
Starč Karel (Muta): dober
Štimnikar Janez (Slovenj Gradec): prav dober
Tevž Vladimir (Šmartno ob Dreti): fr, ne
Žunko Demitrij (Ravne): fr
Aber Silvestra (Šmartno pri Slovenjem Gradcu): dobra
Ambrož Dora (Radlje): dobra
Hafner Marija (Suhi vrh pri Radljah): prav dobra
Herkovič Tatjana (Slovenj Gradec): prav dobra
Keršič Frančiška (Mislinje): prav dobra
Knez Olga (Slovenj Gradec): zadostna
Krajnc Matilda (Slovenj Gradec): prav dobra
Kremjak Pavla (Hudi kot): zadostna
Jeseničnik Ljudmila (Mislinje): prav dobra
Marzel Gertruda (Šmiklavž): dobra
Oder Julijana (Mislinje): prav dobra
Plaznik Jožefina (Pameče): bio
Prosen Vera (Radlje): dobra
Rutar Marija (Radlje): dobra
Strnad Katjuša (Slovenj Gradec): odlična
Štelcer Hedvika (Slovenj Gradec): zadostna
Štumpf Rozika (Otiški vrh): dobra
Trobec Marija (Šentjan): dobra
Veleber Marija (Bogojina): ne
Vogrin Gertravda (Vuzenica): odlična
Vranjek Marija (Šmarten pri Slovenjem Gradcu): zadostna
Černe Andrej (Vuhred): izstopil 20. I. 1960; prešolal se je na I. gimnazijo v Maribor
Bah Marija (Dravograd): izstopila 8. II. 1960

I.b (16 + 26 = 42)

Razrednik: Mlinarič Jože

- Hromc Stanko (Ravne): prav dober
Kac Gvido (Prevalje): prav dober
Kancijan Ivan (Pristava): fr
Krauberger Gino (Ravne): fr, ma
Kušej Janez (Mežica): prav dober
Kutnik Ferdo (Ravne): odličen
Mori Emil (Mežica): fr
Potočnik Stanislav (Mežica): dober
Praznik Avgust (Črna): an
Rebernik Marjan (Prevalje): fr, bio
Spanžel Anton (Ravne): dober
Stropnik Rajko (Prevalje): ma
Špegel Milan (Mežica): dober
Tomaž Valentin (Lokovica): —
Večko Maks (Dobja vas): prav dober
Vinkl Ivan (Polena): odličen
Arnold Veronika (Ravne): prav dobra
Britovšek Jožefina (Slovenj Gradec): dobra
Dežman Marija (Mežica): zg, bio
Dirntiš Stanislava (Dolga brda): zadostna
Enci Tatjana (Prevalje): prav dobra

- Fanedl Ljudmila (Ravne): prav dobra
Gostenčnik Lotka (Ravne): dobra
Hrovat Božena (Mežica): zadostna
Kert Bogomila (Prevalje): dobra
Knez Breda (Mežica): zadostna
Kotnik Ana-Marija (Ravne): dobra
Kralj Marija (Dolga brda): dobra
Krenk Ljudmila (Prevalje): prav dobra
Ličen Elizabeta (Prevalje): dobra
Matjaž Marija (Prevalje): zadostna
Meh Marija (Žerjav): zadostna
Merva Marjeta (Črna): dobra
Plešivnik Ana-Marija (Dobja vas): neocenjena
Polajner Marija (Ravne): odlična
Praznik Elizabeta (Črna): dobra
Prevalnik Veronika (Mežica): dobra
Rac Marija (Sp. Jamnica): prav dobra
Stampach Gabrijela (Prevalje): dobra
Štrajher Ana (Mežica): dobra
Šurc Jožefa (Podpeca): dobra
Tomaž Marija (Pristava): dobra
Bobek Marjana (Ravne): izstopila 25. III. 1960

II.a (12 + 25 = 37)

Razrednik: Plešej Jože

- Cigler Adolf (Prevalje): prav dober
Gerold Helmut (Muta): prav dober
Hojnik Justin (Radlje): —
Kodrun Erih (Prevalje): ma
Leitinger Ivan (Suhi vrh pri Radljah): prav dober
Markovič Drago (Črna): dober
Petek Ivan (Vuzenica): prav dober
Poderžan Ginter (Muta): zadosten
Rebernik Ernest (Prevalje): an, ma
Ročnik Ivan (Pristava): dober
Valant Ciril (Mežica): dober
Volentar Franc (Lokovica): an
Doberšek Jožefa (Vuzenica): ma, ne
Drezgič Ana (Prevalje): prav dobra
Grah Ana-Marija (Slovenj Gradec): dobra
Javornik Inga (Branik pri Vuzenici): zadostna
Kavtičnik Ivana (Pristava): prav dobra
Komar Martina (Mežica): odlična
Kos Zofija (Muta): ne
Kosem Silvija (Prevalje): prav dobra
Ladinik Leopoldina (Mežica): dobra
Močilnik Rozalija (Mežica): prav dobra
Omerzel Pavla (Radlje): dobra
Ozim Irena (Radlje): ma
Plešnik Ida (Žerjav): zadostna
Rek Helena (Prevalje): prav dobra
Rezar Jožica (Črna): dobra
Rudolf Terezija (Prevalje): an, ma
Skrinjar Irena (Prevalje): dobra
Svenšek Ljudmila (Otiški vrh): zadostna
Šegel Ivana (Mežica): odlična
Škrubej Marija (Mežica): dobra
Vinkl Inga (Mežica): dobra
Vinkl Rozalija (Mežica): odlična
Vinšek Danijela (Radlje): —
Volmajer Hildegarda (Vuhred): dobra
Zaveršnik Erika (Žerjav): dobra

II.b (12 + 18 = 30)

Razrednik: Černetič Avgust

- Golob Ferdinand (Dravograd): dober
Kavčič Jožef (Ravne): prav dober
Kobolt Ernest (Ravne): dober
Krebs Peter (Ravne): an
Močilnik Alojz (Lokovica): dober
Pandel Jožef (Tolsti vrh): dober
Praper Peter (Dravograd): dober

Smuk Franc (Dolga brda): dober
 Sušnik Matija (Prevalje): prav dober
 Šušteršič Alojz (Črneče): dober
 Žmavc Leo (Ravne): dober
 Wlodyga Vojteh (Ravne): dober
 Apohal Gertruda (Ravne): odlična
 Erženičnik Stanislava (Ravne): prav dobra
 Gašper Frančiška (Ravne): dobra
 Gašper Marija-Ana (Ravne): dobra
 Gerdej Frida (Dolga brda): dobra
 Horjak Margareta (Ravne): prav dobra
 Kavc Margareta (Ravne): an
 Lahodny Katarina (Trbonje): prav dobra
 Lečnik Hedvika (Ravne): prav dobra
 Mokina Ljudmila (Koprivna): prav dobra
 Pandel Ljudmila (Tolsti vrh): dobra
 Prevorčič Ana-Marija (Ravne): prav dobra
 Pumpernik Elizabeta (Ravne): prav dobra
 Pušnik Mihaela (Dravograd): an
 Rutar Hildegarda (Ravne): prav dobra
 Sagmeister Zofija (Št. Danijel pri Trbo-
 njah): odlična
 Sekavčnik Danijela (Prevalje): prav dobra
 Verdinek Frančiška (Ravne): dobra

II.c (11 + 19 = 30)

Razrednik: Langus Vladimira

Brezovnik Vladimir (Šmarten): an
 Epšek Friderik (Dravograd): dober
 Gobec Anton (Št. Ilj pod Turjakom): prav
 dober
 Magdič Peter (Mežica): fr
 Matvos Ferdinand (Mislinje): prav dober
 Ogrin Franc (Slovenj Gradec): dober
 Podgoršek Helmut (Ravne): an, fr
 Podpečan Stanislav (Završe): odličen
 Prevornik Leopold (Mislinje): dober
 Pučko Danijel (Slovenj Gradec): odličen
 Štumberger Pavel (Slovenj Gradec): odli-
 čen
 Berložnik Marija (Završe): dobra
 Bošnik Frančiška (Gmajna): dobra
 Cajnko Natalija (Slovenj Gradec): odlična
 Černivnik Pavla (Šentjan): zadostna
 Derenčin Songard (Dravograd): dobra
 Dobnik Marija (Prevalje): prav dobra
 Garb Štefanija (Stari trg): dobra
 Gregor Marija (Troblje): dobra
 Hudolist Marija (Stari trg): dobra
 Jeromel Gabrijela (Zgornji Dolič): prav
 dobra
 Keber Marija (Slovenj Gradec): odlična
 Klugler Marta (Jederta): zadostna
 Lorgier Ivana (Sele): dobra
 Mihev Marija (Turiška vas): dobra
 Oder Ivana (Mislinje): odlična
 Rakovnik Hilda (Kotlje): dobra
 Razdevšek Terezija (Šmarten): odlična
 Sešel Marija (Slovenj Gradec): dobra
 Zvikart Zofija (Gmajna): dobra
 Katzianer Matilda: izstopila 17. X. 1960

III.a (13 + 18 = 31)

Razrednik: Lep Jože

Favai Danilo (Ravne): sl, an
 Klančnik Janez (Ravne): an, ma
 Koželjnik Jože (Ravne): dober
 Krenker Rudolf (Podklanec): prav dober
 Mager Franc (Zagrad): dober
 Navodnik Anton (Uršlja gora): zadosten
 Peruš Gregor (Vuzenica): dober
 Potočnik Ivan (Javorje): zadosten
 Rupar Srečko (Prevalje): an, ma
 Semprimožnik Ludvik (Radlje): dober
 Volčanšek Bogomir (Ravne): dober
 Zavratnik Anton (Danijel): prav dober

Andrić Marija (Št. Vid): prav dobra
 Bobovnik Marija (Radlje): ma
 Železnik Franc (Ruta): dober
 Acman Ellen (Ravne): zadostna
 Gerdej Ana (Dolga brda): dobra
 Jehart Marija (Dravograd): prav dobra
 Komar Erna (Mežica): dobra
 Kotnik Rozalija (Črneče): prav dobra
 Kozmajer Gertraud (Danijel): dobra
 Leskovec Marija (Dolga brda): neocenjena
 Lešnik Adela (Muta): prav dobra
 Maklin Roza (Mežica): dobra
 Pungartnik Hermina (Mežica): prav dobra
 Sečnjak Hilda (Ravne): dobra
 Stanič Marjeta (Vuzenica): dobra
 Šift Erika (Ravne): zadostna
 Štern Elfrida (Jamnica): dobra
 Travnekar Hedvika (Mežica): prav dobra
 Vozič Ingrid (Črneče): prav dobra
 Černe Vlasta (Vuhred): izstopila 15. I.;
 prešolala se je na I. gimnazijo v Maribor

III.b (9 + 24 = 33)

Razrednik: Lodrant Stanko

Buhner Ivan (Podpeca): dober
 Brumen Nikolaj (Žerjav): zadosten
 Fras Jožko (Ravne): zadosten
 Karner Harald (Bukovska vas): odličen
 Lušenc Franc (Slovenj Gradec): dober
 Pašek Božidar (Slovenj Gradec): dober
 Praper Otokar (Dravograd): ma
 Svečko Rudolf (Turiška vas): ma
 Žlebnik Henrik (Črna): prav dober
 Bračko Silvestra (Prevalje): prav dobra
 Čop Gabrijela (Ravne): prav dobra
 Delalut Otilija (Podpeca): zadostna
 Dihpol Pavlina (Prevalje): dobra
 Fabiani Lidija (Prevalje): prav dobra
 Fele Marija (Mislinje): dobra
 Gams Helena (Vrhe): prav dobra
 Gostenčnik Marija-Ana (Slovenj Gradec):
 prav dobra
 Knez Marija (Bistra): an
 Kramaršič Barbara (Prevalje): dobra
 Lesjak Eliza (Ravne): dobra
 Lichteneger Irena (Prevalje): dobra
 Marzelj Stanislava (Tomaška vas): dobra

Mežnar Ljudmila (Gmajna): dobra
 Modrej Marija (Črna): dobra
 Mori Antonija (Ravne): ma
 Pačnik Marija (Prevalje): prav dobra
 Pregel Kristina (Libeliče): dobra
 Ramšak Ivana (Prevalje): prav dobra
 Pratkanar Pavlina (Spod. Jamnica): prav
 dobra
 Slavič Anka (Stari trg): dobra
 Šaloven Albina (Šentjan): dobra
 Ulcej Angela (Prevalje): dobra
 Uranšek Olga (Libeliče): an

IV.a (13 + 18 = 31)

Razrednik: Mrdavšič Jančz

Adamič Erih (Podpeca): po poprav. izpitu
 iz fizike: dober
 Ambroš Miroslav (Dravograd): dober
 Fanel Alojz (Ravne): dober
 Gostenčnik Adolf (Vič): prav dober
 Heber Franc (Dravograd): zadosten
 Kac Ivan (Šmarten): prav dober
 Misirlić Aleksander (Dravograd): dober
 Pirtovšek Ervin (Dravograd): prav dober
 Rubin Ivan (Pameče): prav dober
 Šlaher Vinko (Radlje): dober
 Štor Božidar (Šmarten): prav dober
 Turičnik Viktor (Gradišče): dober
 Vončina Oto (Mislinje): dober
 Areh Marija (Slovenj Gradec): odlična
 Cehner Elfrida (Dravograd): dobra
 Čerče Edeltraut (Radlje ob Dravi): dobra
 Garmuš Štefanija (Dravograd): dobra
 Hergold Ivana (Gradišče): dobra
 Horvat Tanja (Dravograd): dobra
 Katz Erika (Žvabek): prav dobra
 Laznik Marija-Brigita (Črna): prav dobra
 Marzel Marija (Šmiklavž): prav dobra
 Naglič Rozalija (Črna): odlična
 Petelinc Jerica (Podklanec): dobra
 Radovič Zora (Slovenj Gradec): prav dobra
 Valdhauzer Rozina (Žerjav): prav dobra
 Verdnik Mina-Berta (Dravograd): odlična
 Vernekar Marija (Libeliče): prav dobra
 Vezonik Marjeta (Sp. Vižinga): prav dobra
 Vošner Jožefa (Misl. Dobrova): odlična
 Vrhnjak Irena (Pameče): odlična

Burjak — vhod v Toplo
 Zaradi takih sap mošta tu več ni. Če so muhe kaj nanesele, ti postrežejo z medom

IV. b (13 + 17 = 30)

Razrednik: Golčer Anton

Čas Marijan (Dobrova): zadosten
 Gigerl Herbert (Ravne): dober
 Igerc Kazimir (Ravne): dober
 Izak Herman (Ravne): prav dober
 Kert Feliks-Jože (Prevalje): dober
 Kokalj Srečko (Ravne): dober
 Mlakar Janez (Prevalje): dober
 Prodanović Peter (Prevalje): dober
 Puhanc Franc (Črna): zadosten
 Rozman Ervin-Emerik (Ravne): dober
 Sablatnik Jožef (Prevalje): dober
 Veniger Josip (Bistra): prav dober
 Vogel Herman (Mežica): prav dober
 Čapelnik Hildegard (Ravne): prav dobra
 Gačnik Jerica (Mežica): prav dobra
 Jernej Terezija (Črna): dobra
 Komše Erika (Radlje): dobra
 Kos Helmtrud (Muta): prav dobra
 Kralj Vilma (Maribor): dobra
 Krebs Marija (Ravne): zadostna
 Krenk Frančiška (Prevalje): odlična
 Lenasi Kristina (Prevalje): prav dobra
 Medvešek Mihaela (Ravne): dobra
 Miler Eliza (Podpeca): odlična
 Pintarič Marta (Muta): prav dobra
 Pratkanar Marija-Magdalena (Mežica):
 prav dobra
 Rac Pavla (Sp. Jamnica): dobra
 Stane Zofija (Mežica): dobra
 Vravnik Marta (Ravne): dobra
 Vrhnjak Emilija (Podlipje): dobra

Učiteljišče

Razrednik: Klun Olga

I. letnik (5 + 24 = 29)

Breznik Franc (Kotlje): neocenjen
 Čeru Viktor (Črneče): —
 Nachbar Rudolf (Dravograd): dober
 Slemnik Jože (Prevalje): —
 Trobej Ivan (Šentjan): dober
 Apšner Jožefa (Stari trg): ma
 Bijol Marija (Vuzenica): prav dobra
 Blaznik Marjeta (Radlje ob Dravi): dobra
 Črešnik Marija (Vuzenica): prav dobra
 Fabijan Angela (Ravne): prav dobra
 Gigerl Alojzija (Ravne): dobra
 Jonke Katarina (Ravne): dobra
 Knez Frančiška (Ravne): dobra

Konečnik Marija-Tatjana (Ravne): ma
 Koritnik Marija (Ravne): prav dobra
 Krajnc Adela (Muta): prav dobra
 Kristan Erika (Remšnik): prav dobra
 Lesnik Berta (Mežica): dobra
 Majcen Majda (Dravograd): prav dobra
 Pačnik Hedvika (Ravne): dobra
 Paradiž Jerica (Ravne): prav dobra
 Pinter Ljudmila (Radlje ob Dravi): dobra
 Podgornik Anica (Ravne): dobra
 Polenik Karolina (Troblje): odlična
 Slivnikar Vida (Radlje): dobra
 Tamše Alenka (Zavodnja): prav dobra
 Tomažič Danica (Radlje): dobra
 Vravnik Marija (Ravne): dobra
 Žganjer Ivana (Slovenj Gradec): —

Oddelki za odrasle

(Vodja oddelkov: Černetič Avgust)

I. (15 + 3 = 18)

Bastl Maksimiljan
 Breznik Jožef
 Butolen Milan (dober)
 Čerkuč Zlatko (izstopil)
 Dokl Janez (zadosten)
 Lečnik Franc (dober)
 Mikeln Martin
 Perko Matija (dober)
 Pogorelec Franc
 Polajžer Vid
 Potočnik Karel (prav dober)
 Razgoršek Oto
 Rebernik Helmut (dober)
 Vravnik Peter
 Tepež Zvonko
 Močivnik Marija (dobra)
 Večko Marija
 Vetter Hildegarda

II. (8 + 10 = 18)

Čegovnik Štefan
 Glušič Vincenc (dober)
 Maksimović Bogdan (dober)
 Mezner Ernest (zadosten)
 Pešl Maksimiljan (dober)
 Sikošek Jožef (prav dober)
 Vravnik Engelbert
 Zavodnik Franjo
 Dobrovnik Anica
 Ivartnik Apolonija
 Izak Martina
 Jamer Leopoldina (dobra)

Kotnik Margareta
 Pandev Štefanija (dobra)
 Pavlin Milena (dobra)
 Stergar Ljudmila (dobra)
 Štern Ana (zadostna)
 Zagarnik Antonija (dobra)

III. (12 + 5 = 17)

Arnold Jožef (prav dober)
 Galun Maksimiljan (dober)
 Haramija Djuro
 Hriberšek Leopold
 Koren Franc (prav dober)
 Pejić Stanimir (prav dober)
 Planinšič Alojz
 Pratkanar Alojz (dober)
 Pušnik Ernest (odličan)
 Slavič Edvard (prav dober)
 Škorjanc Janez (prav dober)
 Topolnik Rafael (prav dober)
 Acman Milena
 Petrič Urška (dobra)
 Pumpernik Marija
 Rozman Avgusta
 Štor Avgusta

Opomba: Kandidati, pri katerih ni označen uspeh, še niso opravili vseh kolokvijev.

Funkcionarji mladine

Šolska skupnost učencev: predsednik
 Cigler Adolf.

Šolski komite LMS: predsednik Fras
 Jožko, sekretar Kavčič Jože.

ZAKLJUČNI IZPITI

Prijavljene teme domačih nalog je učiteljski zbor pregledal 28. X. 1960, končno jih je odobril 15. XI. 1960; 15. maja so domače naloge oddali.

15. junija so kandidati pisali štiri ure pismeno nalogo; izbrati so si morali eno izmed naslednjih tem:

- Cankarjev kulturni in politični nazor;
- Moj kraj včeraj, danes in jutri (Ob dvajsetletnici ljudske revolucije);
- Tehnika v službi sodobnega človeštva.

Od 20. do 22. junija so bili ustni izpiti, in sicer v dveh komisijah. Izpitni odbor je bil takle:

Košar Jože, direktor Založbe Obzorja v Mariboru, predsednik (OLO Maribor štev. 09/1-6-100/4-1961); ravnatelj gimnazije; vsi učitelji IV. a in IV. b razreda.

Razen tega so sodelovali kot pregledovalci domačih nalog in so bili izpraševalci in ocenjevalci v izpitnih komisijah še tile (številke v oklepaju kažejo na kandidate v spodnjem seznamu maturantov):

Černec Adolf, podpredsednik Obč. LO Ravne (53)

Dolinšek Maks, upravnik Delavskega muzeja Ravne (14, 26)

Galloob Rudolf, učitelj v Mežici (5)

inž. Geršak Jože, Železarna Ravne (36)

Kodrin Mihael, profesor na osn. šoli II Ravne (1, 4, 22, 24, 29, 60)

inž. Košak Miha, Rudnik Mežica (39)

Lebič Lojze, dipl. arheol., stud. dirig. na Konservatoriju, Ljubljana (18)

Pečko Drago, akad. slikar, Slovenj Gradec (17, 30)

Prosen Ožbe, tajnik Obč. LO Radlje ob Dravi (15)

inž. Rozman Silvo, Rudnik Mežica (35)

Rožej Alojz, direktor Železarne Muta (55)

Koncert v Strojni

Pogorevčev sin je vzel Jaznikarjevo (oziroma narobe) in Pogorevci, Jaznikarji, Troti, Hiras, Račeli..., rodovi teh sončnih bregov, so zapeli

Sušnik Anton, profesor na MIŠ (43)
 Šetina Peter, prod. oddelek Železarne
 Ravne (58)
 inž. Šipek Mitja, Železarna Ravne (34,
 40)
 Uranšek Mira, predm. učitelj na osnovni
 šoli II Ravne (13)
 inž. Uršič Ivan, kmetijsko gospodarstvo
 Javornik (33, 38)
 Vodovnik Albert, načelnik odd. za go-
 spodarstvo Obč. LO Ravne (61).

Uspeh je bil takle:

(Navajamo ime, domači kraj, naslov domače
 naloge — končno oceno zaključnega izpita)

iz IV. a

- Ambroš Friderik, Dravograd: Evolu-
cija zob in čeljusti: dobro
- Fanedl Alojz: Ravne: Gibanje satelitov
okoli Zemlje: prav dobro
- Gostenčnik Adolf, Vič: Električna ener-
gija vsodobnem stanovanju: prav dobro
- Heber Franc, Dravograd: Tuberkuloza
— socialna bolezen: prav dobro
- Kac Ivan, Šmarten: Nastanek, pridobi-
vanje in uporaba čebeljih proizvo-
dov: prav dobro
- Misirlić Aleksander, Dravograd: Elek-
tromagnetna indukcija: zadostno
- Pirtovšek Ervin, Dravograd: Elektron-
ka in foto celica: odlično
- Rubin Ivan, Pameče: 1943 — leto na-
ših težkih bojov in zmag: prav dobro
- Šlaher Vinko, Radlje: Motorji z no-
tranjim izgorevanjem: dobro
- Štor Božo, Šmarten: Funkcije: prav
dobro
- Turičnik Viktor, Gradišče: Barve v so-
dobnosti: dobro
- Vončina Oto, Mislinje: Gospodarski
razvoj Mislinja: dobro
- Areh Marija, Slovenj Gradec: Druž-
bena prehrana ravnega železarja:
odlično
- Cehner Elfrida, Dravograd: Zgodovin-
ski razvoj gorenjskega stavbarstva:
prav dobro
- Čerče Edeltraut, Radlje ob Dravi: Ur-
banistični pregled Radelj ob Dravi:
dobro
- Garmuš Štefaniya, Dravograd: XV. za-
sedanje OZN: prav dobro
- Hergold Ivana, Gradišče: Slikar-samo-
uk Tisnikar: prav dobro
- Horvat Tanja, Dravograd: Skladatelj
Blaž Arnič, samorastnik izpod Raduhe:
prav dobro
- Katz Erika, Žvabek: Koroški Slovenci
v boju za narodnostni obstoj: dobro
- Laznik Marija-Brigita, Črna: Egipt v
borbi za neodvisnost in njegova pot v
socializem: dobro
- Marzel Marija, Šmiklavž: Slovenj Gra-
dec v raznih obdobjih zgodovine: do-
bro
- Naglič Rozalija, Črna: Tuberkuloza
nekoč in danes: prav dobro
- Petelinc Jerica, Podklanec: Fašizem v
Evropi: zadostno
- Radovič Zora, Slovenj Gradec: Vpliv
okolja na razvoj in delovanje dihal-
nih organov: prav dobro
- Valdhauzer Rozina, Žerjav: Indija v
borbi za neodvisnost in razmere po
vojski: dobro
- Verdnik Mina-Berta, Dravograd: Ko-
roška hiša: odlično

- Vernekar Marija, Libeliče: Dravograd
in okolica v NOB: dobro
- Vezonik Margareta, Spodnja Vižinga:
Odnosi Jugoslavije s socialističnimi
deželami Vzhoda: prav dobro
- Vošner Jožefa, Mislinjska Dobrova:
Vzroki in nastanek najznačilnejših
otroških nalezljivih bolezni in njihovo
zatiranje: prav dobro
- Vrhnjak Irena, Pameče: Evropska mo-
da od baroka do XX. stoletja: prav
dobro

iz IV. b

- Čas Marijan, Mislinjska Dobrova: Šte-
vila in osnovne računske operacije:
zadostno
- Gigerl Herbert, Ravne: Prevaljska že-
lezarna: dobro
- Igerc Kazimir, Ravne: Pašništvo v Me-
žiški dolini: zadostno
- Izak Herman, Ravne: Ultra zvok in
njegova uporaba v defektoskopiji ma-
terialov v železarni Ravne: odlično
- Kert Feliks (Jože), Prevalje: Tovarna
grafita v Prevaljah: odlično
- Kokalj Srečko, Ravne: Strojno obde-
lovanje jekla na Ravnah: dobro
- Mrakar Janez, Prevalje: Leški premo-
govnik: prav dobro
- Prodanovič Peter, Prevalje: Sadjarstvo
Mežiške doline: dobro
- Puhan Franc, Črna: Mehanizacija pra-
žarne v Žerjavu: dobro
- Rozman Ervin-Emerik, Ravne: Prido-
bivanje jekla v železarni Ravne: dobro
- Sablatnik Jožef, Prevalje: Transfor-
mator, uporaba v elektrotehniki in
njegov gospodarski pomen: zadostno
- Veniger Josip, Bistra: Trikotnik: prav
dobro
- Vogel Herman, Lom: Mežiško narečje:
odlično
- Čapelnik Hildegard, Ravne: Zunanja
trgovina Jugoslavije: dobro
- Gačnik Jerica, Mežica: Šolska skup-
nost, osnovna oblika družbenega uprav-
ljanja: dobro
- Jernej Terezija, Pristava: Energetski
in snovni procesi v organizmih: dobro
- Komše Erika, Radlje ob Dravi: Pri-
morska in italijanski iredentizem:
dobro
- Kos Helmtrud, Muta: Stožernice: prav
dobro
- Kralj Vilma, Maribor: Ogljikovi hi-
drati: zadostno
- Krebs Marija, Ravne: Razvoj ljudske
oblasti na območju občine Ravne na
Koroškem: —
- Krenk Frančiška, Prevalje: Razsloje-
vanje vasi v Prežihovih delih: odlično
- Lenasi Kristina, Prevalje: Cankar in
delavstvo: prav dobro
- Medvešek Mihaela, Ravne: Turizem v
Mežiški dolini: prav dobro
- Miler Eliza, Podpeca: Periodni sistem
elementov: odlično
- Pintarič Marta, Muta: Tovarna polje-
delskega orodja in livarna Muta in
družbene spremembe na Muti: prav
dobro
- Pratnekar Marija Magdalena, Mežica:
Trigonometrične funkcije v uporabni
geodeziji: odlično
- Rac Pavla, Spodnja Jamnica: Marksi-
zem v naši praksi: dobro

Voranc — posnetek iz leta 1925

Sliko so imeli Prežihova mati pri sebi vseh
petnajst let njegove odsotnosti. In ko so takrat
v svitu junijskega dne po umoru sina Anzana
in izropanju bajtne beračije trgali 80-letno
starko od hiše, ni smela in iz zbeglosti ni
vedela vzeti s seboj niti svojih malenkosti.
Odpeljali so jo v cokljah in brez vsega. »Sliko,
ki sem jo imela pod vzglavjem, sem pa le
vzela...« je bila ob svidenju prva beseda

- Stane Zofija, Mežica: Ravensko železo
na domačem in tujem trgu: dobro
- Vravnik Marta, Ravne: Kompleksna
števila: dobro
- Vrhnjak Emilija: Transfuzija krvi (po-
sebej v občini Ravne): prav dobro

izredna kandidata:

- Kopmajer Olga, Dravograd: Banke —
plačilni promet in njegov pomen v
našem gospodarstvu: dobro
- Šancel Stanko, Mežica: Mežiški rudarji
v literaturi: prav dobro

POPRAVNI IN RAZREDNI IZPITI JESENI LETA 1959/60

Tile dijaki so jih uspešno opravili:

I. a: Škrubej Marija. — I. c: Podgoršek
Helmut, Klugler Marta, Lorgier Ivana. —
I. č: Doberšek Jožefa, Grah Ana-Marija,
Kos Zofija. — II. a: Rupar Srečko. — II. b:
Delalut Otilija, Knez Marija, Lichteneger
Irena, Modrej Marija, Mori Antonija, Ša-
loven Albina. — III. a: Šlaher Vinko, Gar-
muš Štefaniya, Horvat Tanja (razr.). — Ni
napravilo popravnih izpitov: 4; delat jih
ni prišlo popravnih in razrednega iz-
pita: 6.

PRIVATNI IZPITI 1960/61

Uspešno so jih napravili (v oklepaju
naveden zadnji dan izpita): IV. razred:
Kopmajer Olga (8. III. 1961), Šancel Stanko
(13. XII. 1960); III. razred: Hergold Ivana
(15. X. 1960), Čas Marjan (10. XII. 1960);
II. razred: Klančnik Janez (30. IX. 1960),
Uranšek Olga (6. XII. 1960).

VELIČASTNE PROSLAVE OB 20-LETNICI VSTAJE

Domovina praznuje velik spomin, spomin na dejstvo, ki je v najtežjih časih odločilo o naši časti in bodočnosti.

Prireditve za prireditvijo se vrsti — od osrednje jugoslovanske proslave v Titovem Užicu 4. julija, po republikah (v Ljubljani 22. julija) pa do spominskih nastopov in dejanj v vseh malih in večjih krajih.

Tako smo v občinski skupnosti SZDL preslavili obletnico vstaje tudi pri nas, in sicer skozi ves teden z nastopi in prireditvami vsega vrednega po dolini, v nedeljo, 16. julija pa na osrednjem zboru v Črni na Koroškem. Vsi smo občutili skrbno pripravo in doživeli lepo izvedbo proslave z zares vrednim programom.

Naš list je obeležil spomin na pomembno obletnico že v prejšnji številki, v pričujoči pa ga poglobljamo za žrtve.

Ko zaključujemo list, je napovedana še velika prireditev v Ribnici na Pohorju, ki bo zajela širše področje štajerske dežele.

463

Toliko maturantov je dala doslej naša gimnazija. Večina jih še študira; ena tretjina jih je že v poklicih. Od Kopra do Črne jih najdete. Več jih je pa že tudi na vodilnih mestih. Eden se je uveljavil kot pisatelj (Kolar Marjan).

34 je inženirjev:

Pečnik Franc iz Dobje vasi (inž. metalurgije)
Štruel Ivan iz Črne (inž. rudarstva)
Kramžar Ivo s Prevalj (inž. rudarstva)
Uran Stanko iz Črne (inž. rudarstva)
Pregl Gvido iz Vuzenice (inž. fizike)
Štruc Silvo iz Slovenjega Gradca (inž. elektrotehnike)
Močnik Zdravko iz Dravograda (inž. elektrotehnike)
Senica Milan iz Šentanela (inž. strojništva)
Raušl Anica s Prevalj (inž. kemije)
Cvitanič Marija z Raven (inž. kemije)
Kramer Janez iz Slovenjega Gradca (inž. kemije)
Tertinek Tatjana iz Dravograda (inž. kemije)
Žener Viljem z Mute (inž. kemije)
Dretnik Dušan z Raven (inž. gozdarstva)
Pečnik Franc s Pernic (inž. gozdarstva)
Razdevšek Franc iz Šmartna (inž. gozdarstva)
Vrhnjak Vida iz Šentjederte (inž. gozdarstva)
Potočnik Anton iz Trbonj (inž. gozdarstva)
Vaukan Anton iz Podklanca (inž. gozdarstva)
Nabergoj Dušica iz Črneč (inž. agronomije)
Konečnik Jože iz Straž (inž. agronomije)
Podjavoršek Alojz s Kozjaka (inž. agronomije)
Cestnik Jožefa s Prevalj (inž. agronomije)
Gorinšek Marija z Raven (inž. agronomije)
Kovač Magdalena od Antona na Pohorju (inž. agronomije)
Renčelj Franc iz Radelj (inž. gradbeništva)
Kovač Drago iz Vuhreda (inž. gradbeništva)
Erker Tugomir iz Dravograda (inž. gradbeništva)
Marzel Jože z Legna (inž. kemije)
Golob Jožko iz Vuzenice (inž. arhitekture)
Sekavčnik Vlado iz Misl. Dobrave (inž. arhitekture)
Lodrant Andrej s Prevalj (inž. arhitekture)
Mezner Franc z Raven (inž. arhitekture)
Grobelnik-Pregl Albina iz Doliča (inženir geodet)

16 profesorjev:

Mrdavšič Janez iz Črne (slavist)
Mrdavšič-Hribar Vera iz Črne (slavist)
Sušnik Anton s Prevalj (slavist)
Vobovnik Drago iz Vuzenice (slavist)
Vrtič Stanko z Jamnice (slavist)
Lebič Marjan s Prevalj (zgodovinar)
Palir Jaka iz Slovenjega Gradca (zgodovinar)
Krivograd Alojz iz Libuč (zgodovinar)
Sušnik Franc s Prevalj (biolog)
Plešej Jože z Legna (romanist)
Lebič Lojze s Prevalj (arheolog) (študira dirig. na konservatoriju)
Garb Franc iz Trbonj (fizik)
Vevar Danijel iz Mežice (matematik)
Grobelnik Terezija iz Gor. Doliča (matematik)
Kočivnik Ernest iz Vuzenice (kemik)
Zupančič Jože iz Dravograda (geograf)

2 dipl. vojne akademije:

Rožič Marjan iz Črneč (oficir-pilot)
Vravnik Ivan z Raven (oficir-intendant)

5 dipl. pravne fakultete:

Strohsack Boris iz Mislinja
Poberžnik Rajko iz Dravograda
Čegovnik Zdenko s Prevalj
Kramžar Vlado s Prevalj
Senica Stanko iz Šentanela

4 dipl. ekonomske fakultete:

Osojnik Milan iz Koprivne
Sluga Marta iz Vuzenice
Kasper Herta iz Vuzenice
Naberžnik Alfonz z Mute

6 doktorjev medicine:

dr. med. Plešivčnik Drago s Prevalj
dr. med. Plešivčnik-Ring Berta z Raven
dr. med. Čegovnik Lojze iz Mežice
dr. med. Čop Jelka z Leš
dr. med. Čretnik-Kaffou Boža s Prevalj
dr. med. Puhan Jelka iz Črne

7 dipl. veterinarske fakultete:

Hergouth Stojan iz Mežice
Veslko Štefan s Prevalj
Ledinek Miha z Otiškega vrha
Rac Jože iz Šentanela
Apšner Vinko iz Gmajne pri Slovenjem Gradcu
Uršič Jožef iz Slovenjega Gradca
Potočnik Pavel iz Koprivne

4 magistre farmacije:

mr. ph. Cizej Jožica iz Črne
mr. ph. Proje Vida iz Vuzenice
mr. ph. Žener Sonja z Mute
mr. ph. Ridl Marija iz Libelič

21 dipl. Višje šole za medicinske sestre:

Pirtovšek Kristina iz Dravograda
Cestnik Marija s Prevalj
Dretnik-Ring Marija z Raven
Picej Ljudmila iz Slovenjega Gradca
Frece Marija iz Črne
Senica Irena iz Šentanela
Vevar Irena iz Mežice
Hefler Silva iz Radelj
Ozvatič Rozalija iz Dravograda
Roblek Frida iz Mežice
Potočnik Marija iz Slovenjega Gradca
Oswald Doroteja s Prevalj
Lenassi-Slanič Ela z Raven
Rudolf Marija s Prevalj
Ott Majda z Ojstrice
Ahčin-Ott Ivanka z Ojstrice
Prapotnik Marija iz Mežice
Strmčnik Marija iz Črne
Izak Sonja iz Dravograda
Arnold Judita iz Mežice
Mravljak Marija od Sv. Vida pri Vuzenici

3 dipl. Višje fizioterapevtske šole:

Pavlič Jožica iz Trbonj
Picej Janko iz Slovenjega Gradca
Ozvatič Sonja iz Dravograda

1 dipl. Višje šole za rentgenske tehnike:

Sevšek Zofija iz Št. Janža pri Velenju

20 predmetnih učiteljev:

Praprotnik Adolf iz Podgorja
Premrov Milena iz Vuzenice
Slivnik Anton iz Črne
Kogal Marija iz Vuhreda
Kotnik Dominik iz Dobrij
Kotnik Marija iz Dobrij

JOŽE ŠLIBAR

Šele sedaj v pasjih dneh objavljamo pozdrave našega svetovnega rekorderja smučarskih skokov (141 m) iz Oberstdorfa. Oglasili smo se mu takrat tudi z Raven, pa je poslal sliko in zapisal: »Prisrčno se zahvaljujem za čestitke vsem koroškim fužinarjem in športnikom.«

Naš železar — komandant MDB

Že davno se je vrnila ta naša prva mariborska mladinska delovna brigada (MDB) z dela v Grdelički klisuri in Tuškovo pismo je po datumu zastarelo. Vendar pa je popis tako mlad in tako lep, da ga radi, čeprav zapoznemo, vključujemo v naš list. Takole nam je takrat pisal:

»Dragi sodelavci!

Pred dobrimi 50 dnevi je šla iz Maribora I. letošnja mariborska MDB, ki jo sestavlja delavsko-kmečka mladina mariborskega okraja. Jaz sem edini predstavnik naše železarne. Brigada je prispela pod zastavo pohorskega borca za svobodo, velikega junaka, pohorskega kralja 'Alfonza Šarha'. Naselili smo se v mladinskem naselju 'Josipa Debeljaka' v Džepu, naselju, ki nosi ime nepozabnega mladinskega voditelja, sekretarja SKOJ, ki je moral ob krutem režimu šestojanuarske diktature leta 1929 preliti kri.

Nikoli bi ne verjel, da je brigadirsko življenje res tako lepo in pestro. Brigada, to je ena izmed najlepših oblik izobraževanja mladih ljudi, to je šola za življenje naše mlade generacije, šola medsebojnega

razumevanja in tovariškega dela. Tu smo vsi enaki, tu ni razlik, enako smo oblečeni, enaki so naši cilji — zgraditi mogočno avtocesto, ki bo povezovala Vzhod in Zahod, mogočno magistralo bratstva in enotnosti celotne mladine Jugoslavije. Tu je demokracija na višku. V naselju so se združile MDB vseh republik, tu je mladina od daljnega Tetovega pa do Maribora, do zelenega Pohorja.

Naša brigada je najštevilnejša v naselju, imamo tudi največ deklet. Tudi po starostnem sestavu je najmlajša brigada. Prav tako smo tudi fizično najslabši, a kljub temu ne zaostajamo za ostalimi brigadami, temveč vodimo. Delamo na enem izmed najtežjih terenov v Grdelički klisuri, a volja in zanos teh mladih ljudi sta tolikšna, da dosegamo kljub težavnemu in nevarnemu delu lepe — razveseljive uspehe. V prvi dekadi, ki smo jo končali 24. aprila, smo dosegli kar tri priznanja: brigada je bila proglašena za udarno, sprejela je pohvalo od glavnega štaba MDB in specialno pohvalo od sveta naselja za požrtvovalno in uspešno delo v naselju na idejno-političnem, kulturno-zabavnem, športnem in higienskem področju.

Toda mi še s tem nismo zadovoljni, ne, borimo se za vse večje priznanje. To pa ni odvisno od naše brigade, temveč od vseh brigad v naselju. Prav tako smo poskrbeli za izobrazbo naših graditeljev. V ta namen so organizirani razni seminarji kot strokovni, tako tudi amaterski. Predavanj, filmov, krožkov ne manjka, vsak najde za sebe, kar si želi.

Vprašali me boste, kako je bilo prve dni, ali je bilo kaj domotožja? Res je, da si je srce spočetka zaželelo družine svojih starih tovarišev, tu smo se še tako slabo poznali. Vendar zvoki harmonike in kitare ter pesem najbolj veselili so vse temne mi-

sli takoj pregnali. Vendar je bilo to samo nekaj dni, sedaj imaš polno tovarišev, dobrih prijateljev, skoraj bojiš se pomisliti na ločitev, ki bo nastopila čez 30 dni. Prepričan sem, da nas je to življenje najbolj zbližalo, zbližali so nas delo, trasa, naselje, zabava, zbližali so nas skupni problemi, ki jih je treba reševati.

Vendar pred koncem je še toliko dela, toliko načrtov, ki jih moramo prav vse izvršiti, če želimo, da bo brigada dosegla svoj namen in se vrnila z vsemi priznanji, ki nam jih je moč osvojiti.

Upam, da nam bo to uspelo, zato pa z minerskim pozdravom HO-RUK v novo delo in novim delovnim zmagam naproti!

Džep, dne 11. maja 1961

Komandant brigade —
vaš sodelavec
Milan TUŠEK«

LESTVA

Greš po lestvi gor in dol,
pomisli prej na karambol.
Vedno glej, nikar ne dvomi,
da lahko »špriklja« se odlomi.

Glej, kakó jo sploh postaviš,
da že tukaj ne zaglaviš.
Če daš pretesno jo na kraj,
te vrže vznak — nazaj.

Kdor jo predaleč ven postavi,
kmalu z nosom tla pozdravi.
Ker lestva lahko zdrkne mu...
in nesreča je že tu.

ML

LISTNICA UREDNIŠTVA

Še in še moramo prositi za potrpljenje, ker ne moremo objaviti vsega na čas, kakor bi neki — pa tudi mi sami — želeli. Predvsem gre tu za take spomine starejših ljudi. Vse bo prišlo na vrsto. Morda za naslednjo »zimsko« številko, ko je tudi več časa za tako branje.

Pogorevčnik Ljubomira iz Mežice
Enci Amalija s Prevalj
Štraser Marija iz Trbonj
Srnovršnik Marija iz Trobelj
Mezner Ljudmila z Raven
Vinšek Danica iz Vuhreda
Lep-Oprešnik Lucija iz Črne
Brundula-Gorenšek Zofija z Raven
Blagojevič-Kotnik Ivanka iz Dobrih
Kac Marija iz Tomaške vasi
Uranšek Marija iz Libelič
Gallob Marija iz Mežice
Ivartnik Anton z Raven
Tasič Anton iz Straž

2 dipl. knjižničarki:

Suhodolčan-Osojnik Marija s Prevalj
Vončina-Vivod Marjana iz Mislinja

2 abs. Akademije za igralsko umetnost:

Druškovič Maja z Ljubnega
Herman Majda z Raven

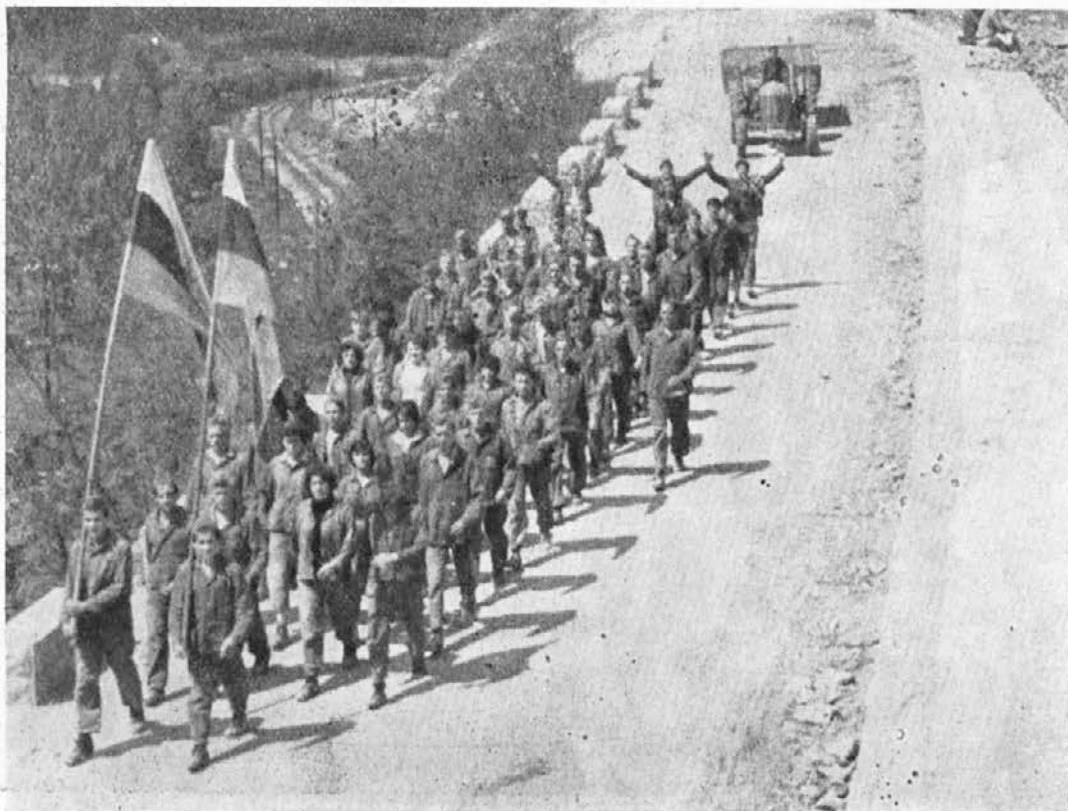
16 učiteljic-gimn. maturantk:

Marin Elizabeta, Krivograd-Mikić Danica, Gracej Bernarda, Ferik Brigita, Cepić Viktorija, Sušnik-Ličen Lenka, Skobir Cvetka, Vidrih Frida, Radšel Pavla, Stopar Ivanka, Sedej Vera, Kristan Ana, Leskovec Frančiška, Žele Julija, Kališ Margareta, Bricman Matilda.

V gospodarstvu in upravi:

Kogelnik Roman, Lodrant Tilka, Zorman Jožko, Vavpot Franc, Vavpot Zdenko, Mori Anton, Čepin Bogdan, Vežjak Zdravko, Slanič Dušan, Pavlič Marjana, Anželak Angela, Ferik Konrad itd.

Da bi bil tak pregled popoln, je potrebno, da bivši maturanti obveščajo ravnateljstvo svoje gimnazije, ko diplomirajo, in tudi o svojih službenih mestih: da bo ostala živa vez med udi ravenske gimnazijske družine.

Brigada (polovica) se vrača z dela. Zadnji trije so zajuckali

Mirko Igerc

Odpor na Šelempergu

Pusta in mračna je bila jesen leta 1943. Po rebrih in globačah se je dan za dnem valila siva megla. Le redkokdaj so skoznjo prodrli božajoči sončni žarki. Želeli smo si jih. Slehernega bi človek zgrabil, da bi si z njim vsaj malo olajšal pusto in mračno življenje.

Tudi pri nas na Šelempergu so se začeli pojavljati partizani, možje in fantje jeklenih src in pesti. Njihov prihod nam je nekega večera oznanil naš zvesti pes Nero.

Bila je lepa mesečna noč. Vse naokrog je kraljevala grobna tišina. Le tu in tam je zatulil pes. Temne postave, ki so ob pasjem laježu obstale, so se počasi približale hiši. Pred vrati je zadrhtelo: »Odprite!« S strahom smo odprli in pred nami so se prvič pojavili partizani. Rahlo poklašljevanje je pričalo, da so prehlajeni. Nekateri so bili raztrgani, vsi pa veseli in nasmejani. Iz njihovih prehlajenih grl je zadonela melodija, polna upa in ljubezni:

»Dekle, ni daleč tisti dan, ...«

Nikdar prej nismo slišali partizanskih pesmi, zato so nam tisto noč segale do srca.

Vodja enote je stopil k mlajši sestrici ter ji z nasmehom dejal: »Kajne, punčka,

zdaj si videla, kako lepo zvezdo ima partizan?« — In potem so odšli. Tiha noč jih je prignala, še tišja jih je vzela. — Da, videli smo jih. Naše življenje se je strnilo z njihovim.

Nastale so stezice, ki so sredi starih, obraščenih poti vodile v največja zatišja — v domovja iz vrbovih šib in surovo obtesanih hlodov. Iz teh zatišij so prihajali partizani; po večerih, včasih tudi podnevi. Beseda je dala besedo. V njihovi družbi smo pozabili na vse. Dogajanja okrog nas so nam bila samo moreče sanje. Včasih so bili tudi tihi in potrti. Nikdar pa niso prišli brez skrivnega bleska v očeh. Vedeli smo, da jim ta tihi žar neti počasi prihajajoča pomlad-svoboda. Naša srca so hodila z njimi.

Nekega jesenskega večera so se zgodaj oglasili. Bilo jih je več kot navadno. Precej je bilo med njimi tudi tujih obrazov. Kmalu so nam pojasnili, da bodo mobilizirali vse za vojsko sposobne moške. Tudi pri nas so vzeli dva. Težko in negotovo je bilo slovo. Skrito upanje je odšlo z njimi v tiho noč.

Naslednji večer so tudi pri nas bili vsi kot polni Nemcev. Domači smo se plašno stiskali v kotu. V štedilniku je gorela par-

tizanska literatura. V strahu pred Nemci smo jo vrgli v ogenj. Policistu se je zahotelo cigarete in jo je prišel prižgat k štedilniku. Onemeli smo, vendar na srečo ni opazil, kaj je gorelo. Starejši sestri sta šli zvečer še pogledat v hlev. Med potjo ju je ogovoril nemški stražar. Pogovarjali so se. Ni bil dovolj pozoren. Prav takrat je spodaj po našem polju korakala čez pot skupina partizanov. Nemci so zamudili ugoden čas in čeprav so divje regljale strojnice na vseh oglih, so jim partizani srečno ušli. Potem so vpili nad nami, da smo imeli s partizani zmenjeno in da smo nalašč zamotili stražarja.

Kljub dobro organizirani obveščevalni službi pa se je mrtvaški zvok tujčevih strojnic pogosto oglašal tudi po naših vrhah. V bližnji Bajtni grabi se je odigrala drama. Šest partizanov je sedelo okrog starega panja. Tov. Snidaršič je pravkar dejal, da bi rad videl »zelene«, ko jih je že vrgel kvišku krik: »Hände hoch!« »Da, takrat sem pa mislil, da je ne bomo odnesli. V poslednjem hipu sta mi stopila v spomin žena in sinek in obšla me je misel, da ju nikdar več ne bom videl. A vendar sem še danes tukaj,« nam je pozneje sam pripovedoval. Pa so vendar vsi ušli. Le enemu je strojnica prereševala titovko. Ozka, strma grapa jih je rešila. Nemci so se hoteli nad nekom znesti. To so storili pri Bajti, kamor so najprej prišli.

Naši na cilju

Vsa leta zapovrstjo se udeležuje športne prireditve »Ob žici okupirane Ljubljane« tudi že nekako kar stalna ekipa Železarne Ravne. Direktor Gregor Klančnik je zmerom z njimi (prvi na desni)

Divjih obrazov so se ustavili pred hišnimi vrati: »Banditen kommt heraus!« S strahom se je na pragu pokazala hišna gospodinja.

»Poznaš ta kruh?« so jo vprašali.

»Ne, ne poznam ga,« je odgovorila preplašena žena.

»So bili banditi pri vas?«

»Ne, ni jih bilo.«

Potem so zahtevali, da jim pokaže kruh. Trepetajoča jim je odprla mizico in primerjali so kruh, ki so ga našli v grabi, z njihovim. Na veliko srečo je bil v miznici drug hleb, ki smo jim ga ravno ta dan dali mi. Tako so se zastran kruha pomirili. Niso vedeli, da so malo pred njimi res bili pri Bajti partizani in jim je gospodinja dala poslednji krajec. Ker s kruhom niso nič opravili, so se znesli še nad domačim sinom. Hoteli so mu dokazati, da so s sosedovega vrha gledali na njihove njive, kjer je hodil on s puško sem in tja. V resnici pa je z motiko zagrinjal vodo. Klofutali so ga in mu grozili s smrtjo. Grožnja bi bili najbrž uresničili, da ni zadnji trenutek pritekel gospodar, ki je bil pri nas, in jih s težavo prepričal, da je to njegov sin.

Ko so končno še pri nas napolnili sleherni kot in nam kazali nahrbtnike, ki so jih partizani pustili pri panju, so se nam ježili lasje. Mislili smo, da bo po nas, saj nam je še plesal pred očmi ogenj, ki se je pred nekaj urami dvignil nad Rakitnikovo domačijo. Z grozno slutnjo v srcu smo zrli proti Rakitnikovini. V sivo, dušečo meglo so še vedno silili zublji. Naše misli so slutile požrešne plamene, ki so malo prej pogoltnili trupla Rakitnikovih.

Na Rakitnikovi kmetiji je gospodaril že priletni oče. Najstarejši sin Jože in mlajši Silvester sta mu pridno pomagala. Doma sta bili z materjo še hčerka Francka, izučena šivilja, in Lonca, godna za možitev. Imeli so še pastirico. Najmlajši sin Andrej je bil v partizanih. Bili so pridni in poštene ljudje. Mogočen smrekov gozd je bil

njihova ljubezen in ponos. Orjaške smreke so oholo majale svoje visoke krošnje in le redko katera je padla pod udarci sekire. Rakitnikov oče je preveč ljubil svoj zeleni log, da bi se ga dotikal. In v tem zelenem kraljestvu je bilo mnogo skritih stezic, ki so jih skrbno zakrivale partizanske roke. Rakitnikovi ljudje so postali dobri partizanski zavezniki.

Sin Andrej je bil partizan. Njegovo ime je prišlo na uho policiji. Prišli so na Rakitnikovo gorico. Andrej, ki se je mudil doma, je skočil k plotu, ga mislil preskočiti in pobegniti, toda omahnil je. Njegove velike modre oči, iz katerih sta sijala sama mladost in toplota, so se za vedno zaprle. Stari oče, ki je v divji bolečini hotel planiti k mrtvemu sinu, je padel pred hišnim pragom in za njim po vrsti vsi ostali: mati, sinova Jože in Silvester, hčerka Lonca, pastirica in še neka stara žena, ki je bila takrat pri njih.

Hčerka Francka se je menda z groznim krikom pognala proti gozdu in nobenega sledu ni bilo več za njo. — Sosedje so slišali obupne krike in obšel jih je leden strah. Na Rakitnikovem pragu so ležala nema trupla. Da bi bil zločin še gnusnejši, prizor še groznejši, je iz strehe švignil rdeč petelin. Plamen je nemo obtoževal. Njegov odsev se je razlil vse do Pece in Uršlje gore. Tiho so se mu priklonili Strojna, Pohorje in vsi širni lesovi. Še silneje so zabučale gore in njih prebivalci so še trdneje stisnili pesti.

Tam od nekod pa je prihajala pomladsonce. Zlati žarki so se razpredli v zelene smreke in ožarili planine. Počasi so prodirali v mučeniške zapore na Rimskem vrelcu, kjer je premnogo ljudi našlo skupen grob.

Sončen majski dan je razsiral cvetje na pot. Rdeči cvetovi, ki so kalili na mnogih pogoriščih po naši zemlji, so se tiho razcveteli in vrisk je planil v tisočera srca. Planinsko vresje je izpodrinila rdeča roža ljubezni in svobode.

dolgemu času! Razgovarjala sva se tudi o organizaciji. Bil sem namreč član takega sindikata (URS) in smo se v Valjevu redno zbirali na konference v gostilni »Užice«. Ko pa je policija te sestanke prepovedala, smo se shajali malo ven iz Valjeva na »Pečini« na prostem. To pripovedovanje je Voranca zelo razveselilo. »Evo, vidiš, Srbi se ne dajo...!« Potem sva šla v cerkev, kjer mi je pokazal lobanje nekdanjih Celjskih grofov. Za vsako je vedel, čigava je. Potem sva se razšla, on nekam naprej, jaz pa domov v Kotlje, v mojo Encijevo bajto. Ta bajta je bila prej lastnina Vorančevega strica Martina Kuharja. Njemu jo je tudi zapustil, a pozneje jo je kupil moj oče ter jo dal meni. Jaz sem jo prodal Gradiškemu Lojznu, mojemu zetu. Vesel sem, da bo njegov rod prebival tod naprej in poslušal šum smrek, žuborenje potoka ter roje planinskih čebel.

Gradiški Lojz je bil poštenjak in sva se dobro razumela. Natočila sva si lesnikovca, modrovala in zapela, včasih pa tudi odnesla kakega gamsa iz grofovskih revirjev. Takrat je bilo pač takó. Večkrat nam je lisica pobrala vso perjad, zajec je uničil mlade sadike itd. — odškodnine pa nobene. Vzeli smo si kdaj pa kdaj od grofove divjadi in tako poravnali dolg. Mladi rod naj tega ne gleda z našimi očmi oziroma jemlje z našim takratnim občutjem. Danes je vsa ta divjad naša in je ne bomo šli ubijati. Naj se pasejo srne po planinskih tratah v okras dežele in za bogatitev našega lova. Ne očitajte našim potomcem, češ: vaši očetje, strici in dediji so bili divji lovci, zato pa vi ne morete biti člani lovskih družin... Naši časi so bili drugi. Takrat sta imela srna in človek na sodnji enako veljavo (po tri leta kazni), drugo pa si lahko mislite. Danes je novi svet tudi pod Uršljo goro, predvsem pa potomci, ki se takrat še rodili niso, niso krivi za nas.

Da, puške divjih lovcev so utihnile in lov v goščavah Starotrške planine ni več moten. S temi, nekoč tako sladko-vznemirljivimi treski pa je kar preveč utihnila tudi fantovska pesem: — Nocoj pa, oh nocoj, ko mesec svetil bo... na Gradiškem ali na Renarjevem vrhu. Prijatelji iz moje mladosti so večinoma že šli. Vse mine, radost iz srca izgine. Otožno je, pomagati se pa ne da. Stari odhajamo, mladina živi in se veseli na novem.

Renarjev Anza

RENARJEV SPOMIN

Izpoved divjega lovca

Kdaj se je Renarjev Anza preselil izpod Starotrške planine v Srbijo, v Kotljah pravzaprav že nihče več ne ve. Ohranjen pa je spomin na divjega lovca prvega reda — le Jurij Tavčar je menda bil še večji mojster goščav.

Sedaj se je oglašil »Fužinarju« in zapisal naslednji lep spomin iz mladosti:

Sedimo v peti klopi — Prežihov Voranc, Pavšerjev Florjan in jaz. Učitelj nam je dal tri račune, precej puste. V razredu je tiho, da se čuje muha, ko sede na strop.

Čez pol ure sem bil z računi gotov. Vidim, da sta Voranc in Florjan tudi že končala. Pogledam Vorančev račun: vse narobe, niti en seštevek ni prav. Pa ga vprašam, kaj to pomeni — najboljši, pa tako nekaj pustiš, da učitelj vidi? Voranc je priznal, da je napisal vse skupaj le približno. — Učitelj ve, da znam in sploh ne bo pogledal; dobil bom »eno« (takrat najboljši red), zato pa bo Florjan dobil pe-

tico (takrat najslabši red) in še šibo, ker je iz komodnosti enostavno vse prepisal, povedati pa tega seveda ne bo smel, kar tiho bodi... In res je bilo takó, samo, da bi še jaz skoro dobil šibo, ker se nisem mogel vzdržati smeha.

Tiste čase smo imeli tudi v Kotljah le nemške učitelje — pač cilj ponemčenja — in je kar čudno, da smo dobili vmes Slovenca Petra Močnika, toda ne za dolgo. Radi smo ga imeli in marsikaj nas je naučil. Cepili smo sadike, šli smo v naravo na športne vaje, uspel je, da smo imeli slovensko uro vsaj dvakrat na teden. Žal pa nas je bilo pri slovenskem pouku bolj malo: Kovačev Jaka, Prevalnik, Voranc, Pavšerjev, kak Gorenšek, jaz in včasih še kdo drugi. Delo je bilo doma in so si mislili: kaj boš, slovensko takó znamo...

Minila so šolska leta pa smo se razleteli vsak na svojo stran. Leta 1922 sem se vračal iz Srbije za nekaj dni ter v Celju naletel na Voranca. Veselo srečanje po

Delaj varno!

Dragi ti prijatelj moj,
tukaj je brusilni stroj!
Če v bližini kje stojiš,
že lahko kaj v oko dobiš.

Previden bodi! to ni šala.
Zakaj zaščitna so očala?!
Zato, da jih natakneš ti,
da ne pokvariš si oči.

Na to nikoli ne pozabljalj,
zvestó zaščito uporabljaj!
Nesreči izognite se,
iskreno vabi HTV*.

L. M.

* Hig.-Tehniška Varnost

Uspela dramska revija

amaterskih gledaliških družin

V dneh 26. do 29. aprila 1961 (ko je bila prejšnja številka »Koroškega fužinarja« že v tisku, da o dogodku nismo mogli več poročati) so bile Ravne pozorišče vrednega tekmovanja kulturne dejavnosti. Občinski svet Svobod in Svoboda Ravne na Koroškem sta prevzela izvedbo III. okrajne dramske revije.

Kulturni zbor je pozdravil predsednik občinskega sveta Svobod inž. Mitja Šipek, nakar je predsednik občine Ravne na Koroškem Ivan Hercog začel revijo in obnem označil njen pomen:

Nagovor predsednika koroške soseske

Na Ravnah na Koroškem prirejamo revijo odrske umetnosti gledaliških družin. V pesem jekla, ob kateri je naš delovni človek preobrazil dolino, je ta dogodek nov akord, nov doprinos k življenju, ki tu valovi in katero ne ustvarja samo materialnih dobrin, temveč daje tudi duhovno rast naših ljudi.

Nikoli ni prebivalec te doline miroval. Rod za rodom so prihajali, delali, se trudili in končno uspeli zato, ker je naš človek ohranil svoj ponos, svojo čast in neomajano vero v svojo sposobnost.

Koroška je gojila velik narodni zaklad, materino besedo, slovensko pesem — ta pa je bila vedno živa in to tem bolj takrat, kadar so nas hoteli nasilno zatreti. Na zunaj trd kakor skala, na kateri stoji dom, preudaren, a vedno gostoljuben — tak je naš človek. Odrska prikazovanja so živa podoba velikih dogodkov tudi na naših tleh. Ko je prišla na oder Miklova Zala, ni bila to tvorba fantazije, temveč jo je dalo resnično življenje, borba za obstoj. Bila je simbol mnogih bojov, bila je bdrilo v robstvu, v katerem se je znašel naš narod. Duhovna ustvarjanja so bila vedno živa. Kadar jih ni ohranjal papir, ki ga je požigala roka tujcev, je šla beseda od ust do ust, našla je pot v srca, ker je bila domača, ker je govorila o življenju, katerega je z vso pravico terjala naš človek. Nasilja in nakane našega človeka niso mogle zlomiti. Meje, katere so risali na zemljevide, je zavračalo življenje. Druga svetovna vojna je dokaz, da ljudstva, ki ima v sebi toliko narodnega ponosa, toliko neomajane ljubezni do rodne grude, ne more zatreti tudi ne množična moritev.

V svobodni domovini ustvarjamo novo življenje, novega človeka — sproščenega spon. V dolini samorastnikov je ta utrip močan. Naš delovni človek je postal gospodar, zaveda se vrednot velikega boja. Naša pot nas vodi naprej k novim dosežkom, k novim uspehom: knjižnice, šole, šport, glasba, uprizarjanje itd. so svojina naših delovnih ljudi. Ogromni so napori v gospodarstvu, a v naših ljudeh je istočasno zahteva in potreba tudi po duhovnem razvoju, v čemer je največja vrednost naših dni.

Ni naključje, da so prav naš kraj izbrali za letošnjo revijo, za to kulturno umetniško tekmovanje. Ravne imajo v dramskem življenju že lepo preteklost. Predvsem se ta dejavnost razmahne, ko

ustanove na Ravnah leta 1919 delavsko prosvetno društvo Svoboda. Pobudo zanjo je dal Prežih, ki je dobro vedel, kako je prav igra močno sredstvo za kulturno in idejno preoblikovanje ljudi. Ko je morala Partija v ilegalo, so prav preko takih delavskih društev širili napredne ideje. Ni slučaj, da so leta 1923 igrali ravenški svobodaši Cankarjevo dramo »Kralj na Betajnovi«; igrali so Miklovo Zalo, ki je ko-

Milka Cesarjeva — naša prva igralka

roškim Slovencem simbol borbe za svobodo.

Igralska dejavnost se je razvila po vsej dolini. Kot veličastno kulturno-politično zborovanje je izzvenela Brenkova ljudska igra Poslednje ustoličenje, ki so jo igrali na Poljani leta 1935.

V letih 1919—1941 so igralske družine v Mežiški dolini odigrale okrog osem sto iger. Lepa tradicija, pretrgana za štiri leta, se je po letu 1945 nadaljevala in se razmahnila v SKUD in MKUD ter današnjih Svobodah. Ravenčani se ne strašijo tekmovanja z mariborskim gledališčem, ki redno gostuje na ravenškem odru, vsako leto naštudirajo nekaj del in segajo po prav zahtevnih delih, kar nam je pokazala prav ta revija.

Na tej tretji okrajni reviji je nastopilo osem dramskih skupin. Razumljivo je, da so sodelovale tudi mladinske kulturno-umetniške družine. Predvsem se je postavila TSS iz Maribora, ki je pod skrbnim vodstvom prof. Fegusa dala dobro naštudirano sodobno komedijo »Skupno stanovanje« Dragotina Dobričanina; tudi dramska družina s I. gimnazije iz Maribora se je lepo predstavila z mladinsko igro »Atomske bombe ni več« Miloša Mikelna.

Nasploh pa smo lahko videli pri vseh nastopajočih družinah, da so sodelovali mladi igralci.

Prvi so nastopili na tem tekmovanju ali bolje reviji Ravenčani z mladinsko igro »Janko in Metka« v režiji Lee Ferk in so

lepo uspeli. Isti dan zvečer (26. IV.) so nastopili Žerjavčani z »Operacijo« Mire Pucove, igro, ki obravnava čas NOB, režiral pa jo je Pavel Mavrič. Naslednji dan (27.) sta bili igri obeh KUD. Vrh tega dne pa je bila igra KUD »Mejnik« iz Šentilja, predstavili pa so se z Nušičevo igro »Dr«, režirala sta jo Haberl in Pipan. Ta skupina je pokazala, da ima že lepo tradicijo in vztrajno delo za seboj, zato so bili igralci vigrani in sproščeni.

DPD Svoboda Tabor je ravenški publiki posredovala sodobno igro Mira Štefanca »Včera popoldne«, režiral je Drago Golob. Verjetno se je ob igri marsikdo zamislil, saj obravnava hudo sodoben problem: zaposleni starši ne najdejo več časa za drobne pogovore s svojimi otroki.

Ni pa dvoma, da je publika najbolj nestrpnost pričakovala drugi nastop domače dramske skupine. V režiji Lee Ferkove so domači naštudirali težko in zahtevno igro ameriškega dramatika Tennesseea Williamsa »Orfej se spušča«. Ferkovi je treba ob tem samo čestitati, prvič, ker se je dela lotila, saj se ga še vsa poklicna gledališča boje, drugič pa, in to je poglavito, ker je igro dobro naštudirala. Sodelovali pa so že naši stari znanci domačih odrskih desk: v glavni ženski vlogi je nastopila Milka Cesarjeva, ki nas od nastopa do nastopa navdušuje s svojo doživeto igro, inž. Mitja Šipek pa je zaživel v vlogi Vala. To sta bila trdna stebra uprizoritve, ob katerih so bile uspešno nanizane druge večje in manjše vloge. Tudi Angelca Skudnikova je sproščeno odigrala svojo dokaj zahtevno vlogo; igrali so še: Marica Krivograd, Jožica Filipančič, Angelca Močnik, Peter Šetina, Ruža in Jože Borštner, Lenči Mačič, Alojz Winkler, Peter Krebs in Vlado Presečnik. Kako so igrali? Pri igri je že tako, da vsak igralec zase vpliva na uspeh oziroma neuspeh igre; če samo eden slabo zaigra, je skvarjen celoten uspeh — Ravenčani pa so v celoti uspeli. Priborili so si prvo mesto in udeležbo na republiškem tekmovanju v Zagorju. (Naj že kar ob tej priložnosti povemo, da so tudi iz Zagorja prišle dobre kritike o Orfeju.) Zadnji dan (29.) pa so popoldne nastopili svobodaši s Tezna pri Mariboru z Borovimi »Raztrganci«, dramo iz časa NOB, režiral je Otmar Novak in je imel predvsem srečno roko pri izbiri Ferleža pa tudi sam je dognano podal starega Rutarja, precej pa je v igri zaostajal Mihol. Zvečer pa je kot zadnja nastopila mladinska skupina Svobode »Slava Klavora« iz Maribora. Predstavili so se s staro dubrovniško komedijo Marina Držića »Tripče de Utolče« v režiji Janeza Karlina. Ta dramska skupina ima že vrsto uspehov in s to predstavo je to samo še potrdila, le režiser se je morebiti preveč posvetil protagonistu, da so ob njem ostali bledele.

Tako so se zvrstile igra za igro, devet predstav, in vsekdar je bil Titov dom poln. Zgodilo pa se je tudi, da je bila dvorana premajhna. Ravenčani so ponovno dokazali, da so vneti častilci boginje Talijske in da znajo ceniti kulturne napore dramskih skupin.

Ravne se ob takih prireditvah čedalje bolj utrjujejo v pomembno kulturno žarišče naše Koroške in s tem izpolnjujejo tudi to svoje poslanstvo.

O IGRAH POD GORO

Iz gledališke preteklosti Mežiške doline

Ze objavljeni članki v »Koroškem fužinarju« dokazujejo, da so v Mežiški dolini med obema vojskama veliko igrali. Korenine te dejavnosti pa moramo iskati že pred prvo svetovno vojsko, če ne celo v prejšnjem stoletju. Ta sestavek noče biti znanstveno-kritična študija in sem se v njem zavestno vzdržal ocen in sodb. Poleg tega se zavedam, da nisem izčrpal niti vseh ustnih niti pisanih virov (na primer »Mir«, »Svoboda«). To bodo nemara kdaj storili domači slavisti, jaz pa bom hvaležen za vsako dopolnilo in popravek.

Dramatika je najbolj razgibana zvrst besedne umetnosti in jo imajo ljudje na sploh dosti raje kot prozo, ob njej se bolj razživijo in sprostijo kot ob pesmi. Pač zato, ker se ljudje — bodisi kot igralci ali kot gledalci — hitro vživijo v dogajanje, se pravi, da postavijo sebe na mesto glavnih junakov. Bolj kot poezija in proza streže dramatika človeški družljivosti: ob vsaki predstavi se zbere vsaj sto ljudi in kolektivno doživljanje umetnosti ima posebne muke. Pri tem pa se ponuja domiselnemu režiserju lepa priložnost, da z dramo — vseeno, če je dobra ali slaba — vpliva na gledalce, jih za kratko dobo močno pritegne in je tako torej igra lahko zelo močno vzgojno sredstvo.

Kakor vse umetnosti tudi dramatika verno odraža čas, v katerem je nastala, in pogled v preteklost gledališke dejavnosti nam že s samimi naslovi del odkriva okus in potrebo časa in ljudi, ki so segali po

igrah in jih reproducirali. Sama imena dramatikov in del torej jasno govorijo tako o kulturnih in političnih razgledih določene dobe kot o njihovih težnjah na tem področju.

Za Mežiško dolino je izpričana gledališka dejavnost v Črni in na Ravnah že v prvih letih našega stoletja. Šancelov Zepi se spominja, da so v letih 1905/07 igralci iz Globasnice pod Hojnikovim vodstvom gostovali v Črni in so v plesni dvorani pri Geršaku postavili na oder »Lurdsko pastirico« in »Ne kliči vraga«. Potem so domačini sami izdelali v gostilni pri Drofelniku preprost zložljiv oder in na njem nekako 1908. leta uprizorili igro »Trije tički« in burko »Kmet in fotograf«, ki ju je režiral Šenk. Šenk in Razgoršek sta postavila na oder še naslednje: »Sanje«, »Doktor Vseznal in njegov sluga Štipko Tiček«, »Turški križ«, »Divji lovec«, »Čašica kave«, »Zloba in zvestoba«. Vse to do leta 1910, ko je zajel Črno velik požar in je zgorela tudi Drofelnikova gostilna z odrom vred. Na obnovljenem odru so 1913. leta igrali »Mline pod zemljo«, naslednje leto pa so postavili oder na farovškem skednju, kjer je danes kino dvorana. Igrali so pod pokroviteljstvom Slovenskega krščansko-socialnega društva, medtem ko so socialdemokrati 1911. leta ustanovili svojo igralsko sekcijo z odrom v dvorani pri Krulcu.

Nekako v teh letih so pri tolstovski slatini igrali »Tri tičke« in »Če študent na rajžo gre«, v Šentanelu pa so (po besedah Feliksa Senice-Šumnika) leta 1912 gosto-

vali Pliberčani in z njimi tudi domačin Mikie-Častinar.

Ponovno je gledališka dejavnost zaživela šele po prvi svetovni vojski, ko so na plebiscitnem ozemlju koroški borci med drugim tudi z igrami agitirali po vaseh za Jugoslavijo.

Koroški borec Andrej Kotnik-Jurič, nosilec Karadordeve zvezde z meči, se še dobro spominja tega časa in pravi, da so v Velikovcu igrali »Divjega lovca« in da so potem baje z velikim uspehom gostovali z njim po deželi. Učitelj Hren je za to priložnost spisal igro, ki jo Jurič imenuje kar »plebiscitna igra«. Sam je nastopal v njej in se še dobro spominja značilnega prizora, ko je neki folksverovec (igral ga je Julij Felaher) na vse grlo hvalil Avstrijce, češ da imajo toliko sladkorja, da z njim kar »ceste šodrajo«. Slovenci pa so spet hvalili Jugoslavijo itd. Tudi s to igro so želi veliko uspehov; razen omenjenih sta sodelovala med drugimi tudi Tone Gaspari in žena Vinka Möderndorferja.

Kljub vsem naporom je bil plebiscit izgubljen, Mežiška dolina pa se je začela vživljati v novo državo, ki se je v njej nadaljevala in se še zaostila razredna in strankarska borba. Niso še bili daleč časi, ko so trmasti Tolstovrščani 22 let zamašili pošiljali vlogo za vlogo oblastem, naj dovolijo slovensko šolo in se je Šentanel potegoval za domač uradni jezik, pa so se v Mežiški dolini spet košatili Nemci, socialne razlike pa so se samo še poglobile.

Nekam groteskno se sliši in bere danes, da so Korošci v teh desetletjih premogli od Črne do Dravograda enega samega zdravnika, da so v Guštanju vsako leto obdarovali deset revežev in oblekli eno revo pa da so gasilci križem hodili gasit

Nastop
pred 50 leti

Igralska družina v Črni leta 1909, napravljena za »Zloba in zvestoba«. Igrali so pri Drofelniku. V odprtem plašču v sredini je naš dopisniški sodelavec Šancelov Zepi, ki je v svojem prostem času izdeloval odre za vse take prireditve

»Naša kri« v Šentanelu leta 1927. Med zadosti originalno napravljenimi igralci razpoznamo: Cirila Marina v zadnji vrsti s pipo, Riflovega Nantijsa — sedi prvi na desni, ter Feliksa Senico — drugi od leve v prvi vrsti

velike požare in so tržani ustanavljali prve godbe na pihala.

»Če so na Prevaljah kakega 'trepa nicali', so pa po mene prišli,« pravi Jurič. In tako je zvečer, ko je opravil vse delo, odšel peš k vajah na Prevalje, pozno ponoči pa se je vračal in včasih kar med hojo dremal. Na Prevaljah so igrali »Miklovo Zalo«, »Moč uniforme«, »Revčka Andrejčka« in druge. Posebno delaven je bil na odru Abraham, ki so mu, ko je umrl, postavili nagrobnik — redkost v tistem času — z napisom »Tu počiva Leopold Abraham — kulturni delavec«.

Jurič je igral tudi na Ravnah, kjer so bile predstave najprej v »ruski baraki« pri tovarni pa pri Lečniku in na Petračevem vrtu. Igrali so »Miklovo Zalo« v Špicarjevi priredbi, »Divjega lovca«, »Razvalino življenja« in druge. Sodelovali so še: Rajko Kotnik, Petrič, Zorko Kotnik, Lojza Avguštin, Ela in Justa Petrač, Ludvik Kotnik, kulise pa je slikal stari Jevšnikar.

1919. leta je bilo na Ravnah ustanovljeno na pobudo pisatelja Prežihovega Voranca delavsko prosvetno društvo »Svoboda«, 22. novembra istega leta pa so ustanovili telesnovzgojno društvo »Sokol«. Med tema dvema in med »Prosvetnim društvom« se je razvilo živahno tekmovanje na vseh področjih kulturne dejavnosti.

»Svoboda« je leta 1922 uprizorila »Kralja na Betajnovi«, ki je baje zelo lepo uspel. Istega leta so tudi ustanovili dramsko sekcijo, ki sta jo vodila Štravs in Dretnik. Pozneje so igrali še »Babilon« in »Žrtve«.

To je bil čas, ko je Prežihov Voranc ustanovil na Ravnah prvo partijsko celico na Koroškem — 1. maja 1920 — in vzgajal prvi rod koroških komunistov, ki so se potem, ko je morala partija v ilegalo, vključili v razne stranke in društva in tam širili napredne ideje. »Sokol« pa si je pridobil zasluge predvsem s tem, ker je pobijal nemčurstvo.

Ta čas je bila Črna po besedah Ivana Forštnerja bolj rdeča kot »črna«. »Svo-

boda« v Črni je dala »Kralja na Betajnovi« in »Na dnu« in druge, ni pa se ogibala niti »Vdove Rošlinke« in »Avtomobilista«, samo da je pritegnila ljudi. Ko so »Svoboda« ukinili, so Črnjani segli po imenu »Zarja«, pozneje pa — kot druge razpuščene »Svobode« — prevzeli ime »Vzajemnost«. »Kadar so nas najbolj bičali, smo najbolj igrali,« pravi Forštner, star režiser, svobodaš in socialist.*

V Mežici so pri Tofu igrali ljudske igre »Deseti brat«, »Dve nevesti«, »Davek na samca«, Moškričeve »Rdeče rože«, »Prisega o polnoči«. Žerjavčani so tam, kjer je bil nekoč Čemernikov-Jesenikov hlev, postavili sokolsko dvorano. Agilni kulturni delavci teh let — Peruš, Mauhler, Prevalnik, Brumen, Selišnik in Mavrič — so imeli zasluge za igre, ki so z njimi gostovali v sosesčini pa v Lučah in v Ljubnem v Savinjski dolini.

Ravenski »Sokol« je svoje delovanje v novem sokolskem domu še povečal. Leta 1931 so zaigrali »Mogočni prstan«. Janko Gačnik, tajnik »Sokola«, je režiral številne spevoigre in operete, s katerimi so potem gostovali v Mežici, na Prevaljah, v Dravogradu, Slovenjem Gradcu in Libeličah. Za »Brezposelnega pevca« je Gačnik sam napisal libreto, glasbo pa učitelj Ivan Gabršček. Uprizorili so tudi kantato »Jeftejeva prisega« in Schwabovo »Jutro«. Veliko je pri teh igrah sodelovala tudi Hedvika Jamškova kot režiserka in igralka.

V Kotljah je nadučitelj Adolf Sokol že leta 1920 zrežiral »Lažnivo Mileno« in »Ribničana Urbana«, ki so ju igrali pri Križanu. Pozneje so s sodelovanjem gasilcev igrali v šoli, ki pa je bila vse premajhna za ljudi, ki so hoteli videti »Krivoprisežnika«, »Zakopane zaklade«, »Bele vrtnice« in druge, kulturnega doma pa takrat še ni bilo.

V Šentanelu nosi prvi dokument po dolgi dobi molka datum 30. I. 1927, ko je Katoliško prosvetno društvo zaigralo »Našo kri«, ki jo je zrežiral učitelj Grafenauer. Potem ni minilo leto, da ne bi bili igrali bodisi pri Riflu ali pa pri kapelici na prostem. Naštudirali so »Miklovo Zalo«, »Div-

jega lovca«, »Tri tičke« in druge. Igrali so največ Marin Ciril — Andrej, Senica Feliks — Šumnik, Riflov Nanti in drugi, vadili pa so najprej Grafenauer, potem tudi učitelj Čuček, ki je že v stari Jugoslaviji izvedel tudi lutkarsko predstavo.

Poleti so večkrat vadili tako dolgo v noč, da so potem šli včasih kar z vaj kosit.

Naposled ne moremo mimo dveh velikih kulturnih dogodkov v teh letih:

France Brenk je leta 1935 uprizoril na Poljani svojo zgodovinsko igro »Poslednje ustoličenje« kot v opomin in v svarilo pred rastočo nemško nevarnostjo, Kuharjev Anza pa v Kotljah originalno domačo »Kmečko ovset«, ki je bila — po besedah dr. Franca Sušnika — »prvinska igra, pri kateri je sodelovala vsa vas. Mi se igramo koroško ovset«. Camarja je igral pravi camar itn. Celó stari Navodnik izpod Uršlje gore, ki se je o igrah in o takih traparijah po svoje in prav mastno izražal, je igral.

Hitlerjanci v Mežiški dolini nikoli niso imeli posebne sreče, nemajhne zasluge za to pa imajo prav gotovo vsi brezimni amaterji, ki so po svojih najboljših močeh pomagali pri vseh teh — in pri neštetihih neimenovanih — predstavah. Če so bili tudi razcepljeni na stranke, so se vendarle v odločilnih trenutkih vselej zavedali svojega slovenstva in četudi marsikdo od njih ni čakal zmagovitega leta 1945, so s svojim delom zorili ledino za čas, ko je vsaka vas ustanovila svoje izobraževalno umetniško društvo, večji kraji pa še SKUD in MKUD in nazadnje novo rojene »Svobode«.

Originalni Hotuljci so zaigrali svojo igro ob končani elektrifikaciji in se v njej ponorčevali iz odbora in vseh tistih, ki so pri tej elektrifikaciji sodelovali. Drugič pa so spet vaški šaljivci privlekli na dan UNRRA paket za dobro voljo.

Mežičani, ki slovijo kot dobri pevci in godbeniki, so pod vodstvom Edija Mauhlerja postali znani predvsem z operetami »Planinska roža«, »Pri belem konjičku«, »Seviljski brivec« itn.

Črnjani redno segajo po zahtevnih psiholoških delih in so pogumno uprizorili tudi sodobno dramo domačega književnika Leopolda Suhodolčana.

Žerjavčani v ničemer nočejo zaostajati, Ravenčani pa kljub rednim gostovanjem mariborskega poklicnega gledališča postavljajo na oder nova in nova dela. Lea Ferkova, Zofija Volčanškova in Marija Hriberškova tekmujejo med seboj v lepi kulturni tekmi za dvig domače gledališke umetnosti.

Ob koncu samo še opomba: sam seznam zaslužnih režiserjev, igralcev, iger, predstav in gostovanj bi zajel obsežno knjigo in ta kratki sestavek ni mogel popisati vseh, niti ni bil to njegov namen.

Marjan Kolar

* Medtem je tov. Forštner sam napisal obširen članek o tej temi, ki ga objavljamo na strani 20.

Vicev pa v tej številki ni, ker jih nismo utegnili od kod prepisati.

Kar po grlu dol drži,
to človeka gor drži.

IZOBRAŽEVALNI CENTER

daje poročilo za šolsko leto 1960-61

V letošnjem šolskem letu so v okviru izobraževalnega centra delovali:

Metalurška industrijska šola — triletna s 7 oddelki

Tehnična srednja šola — 2 letnika. Šola je podružnica TSS Maribor, obiskujejo jo predvsem delavci ŽR

Šola za VK delavce — 2-letna. Bil je samo 2. letnik. Obiskovalo jo je 10 livarjev, 5 model. mizarjev in 5 kovinarjev. Vsi iz ŽR

Administrativna šola — nadaljevalni razred — 17 slušateljic (do 27. XII. 1960);

II. letnik trajal vse leto — 18 slušateljic

Izobraževalni center je organiziral vrsto seminarjev in tečajev za sodelavce Železarne Ravne:

1. Seminar za rezalce na krožnih žagah — dve skupini. Seminar je trajal od 26. IV. do 13. VI. 1961 — 17 tečajnikov
2. Seminar za vrtalce — od 6. VI. do 20. VI. 1961 — 17 tečajnikov
3. Seminar za požarno varnost — 2 skupini — od 26. IX. do 28. IX. 1960 — 46 tečajnikov
4. Seminar za brusilce trde kovine — 12. do 28. IX. 1960 — 10 tečajnikov

5. Seminar za revolverse strugarje — od 12. IX. do 19. X. 1960 — 15 tečajnikov

6. Seminar za topilce o spoznavanju in ravnanju z elektro-energetskimi napravami pri el. pečeh in v VF pečeh — od 29. IX. do 27. X. 1960 — 23 tečajnikov

7. Seminar za prvo pomoč — 2 skupini: od 6. do 27. XII. 1960 — 36 tečajnikov, od 21. III. do 14. IV. 1961 — 32 tečajnikov

8. Seminar za kontrolorje proizv. in metal. laborante — od 7. XII. 1960 do 3. V. 1961 — 61 tečajnikov

9. Seminar za kemolaborante (spektroskopija) — od 30. I. do 21. VI. 1961 — 11 tečajnikov

10. Tečaj za premikače — od 1. VI. 1961 dalje — 12 tečajnikov.

Uvajalni seminarji so bili prvi teden vsakega meseca za vse, ki pridejo na novo v železarno. Skozi te seminarje je šlo 264 novo sprejetih sodelavcev.

Izobraževalni center je finančno samostojen zavod. Ustanovitelj centra je železarna Ravne. Upravni odbor so sestavljali isti člani kot lansko leto.

S 1. aprilom je v sestavu IC tudi Dom učencev Metalurške industrijske šole (103 učenci).

Za dijake gimnazije Ravne smo na centru organizirali proizvodno delo. 59 dijakov, ki so bili razdeljeni v dve skupini, je od 17. II. do 10. VI. opravilo v naših delavnicah po sto ur praktičnega dela. Praktični pouk so imeli enkrat tedensko po pet ur.

Tudi osnovni šoli sta poslali na proizvodno delo v delavnice našega zavoda tri skupine učencev. Vsaka skupina je imela teden dni praktični pouk. V skupinah je bilo skupno 28 učencev, v delavnicah so delali aprila.

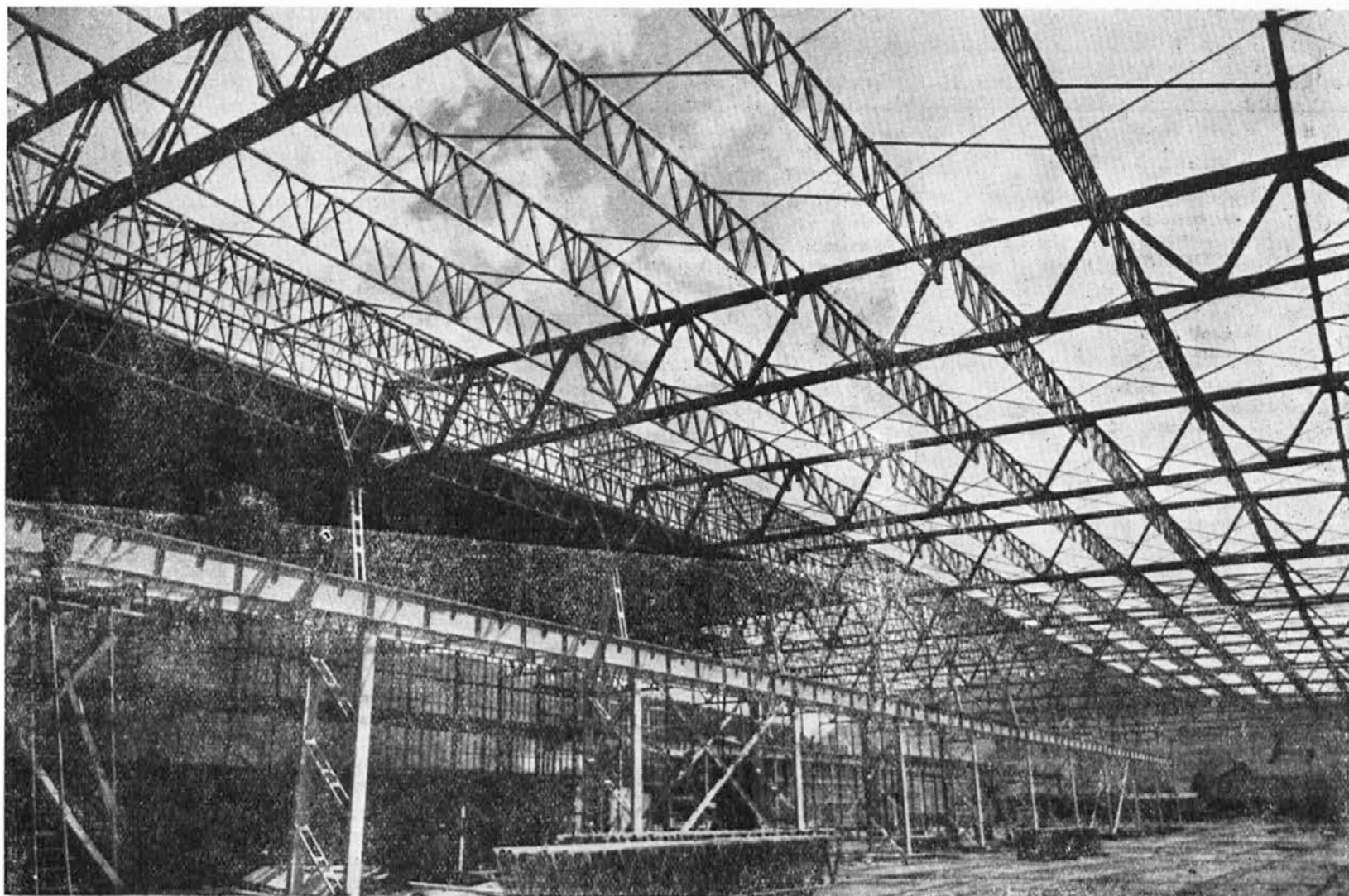
OSEBJE ZAVODA

a) stalno učno:

Kukec Ladislav, direktor IC
Janko Ivan, učitelj: družb. ek. vzgoja II.abc, III.ab; VK, TSS 12, Adm

Flis Franc, predm. učitelj: Str II.abc, III.ab, Str III.ab, To II.ab, III.ab, mehanika TSS 12

Ivič Franc, učitelj: Rg I.ab, II.abc, III.ab, VK, TSS 12

Tu pa se razpreda nova valjarna za plemenitejši profil in predvsem tudi za boljše delovne pogoje valjavcev. Vedno pa smo s posnetki nekoliko zadaj; sedaj je že vse pokrito in hala raste že v zadnji podaljšek

Filipančič Štefan, učitelj: Te I.ab, II.ab, III.ab, Hi I.ab, Epo III.ab
 Kotnik Dominik, učitelj: Pv II.ab, III.ab, D I.ab
 Sušnik Anton, prof. pripr.: Sl I.ab, II.ab, III.ab, Adm, VK, TSS 12
 Pevec Alojz, učitelj p.p.: Str I.ab, Tm I.ab, II.ab, To I.ab, Se II.ab
 Erjavec Mirko, vodja učnih delavnic
 Ajtnik Jožef, učitelj p.p.: Praktični pouk kovačev II.c, III.b
 Brložnik Milan, učitelj p.p.: Praktični pouk strugarjev II.ab, III.ab
 Blatnik Anton, učitelj p.p.: Praktični pouk strugarjev II.ab, III.ab
 Hölel Jožef, učitelj p.p.: Praktični pouk ključavničarjev II.a, III.ab
 Hudovernik Albin, učitelj p.p.: Praktični pouk električarjev I. in osnovni program I. r. kovačev in kalilcev
 Košeljnik Ivan, učitelj p.p.: Praktični pouk ključavničarjev II.a, III.ab
 Kuzman Ivan, učitelj p.p.: Praktični pouk rezkalcev in brusilcev II.b, III.b
 Radivojevič Božo, učitelj p.p.: Praktični pouk I.ab

b) honorarno:

Arnold Pavel, mojster: Praktični pouk kalilcev II.c, III.b
 Čibron Vinko, strojni tehnik: Tehn. risanje, VK
 Gams inž. Leopold, inž. metalurgije: Mžj II.c, III.b, Mpo II.c, Li, VK, OP, VK
 Geršak inž. Jože, inž. strojni: Se, TSS 2
 Gerdej Rudolf, mojster: Praktični pouk valjavcev II.c
 Krauberger Betka, korespondent za tuje jezike: Strojepisje, Adm

Kogelnik Roman, vodja izobraž. odraslih: Statistika, Adm
 Lenasi inž. Stane, inž. metalurgije: Livarski stroji z liv. mat., VK
 Lesjak Herman, strojni tehnik: Splošno strojesl., VK
 Letonja inž. Anton, inž. metalurgije: Mt II.c, III.b
 Marolt Franc, elektrotehnik: E III.ab
 Metelko Franc, knjigovodja: Stenogr., Adm
 Ott Štefan, strojni tehnik: Tehn. stroj., VK, Mehan. tehn. strojev, TSS 2
 Premrov inž. Marjan, inž. elektr.: E, TSS 2
 Pipan inž. Miro, inž. metalurgije: Praktični pouk topilcev II.c (od 1. II. 1961)
 Resnik Jožef, vodja mat. knjigovodstva: Fin. knjigov., Adm
 Rodič inž. Jože, inž. metalurgije: Meh. tehn., TSS 1
 Šetina Peter, refer. za pnevm. orodje: Ep, Adm
 Štor Stanko, vodja obrat. o.: Obratno knjigov., Adm
 Žnidar Janez, metalurški tehnik: Tehn. izdelave modelov, VK
 Žunko Ivan, mojster: Praktični pouk topilcev II.c (do 1. II. 1961)

c) ostalo učno-vzgojno osebje:

Kogelnik Roman, vodja izobraževanja odraslih
 Ferik Ivan, pomočnik ravnatelja za Dom učencev
 Čeru Mirko, učitelj praktičnega pouka odraslih
 d) administrativno in tehnično osebje ter pomožno osebje:
 Žnidar Ivica, knjigovodja
 Dretnik Marica, blagajnik
 Košak Cilka, materialni knjigovodja
 Gigerl Marjana, evidentičar
 Kolmančič Hilda, daktilograf
 Butkovič Anton, tehnični risar
 Pšeničnik Martin, referent priprave dela
 Marchiotti Viktor, skladiščnik
 Erat Božidar, kontrolor gotove proizvodnje
 Klemenčič Maks, remontni ključavničar
 Dobrun Franc, ključavničar
 Kovač Ivan, mizar
 Mezner Viljem, tekač
 Krevh Angela, kuharica
 Kogler Ana, snažilka
 Prednik Jožefa, snažilka
 Paradiž Jožefa, snažilka
 Keber Rozalija, snažilka
 Kotnik Matilda, snažilka
 Forjan Marija, snažilka
 Arnejčič Marija, snažilka
 Kavšak Terezija, snažilka

UČNI USPEH UČENCEV METALURŠKE INDUSTRIJSKE ŠOLE

I.a razred — 26 učencev

Razrednik: Radivojevič Božo

1. Brglez Oton (ključavničar): dober
2. Cerar Alojz (ključavničar): dober
3. Čofati Anton (ključavničar): dober
4. Dvornik Alojz (ključavničar): dober
5. Grabner Valter (ključavničar): prav dober
6. Ivančič Josip (ključavničar): zadosten

7. Končina Franc (ključavničar): dober
8. Kuzma Branko (ključavničar): dober
9. Laure Martin (ključavničar): prav dober
10. Marošek Pavel (ključavničar): prav dober
11. Marošek Peter (ključavničar): prav dober
12. Mihelač Peter (ključavničar): dober
13. Pečnik Anton (ključavničar): dober
14. Petrič Ivan (ključavničar): dober
15. Pušnik Julko (ključavničar): odličen
16. Pušnik Oto (ključavničar): dober
17. Reven Frančišek (ključavničar): prav dober
18. Sedar Ivan (ključavničar): dober
19. Skuk Janez (ključavničar): prav dober
20. Smuk Dominik (ključavničar): dober
21. Srebot Jožef (ključavničar): dober
22. Štumberger Stanko (ključavničar): dober
23. Tušak Alojz (ključavničar): dober
24. Žigart Maksimiljan (ključavničar): dober

Popravni izpit imata:

1. Bogadi Josip (ključavničar): iz Rg
2. Hudopisk Dominik (ključavničar): iz Rg

I.b razred — 26 učencev

Razrednik: Pevec Alojz

1. Berdnik Ivan (strugar): dober
2. Grabljčič Pero (kalilec): zadosten
3. Jeromelj Vincenc (strugar): dober
4. Kasnik Ernest (strugar): dober
5. Knežar Franc (strugar): prav dober
6. Kokal Maksimiljan (strugar): prav dober
7. Krebl Ivan (kovač): zadosten
8. Krivonog Feliks (rezkalec): prav dober
9. Marčič Albert (strugar): prav dober
10. Orter Franc (rezkalec): dober
11. Pečovnik Herman (brusilec): dober
12. Počivalnik Stanislav (strugar): prav dober
13. Peruci Franc (strugar): dober
14. Popič Josip (kovač): prav dober
15. Pšeničnik Maks (strugar): dober
16. Rajič Slavko (kalilec): prav dober
17. Savič Radovan (kovač): dober
18. Sedar Vincenc (rezkalec): prav dober
19. Žvab Janez (strugar): zadosten
20. Čurčič Branimir (kalilec): dober
21. Frkovič Mirko (kalilec): dober
22. Janjetovič Oste (kovač): dober
23. Janjetovič Mičo (kovač): dober

Popravni izpit imata:

1. Bošnjak Franjo (kalilec): iz Tm
 2. Gačič Veljko (kovač): iz Tm
- Nima pravice do popravnega izpita:
1. Jurač Jakob (strugar): nezadosten iz stroj. ris. in praktičnega dela

II.a razred — 33 učencev

Razrednik: Sušnik prof. Anton

1. Bezgovšek Franc (ključavničar): zadosten
2. Cvetko Ivan (ključavničar): zadosten
3. Čeh Anton (rezkalec): dober
4. Čičič Gabriel (ključavničar): prav dober
5. Friauf Feliks (ključavničar): dober
6. Fužir Henrik (ključavničar): prav dober
7. Glumac Asim (ključavničar): dober
8. Gorenšek Mirko (ključavničar): prav dober

ZBADLJIVKA

Naš Franček pa star je
že štirinajst let,
je šolo zapustil
in stopil med svet.

Poglejte bahača,
kak' nosi se zdaj,
četudi se v šoli
naučil ni kaj.

Ker prazna je glava,
pokonc' jo drži,
saj prazno tud' klasje
gor kvišku štrli.

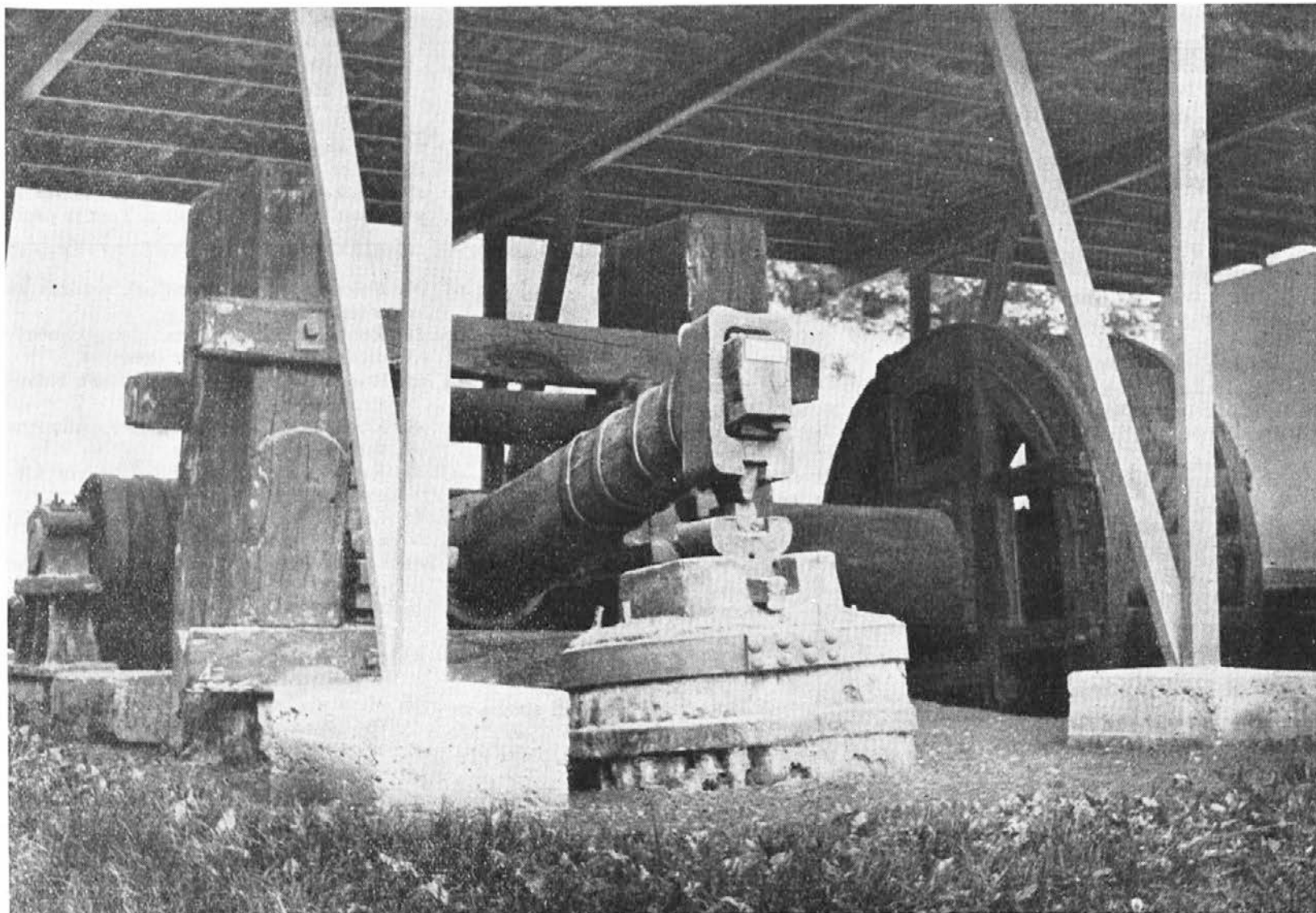
V nedeljo skoračen
na trgu stoji,
kot petelin na gnoju
v žep roke tišči.

Seve, cigareto
že tudi našge,
da bolj se pokaže,
on sapo napne.

Se kremži in mrda
kot črni naš muc,
na vso moč jo vleče
kot otrok svoj cuc.

Ej, Franci, poslušaj,
kaj jaz ti povem:
kaditi ni zdravo
tak' mladim ljudem.

Zaté pa posebno
nevarno je še,
ker slamo 'maš v glavi
se lahko užge.

Repač — zmerom bolj smo ponosni nanj — na ta prvi zunanji objekt v našem muzeju. Tradicija kovačij ob naših vodah je v njem in svojsvena tehniška pogruntacija. Železarji so ga pokrili, da ga ohranimo rodovom za nami

9. Hrga Herman (ključavničar): dober
10. Jeseničnik Herman (ključavničar): odličen
11. Kaiser Ivan (ključavničar): prav dober
12. Kamnik Jakob (ključavničar): zadosten
13. Kartal Halit (ključavničar): dober
14. Kobovc Stanislav (ključavničar): dober
15. Krameršek Ferdinand (ključavničar): dober
16. Lakner Anton (ključavničar): prav dober
17. Miklavc Jožef (ključavničar): dober
18. Pajtlar Jurij (ključavničar): prav dober
19. Preglav Otmar (ključavničar): dober
20. Ramšak Avgust (ključavničar): prav dober
21. Šteiner Kristijan (ključavničar): dober
22. Tušak Karel (ključavničar): dober
23. Uranc Anton (ključavničar): prav dober
24. Kosajnc Feliks (ključavničar): dober
25. Butolen Anton (rezkalec): dober
26. Grabner Ožbald (strugar): dober
27. Jostl Jožef (strugar): prav dober
28. Merkač Danijel (strugar): prav dober
29. Pori Alojz (brusilec): dober
30. Zmagaj Franc (strugar): prav dober
31. Žigart Albert (rezkalec): dober

Popravni izpit imata:

1. Aubelj Edvin (ključavničar): iz Rg in To
2. Hudrap Marko (ključavničar): iz Rg

II.b razred — 18 učencev

Razrednik: Filipančič Štefan

1. Burjak Vili (rezkalec): prav dober
2. Čeru Rajmund (strugar): dober
3. Grešovnik Franc (strugar): dober
4. Jakopin Roman (strugar): dober
5. Javornik Jožef (strugar): dober
6. Kamnik Jožef (strugar): dober
7. Klobasa Rudolf (brusilec): dober
8. Kočevar Bogomir (rezkalec): dober
9. Kovač Josip (rezkalec): dober
10. Krevh Vincenc (strugar): prav dober
11. Kropivnik Albert (strugar): zadosten
12. Papež Anton (strugar): odličen
13. Petrič Hinko (strugar): prav dober
14. Prapertnik Franc (rezkalec): odličen
15. Šteharnek Jožef (strugar): dober
16. Valtl Jakob (strugar): dober
17. Vlodiga Ervin (strugar): zadosten

Popravni izpit ima:

1. Ozimic Mirko (brusilec): iz Str
- V ta razred je bilo vključenih 16 učencev Kovinarske šole za učence v gospodarstvu.

II.c razred — 22 učencev

Razrednik: Flis Franc

1. Begič Redžo (valjavec): zadosten
2. Bogdan Anton (kovač): prav dober
3. Busija Tomo (kovač): dober
4. Črnodolsky Ferdinand (kovač): prav dober

5. Fekonja Ivan (kovač): dober
 6. Jesenek Franc (valjavec): dober
 7. Kordež Ivan (kovač): dober
 8. Krznar Milan (kalilec): prav dober
 9. Mihin Vlado (kovač): dober
 10. Nagernik Franc (talilec): dober
 11. Pikalo Friderik (kalilec): zadosten
 12. Planinšec Anton (kovač): zadosten
 13. Plohl Jožef (kovač): dober
 14. Pšeničnik Florjan (kalilec): dober
 15. Sirovina Ante (valjavec): prav dober
 16. Šahinovič Ale (kalilec): dober
 17. Topalovič Drago (kalilec): prav dober
 18. Vetter Mirko (kalilec): dober
 19. Žabot Ignac (valjavec): dober
 20. Košarič Halit (kovač): zadosten
- Popravni izpit imata:
1. Katava Ivo (kovač): iz Mpo
 2. Kuzman Karel (kalilec): iz Rg in Mžj

III.a razred — 31 učencev

Razrednik: Kotnik Dominik

1. Blatnik Viljem (ključavničar): prav dober
2. Brajdič Željko (strugar): odličen
3. Čerkuč Viljem (rezkalec): dober
4. Grabner Jožef (strugar): odličen
5. Grilc Jožef (ključavničar): dober
6. Jamer Ivan (ključavničar): dober
7. Javornik Alojz (strugar): dober
8. Jevšnik Albert (ključavničar): dober
9. Kačičnik Franc (strugar): dober
10. Kačič Franc (strugar): dober

II. c: Železarno Jesenice, Plamen v Kropi in Dobrno;

III. a, b: HE Dravograd, TAM Maribor, Impol v Slovenski Bistrici (III. a) oziroma Kidričevo (III. b), Dobrno oziroma Pohorje.

Vsi učenci pa so bili na Zagrebškem velesejmu.

Štipendisti

Štipendistov je bilo na šoli v tem šolskem letu 69 in so prejeli skupno mesečno 375.000 dinarjev.

Mladinski tisk in organizacije

Učenci so bili naročeni na naslednje časopise oziroma revije: Mladina — 98, Pionirski list — 17, Sinji galeb — 13, Kondor — 13, Mlada pota — 5, Prešernova družba — 127, Obzornik — 33.

Članstvo (učenci): ZKJ — 23, SZDL — 135, LMS — 185, ZSJ — 62, RK — 160, Svoboda — 18, TVD Partizan — 44, NK — 43, OK — 11, Rokomet — 10, PZS — 60, Taborniki — 36, PGD — 22, Počitniška zveza — 5, SK — 7, Sahovska sekcija — 4, NTP — 4, Filatelist — 1, Strelska družina — 18, Radioklub — 10, Aeroklub — 11, AMZ — 2, Fotoklub — 34.

Zbirke, knjižnice in poverjeništva

Učiteljska knjižnica — 1590 knjig, varuh Butkovič Anton.

Dijaška knjižnica — 1183 knjig, varuh Kuzman Ivan.

Podporna knjižnica — 750 knjig, varuh Ivič Franc.

Zemljepisna zbirka — varuh Janko Ivan.

Fizikalno-kemična zbirka — varuh Ivič Franc.

Strokovna zbirka — varuh Flis Franc.

Zbirka predvojaške vzgoje — varuh Kotnik Dominik.

Zbirka avdovizualnih sredstev — varuh Kotnik Dominik.

Zbirka telesne vzgoje — varuh Filipančič Štefan.

Mladinski tisk — poverjenik Sušnik Anton.

Prešernova družba in Obzornik — poverjenik Janko Ivan.

USPEH SLUŠATELJEV NA ŠOLI ZA ODRASLE

Tehnična srednja šola I. letnik (27)
1. Apohal Friderik: prav dober

2. Cesnik Jože: prav dober
3. Drevenšek Jože: dober
4. Drofelnik Mirko: prav dober
5. Geršak Adolf: dober
6. Grašič Ludvik: dober
7. Haber Jože: zadosten
8. Hari Alojz: dober
9. Jančar Engelbert: dober
10. Jehart Drago: dober
11. Keber Jože: prav dober
12. Kokal Justin: dober
13. Kolečnik Rajko: dober
14. Krivec Franjo: dober
15. Močivnik Janez: dober
16. Nabernik Dominik: dober
17. Trokšer Jože: dober
18. Urbanc Franc: dober
19. Vauh Ernest: dober

Popravni izpit imajo:

(z zvezdico označene predmete so že popravili)

1. Čegovnik Ivan: iz matematike
2. Krivograd Janez: iz družbene ekonomske vzgoje*, matematike, mehanike
3. Meško Jože: iz družbene ekonomske vzgoje*, matematike
4. Mihelič Ivan: iz mehanike
5. Ramšak Franc: iz matematike

Prevaljske železarne že davno ni, žerjav pa, ki je še tam dvigal in sukal, je ohranjen na muzejski planoti kot svojstven tehniški spomenik

6. Vreš Franc: iz matematike
7. Verdnik Štefan: iz mehanike
8. Kurnik Leopold: neocenjen

Tehnična srednja šola II. letnik (30)

1. Frajzman Viljem: dober
2. Glavica Jurij: dober
3. Gnamuš Ferdo: prav dober
4. Haramija Franjo: dober
5. Hrastnik Franc: dober
6. Jehart Alojz: zadosten
7. Jevšek Ferdo: dober
8. Kadiš Leopold: dober
9. Krivograd Pavel: prav dober
10. Križan Ferdo: dober
11. Pirtovšek Anton: zadosten
12. Potočnik Adalbert: dober
13. Pratkanar Friderik: dober
14. Pšeničnik Martin: dober
15. Štern Anton: prav dober
16. Turkuš Viktor: dober
17. Uršnik Franc: prav dober
18. Vogel Peter: dober
19. Zatler Vinko: prav dober
20. Žnidaršič Adolf: prav dober

Popravne izpite imajo:

(z zvezdico označene predmete so že popravili)

1. Borovnik Anton: iz mehanike
2. Jeseničnik Rudolf: iz družbene ekonomske vzgoje* in matematike
3. Klančnik Alojz: iz mehanike
4. Lečnik Vinko: iz družbene ekonomske vzgoje*
5. Osenjak Jože: iz družbene ekonomske vzgoje*
6. Petre Štefan: iz družbene ekonomske vzgoje, matematike in mehanike
7. Podbevšek Jože: iz matematike
8. Serafini Franc: iz strojnih elementov
9. Trbižan Jože: iz matematike
10. Turkuš Branko: iz matematike

Šola za VK-delavce: II. letnik (19)

1. Blatnik Slavko: dober
2. Bolarič Friderik: dober

3. Čeru Otmar: prav dober
4. Čuješ Maksimiljan: prav dober
5. Dobrovnik Peter: dober
6. Grögl Peter: prav dober
7. Kolmančič Jože: prav dober
8. Krivograd Miran: prav dober
9. Lampret Franc: prav dober
10. Ledinek Ivan: dober
11. Plohl Andrej: prav dober
12. Pušnik Ernest: dober
13. Pušnik Vinko: dober
14. Šuler Jože: dober
15. Gologranc Alojz: prav dober
16. Hladnik Adolf: dober
17. Klemenčič Maks: dober
18. Mikl Maks: dober
19. Ortan Anton: dober

Zaključni izpiti 24. julija.

Administrativna šola II. letnik (18)

1. Gigerl Marjana: odlična
2. Kajzer Antonija: dobra
3. Kotnik Angela: dobra
4. Kotnik Lizika: prav dobra
5. Perše Alojzija: dobra
6. Petrač Ivanka: dobra
7. Pistotnik Hanika: prav dobra
8. Podgoršek Angela: dobra
9. Rezar Anica: prav dobra
10. Vaukan Marta: dobra
11. Vogrin Fanika: dobra

Izpita niso opravile:

1. Jesenek Marija: iz statistike
2. Kovačič Ljudmila: iz ekonomike podjetja in statistike
3. Krebs Terezija: neocenjena iz ekonomike podjetja in statistike
4. Kuhar Anica: iz statistike, neocenjena iz ekonomike podjetja
5. Krivograd Jerica: iz družbene ekonomske vzgoje

Neocenjeni iz vseh predmetov:

1. Lečnik Marija
2. Rožič Helena

JANEČI MOŠT

Nihče ne bo mogel kdaj reči, da smo se v našem listu izogibali besedi o koroških moštih. Narobe! Kar precej takih posvetil in raziskav jih spremlja skozi vse letnike, pa še posebno pesem smo jim zložili.

Takó se tudi spodobi, kajti mošt je posebnost te dežele in drugi o tem niso toliko dolžni pisati, niti stvari dosti ne poznajo. Menda še okolica Kapfenberga ter Weitza na Avstrijskem, pa je s to rečjo amen. Vinskih krajev je na svetu precej več, zato so tisti popisi napram moštovnim zadevam že preveličani; tu pa največ šele orjemo ledino.

Kdor se torej hoče polno vključiti v ta kraj, mora predvsem spoznati oziroma obvladati vsaj vse okuse tega pridelka, drugače je težko z njim spregovoriti. Ta reč prej ali slej tudi steče. Ljubitelji koroške dežele se kmalu vživijo v to rast in v te soke, kolikor pač treba, da se lahko obračajo v pokrajini. Takó je na primer rajni dr. Erat pisal recepte po legah oziroma po moštovnih sortah. Zmerom je vprašal, iz

katerega predela si, potem šele je, upoštevajoč moštovno zvrst, zadel pravo zdravilo. Nikoli nista dobila bolnik iz kraja, kjer je prevladoval lesnikovec, ter bolnik iz leg, kjer so sloveli hruškovci, enakega recepta, čeprav je šlo za isto bolezen. Če mu je kdaj kak morda manj taktni, a odkritosrčno hvaležni pacient postavil pred ordinacijo puč, je dr. Erat takoj spoznal, od kod je prinesitelj. Postal je pravi večšak teh zadev, čeprav sam moštov ni niti posebej pozelel. Na ta način je šele polno zaživel s koroško domačijo. Celó naš Franc Leskošek-Luka je nekoč na počitnicah v Uršlji gori potrpežljivo poslušal to naše samohvalno dopovedovanje in mu kar priznal. Mi pa smo mogli ugotoviti, da je postal častni občan naše koroške soseske ne samo sicer zaslužni buditelj in graditelj tega kraja, temveč obenem pravi poznavalec tudi te reči v naši deželi. Tje gori v Podjuno nam je vedel opredeliti ta pridelek. Ponosni smo bili na ta čisto domači prisluk.

Toda zadnjič smo naleteli na mošt, da je tudi poznavalcem sapo zaprlo. Ogledovali smo namreč kašte, da bi katero pridobili za muzej, pri čemer moraš pač od domačije do domačije, da doženeš celo zadevo na licu mesta. Takó smo obrali nekaj takih postojank. Za mošt nazadnje sploh ni šlo, ampak lani je sad dobro obrodilo, zato zanj niti ni bilo treba reči — sledil je po stari navadi, da beseda lažje steče. Seveda smo na vprašanje, če bomo kaj pili, zmerom pritrdili in še veselo postavili, da mora biti pač dober — toliko da nekaj rečeš — a, ta »dober« je hudo različnih okusov in kdaj za prenekatero ocena tudi spodleti. Janet pa je tistobart primahal z grčo takega, da smo obstali vsi. Pri tej hiši za naših dni menda tudi zlepa kdo drugi ni okusil moštovnih zalog, zato tudi nismo bogve kaj pričakovali. Gospodar tudi ničesar ni rekel, da bi bil mošt morda kaj posebnega, nobene hvale ali kaj. Niti ni bilo videza, da bi táko omembo pričakoval. Enostavno tak, niti ne čisto čist sivorjavkast mošt. Le najbolj izkušeni poznavalec pa bi lahko že tedaj precenil, da je možnost presenečenja tu, kajti prava kvaliteta te pijače se zaznava že pred požirki. Že ko se pojavi v posodi, po prostoru po svoje dahne, kakor da bi se okoli grče zagnale silnice osvežujoče kleti. Tudi nalivanje izdaja: čisto drugače pljuska ob stene, ga rahlo žene in na vrhu vzkipi. Dišave se razširijo, čutila se napno. Ko nastaviš, udari najprej v nos, nosnice se podzavestno razširijo. Še in še bi duhal to vrenje, ki že napaja, a požiravnik intenzivno poželi in že zineš: pljusk, pljusk, pljusk... Zlepa ne bi nehal vleči, kajti tekočina te sicer sproti odžaja, a tudi sproti zažaja, le zaradi očitvidcev nekoliko skrajšaš nastavo. Še ko si odložil, zijaš in te napaja. Vse votline glave so v občutju daha mokrih smrek, na katere lijejo sončni žarki. Pravzaprav piješ največ z nosom. Največ to velja. To je prednost naših moštov in v tem poseben užitek ljudstva te dežele. In ko izprazniš nekaj piskrov, si popolnoma trezen (če le nisi mešal). Prsi so lahke, čelo se razbistri. Edino, česar ne moreš skriti, so solze v očeh oziroma kar posebnega občutiš, je žeja — torej tisto, kar stori, da pri stvari obstojiš. In res, Janet je hodil ven in notri kot kak konduktar.

Tedaj se mi je na mah obrazložila skrivnost iz mladosti. Rekli smo že, da pri Janet tiste čase menda zlepa ni kdo tujih okusil mošta, zato tudi nihče ni kakó posebej ocenjeval njihovega pridelka, čeprav velja kmetija za hudo sadovno. (Zavsema takó pa le ni moglo biti, kajti megleno se vseeno spominjam na tak prizvok Janečega mošta oziroma se je ta spomin vzbudil ob tej priliki.) Za starega gospodarja pa so rekali, da pije, ampak značilno: samo doma in svoje mošte, mešal nikoli ni. Desetletja ga ni bilo na spregled, pa tudi doma se je pred vohnjači najraje skril. Janet pije! Nekateri so sklepali roke, a kmetija se je dobro držala in mož je ostal pokonci. Še ko jih je imel precej čez šestdeset, mu je žena rodila hčerko — današnjo gostoljubno gospodinjo. Da, pri takih moštih! Umrli je potem v letih, ko pač umirajo tudi tisti, ki ne pijejo. Čim smo torej okusili omenjeni mošt, je bila skriv-

JAVORSKE MELODIJE

Obisk pri komponistu Ludviku Viterniku

Ko nam je oče takrat z Uršlje gore pokazal še eno cerkev in rekel: to so* pa Javorje, sem se čudil, kako na sami sredi planinske goščave in kako vseeno nizko doli je ta bela pikica. Na hotuljsko stran je bilo vse le bolj človeško. In ko sem sedaj po petinštiridesetih letih iz Jazbine gledal za Viternikovim prstom, sem si skoro zlomil vrat, tako visoko nad nami sem komaj zagledal belino zvonika te samotne cerkvice. Nikoli si nisem predstavljal, da so na svetu za isto stvar take razlike.

Tja — v Javorje — sem se pravzaprav namenil, na obisk stražiškega domačina, upokojenega javorskega župnika, šolskega upravitelja in komponista Ludvika Viternika, da bi vsaj enkrat v življenju z njim bliže govoril. Seveda smo se v rodu že davno poznali, vendar jih ima ta naš samotar sedaj že okoli dvainosemdeset in sem bil v njegovi prisotnosti tedaj le toliko mlajši, da je šla govorica nad glavo. No, in Viternik je sedaj že nekaj let v Jazbini.

Tudi obe divjini sta me zanimali. Da bi

Javorje

nostna zadeva starega Janeta popolnoma razjasnjena.

Da nekateri kljub temu še zamahujejo čez koroške mošte, je krivda samo v tem, ker pravih še niso okusili. Gostinstvo ne prodaja takih. Menda tudi premalo zasluži z njimi, čeprav jih kmetje napram slabim vinom skoro zastonj dajejo. Preden pridejo kje na mizo, večinoma tudi že niso več nedotaknjeni. Tekočine iz masovne proizvodnje, pa čeprav iz samih kmetijskih šol in iz drugih krajev so večidel zanič — godlja, ki hitro počrni ter jo čutiš samo v trebuhu. Neki mošti spet udarjajo v čela itd. Čez koroško marko jih ni. V naši pokrajini gojijo sad, prešajo in kletarijo tisočletne izkušnje, predvsem pa zavest, da boš mošt pil tudi sam, ne pa le brezbrizno scejuril, da bo minil šiht, ter ga prodal.

Na misel prihaja, da bi kazalo v krajih z izstopajočimi specialitetami za tujsko-prometno privlačnost ustanoviti posebne gostinske postojanke, kjer bi stregli izključno s pristnimi kmečkimi pridelki. Na primer tudi naš kmečki ržen kruh je nekaj takega, da se ti zdi, ko da bi ti zobje nanovo zrastle. In koliko takih stvari zapovrstjo, ki so, a za katerimi po sedanjih gostilnah vseeno največkrat zastonj po-

vprašuješ tudi na deželi. Postrežba bi lahko bila cenejša, predvsem pa desetkrat bolj interesantna. Tako gostilno bi nazvali kratkomalo »narodna«-gostilna. Pogoj pa bi seveda moral biti, da bi bili kletar, kuharica in natakarica s kmetov, ki še nikoli niso obiskovali kake gostinske ali gospodinjske šole. Gre namreč za poznavanje materiala, za prirodnost v čistoti, drži in strežbi ter manj za šolan preblist gostov. Upravnik bi bil enostavno kmet, lastnik pa seveda občina z natančnim, vuherskim računovodjem. Da pa bi obdržali stvar na višini, bi moral biti vstop v te narodne gostinske obrate prodajalcem pijač v cisternah najstrožje prepovedan. Nakup bi bil samo direktno od proizvajalca in po markah. Mošt bi točili izključno iz kleti brez prelivanja ter v narodnih vrčih, ker so kozarci za to vredno pijačo pravo norčevanje. V gostilni bi bilo javno obeleženo, čigav mošt oziroma katera marka trenutno teče itd.

Toliko o Janečem moštu in v zvezi z njim. Tisti dan smo namreč ogledali še šest kašt ter na ta način obiskali šest takih postojank, kjer smo povsod naleteli na prvovrstne mošte. Vsega tu ne moremo popisati, a kvalitete so zabeležene za drugič kdaj.

bilo vse na en mah, sem hotel po poti iz Črne v Javorje, potem pa iz Javorij* v Jazbino, misleč, da sedanje njegovo bivališče le ne more biti tako daleč od cerkve, ker je Viternik, še ko je bil že v pokoju, hodil nekaj let na opravila nazaj v svoj planinski raj. Tako sem sklepal, toda če čisto ne veš, kako se križajo tisti grabni in grebeni, raje vprašaj. Pogledali so me in svetovali, naj jo raje uberem naravnost v Jazbino — še ta pot bo zame dovolj. Taka prizanesljiva, a vseeno žaljivka na posivele sence, ampak edino na mestu. Zato smo šli v Jazbino. To se pravi iz Žerjava po soteski proti vzhodu v Čemerje — naziv, ki bliže določa Viternikovo domovanje.

Žerjav. V tistih peščenih gorah — izkopnine, ko jih zagledaš tudi od zadaj, je vseeno neko umirjenje. Vekovit hod rudnika! Skoro pol stoletja, pa čisto nič se niso spremenile; sploh se mi ne zdijo višje, čeprav kar naprej prede nad njimi; prelihe in žlebovi razgibane divjine vse požro. Medtem pa je človek že drugič osivel in izpregel. V samem naselju pa se je spremenilo. Takoj za skalo so lepe stanovanjske hiše, kulturni dom, novo gostišče-menza, otroško igrišče in celo kopališče, le Jazbina žene skozi Žerjav svoje prečiste vode, kakor jih je gnala nekoč. Še daleč v sotesko sega rudarski revir — skromne čedne hišice na obeh straneh. In ker je maj ter je ponoči deževalo — v svežini in cvetju, kakor za praznik. Tako okinčata planinski kraj strela in maj.

Eno uro in pol so rekli. Cesta je trda — avtomobilska, toda za zdaj samo do smrek tam nekje za hrbtom Uršlje gore. Nikamor se še ne izteče. Taka gozdarska postojanka napove, da bi moralo biti že dovolj, a prijazna žena z neprijaznim psom ob bajti reče: Še dvajset minut! Da so v planinah označene minute še enkrat daljše od navadnih, moraš vedeti oziroma ugotoviti sam. Prišlec iz vedno bolj divje soteske dopolni: Do tam, kjer ceste zmanjka... Po eni uri in pol hoda po izprani cesti je skoro zmanjkalo tudi že sape, ko smo stali ob taki stezici v breg in nikamor videli. Ali je tu kje Čemerje ali ni?! Nasmejan gozdar je rešil situacijo: Kar tu gori po tej stezici, pa še morda mošta bo... Prelepa hvala!

In sedaj po taki hoji naj pri Viterniku ne bo nobenega doma? Njegov brat me je zastrašil, da se najprej zaženejo v obiskovalca trije razjarjeni volčjaki, zagnani toliko bolj, ker v tej samoti niso vajeni pohajkačev. Vrata pa so se le vdala in kar stekli smo v vežo. Tam smo potem stali za zaprtimi vrati, samo da se zavarujemo pred zaletom psov. Kar bo pa bo! Toda odprta vrata hribovske domačije še ne pomenijo, da je kdo doma. Poštenost je preastla te rodove, pa so lahko vrata odprta tudi v odsotnosti na stečaj. Slutil pa sem po kurah, da morajo biti domači blizu, kajti tam pri hlevu so se kopičile. Medtem pa sta spremljevalki že čuli, da prihajajo. Stopili smo torej iz zaprte hiše, kakor da mi sprejemamo. Niso nas poznali — tak obisk je najboljši. Mi pa smo

* Javorje sem tako čul prvič in potem vse življenje: kakor Kotlje, Prevalje, Bele vode, Nazarje itd. in mi tvorba Javorje, Javorja za kraj ne gre v domačinski sluh.

seveda predvidevali. Čim je bila beseda, smo bili domači. Kar zunaj smo želeli obsejati, ker je bil tak dan. Vse v cvetju, pa kak svet! Še enkrat zlahtnejši od gojenega. Takó sveti planina in srka sonce krajše vigredi. »Spet bo mošta...« »Nekaj morda le bo...!« Povabil nas je v delovno sobo starinskih podob, kipcev in soh ter stare opreme, ki je priromala sem gor v Jazbino v delovanju in odkupu iz vseh vetrov. Četrť prostora pa zavzema klavir na dolge strune. Ko se je gospodinja hotela opravičiti za nekoliko navlečnost, je slabo naletela. Čestitali smo ji, da je na klavirju nekaj slamnic jaje, resonanca je takó zmerom boljša. Obakrat visoka leta, toda pridnost in skromnost skozi vse življenje pa kar gre, da bi le zdravje ostalo.

Ludvik Viternik je zapel novo mašo leta 1912 na Prevaljah. Potem je kaplanoval v Vetrinju pri Celovcu, pozneje pa je bil provizor v Št. Jakobu v Rožu. Leta 1918 je dobil javorško župnijo, kjer je župnikoval domala trideset let, pa se še iz pokoja nekaj let vračal na večja taka opravila, čeprav je iz Jazbine v Javorje dobra ura prav plezalsko strme poti.

Triinštirideset let v samoti. Gotovo najbolj oddaljena in najbolj naporna hribovska župnija v lavantinski škofiji. Cerkev (kapela iz leta 1370), župnišče, kmečka gostilna ter v podstrešju gostilne še šola. Do prve vasi ura in pol, do vlaka skoro 30 km. Viternik v svoji skromnosti samote ni čutil. Bil je obenem tudi šolski upravitelj in učitelj ter vsestranski svetovalec svojemu ljudstvu. In ko je od svetlobe in teme planinskega kraja le še ostala kdaj kaka ped, je sedel za klavir... To je prinesel iz rodu ter s študijem razširil do znanega glasbenika-komponista. Na jadranskih valovih... je ena prvih in že od prej, potem pa je zapel in zagodil iz Javorij, da je osvojilo sluh in srca. Ustva-

ritelj je v lahki in koncertni glasbi. Nad petdeset je takih njegovih prvin v slovenskem glasbenem svetu: valčki, koračnice, polke, sestave za godbe na pihala s polno zasedbo, sestave za orkester, za cerkveno glasbo — orgle, petje. Tu ne morem za njim. Naj se potruži v Jazbino kdo takih, da zajame javorske melodije. Le nekaj naslovov sem zapisal teh njegovih skladb: Iz preteklih dni..., Na zeleni trati..., Glasovi iz daljine..., Na svežem gorskem zraku..., V planinskem raju..., Pod milim nebom..., Na vasi..., V samoti..., Po delu... Veliko je tiskanih in razmnoženih, čujemo jih po radiu in z vseh koncev in krajev glasbenih družin. Ludvik Viternik živi in bo živel z njimi.

Gledava klavir — jaz ga lahko res samo gledam. Tam je letnica 1845. Da, takrat je bil odlikovan na razstavi, sicer je inštrument mnogo starejši. »Ali bi sedli za te strune? Gluh sem, a tu bom čul iz občutja.« Nekoliko se Viterniku že tresejo roke; na tipkah so se umirile. Z jajci založen klavir je zapel:

Uspavanka — uglasbil Ludvik Viternik, besedilo Ksaverij Meško (1960)

Večer je. Le vetrič poltiho
še z drevjem govori.
Čez vas se, čez vso krajino
vedno temneje mrači.

Posamezni glasovi ptičie
se z vej še zdaj glase,
čez dalje odmevi zvonjenja
večernega drhte.

K počitku vse se spravlja,
k objemu tihe noči.
O dete, od igre trudno,
zaspi, zaspi, še ti.

Da, čul sem, hvala, hvala! Poslušali in čuli jo bodo (tudi Uspavanko) še čez tisoč let. Pa sem se spomnil: V filmski kompoziciji »Vodnjak« (Kopljí pod brezo) sta govorila in godla Voranc in Arnič — dva kmeta teh gora. Uspavanko sta dali dve čisti lirični čustvi te dežele. Melodija in beseda kraja.

Moral sem čvrsto prijeti za vrč ter pogtegniti, da smo se zdramili. Gospodinja je namreč medtem »navlekla« še mizo, pa smo pomagali pospraviti, da je bil ta prvi in, pri vseh lepotah, verjetno tudi zadnji moj obisk javorskemu samotarju vsestransko skomponiran.

Stopil je z nami na rob, se ozrl tje gor v planinski raj ter se spet obrnil v samoto, ki je tako polna.

* * *

Ko sem potem z bolečimi nogami pravil Petru, kje sem bil, je rekel: »Da, javorske planine so bile partizanski svet in pri komponistovih je bilo zmerom v redu. Obiskali smo njegov dom in se kdaj srečali na naših in njegovih stezah — vselej v doživetju in občutku, kakor je prav.«

Maturanti pred sto leti

Nekaj drobirja smo nabrali iz starih poročil celovške gimnazije o študentih iz naše doline še v cesarskih avstrijskih časih. 1814 (I. razred): Piecnik Franciscus iz Črne. — 1823 (III. razred): Čebul Vincenc iz Guštanja. — Dva Lečnika iz Guštanja sta novo mašo pela: Lečnik Matej je bil 1830. leta v IV. letniku celovškega bogoslovja, Lečnik Valentin pa novomašnik leta 1836. — 1868 je bil v VI. razredu Čebul Johan iz Guštanja. — 1878. leta je bil v VI. razredu Naveršnik Gregor z Navrškega vrha. — Maturirali so: 1893 Berložnik (Werluschnig) Johan s Prevalj, 1895 Lahovnik Blaž s Prevalj (umrl pred nekaj leti kot dvorni svetnik v Celovcu), 1896 Schmautzer Jožef iz Guštanja (agron.) in Mikeln Šimen z Dobrave (teol.), 1897 Božič Franc iz Črne (teol.), 1898 Lasser Franc z Dolge brde (teol.) in Rotter Rupert iz Podpece (teol.), 1899 Kogelnik Johan iz Podklanca (teol.), 1902 Kotnik Franc iz Dobrij, 1903 Kleinlercher Jožef (teol.) in Tojnko Rok s Prevalj (teol.), 1904 Lasser Albin s Poljane (gozd.), Mente Konrad iz Mežice (teol.), Petrič Rafael z Leš (jus) in Rudl Jožef iz Guštanja (teol.) — V šolskem letu 1903/04 so bili iz naše doline tile dijaki na celovški gimnaziji: v I. razredu Aberšek Anton in Dobrovnik Avgust iz Guštanja, v II. razredu Mihelič Maks iz Guštanja, v III. razredu Viternik Ludvik s Prevalj, v V. razredu Razgoršek Vinko iz Kotelj, v VI. razredu Glančnik Jožef iz Črne, Kotnik Janko iz Dobrij in Ravnik Jožef s Stražišča, v VII. razredu Podlesnik Jakob z Leš, v VIII. razredu pa spredaj navedeni maturanti tega letnika. — Leta 1913 je maturiral Kotnik Šimen iz Dobrij, 1914 Kuhar Alojz iz Kotelj, 1918 Sušnik Franc s Prevalj; Lodrant Ožbe s Prevalj pa je šel, ko se je vrnil iz italijanskega ujetništva, po maturo že v jugoslovanske Maribor.

S.

Z izleta prevalske sedme v Toplo. Poleg živahne slike izletnikov je zanimivo še tole: Čisto na desni je Kordeževa glava (Peca). Pravimo namreč in v planinski besedi se je uveljavilo: Kordeževa glava, Robanov kot, Matkov kot, Kremžarjev vrh, Senjorjev dom — izpeljano od osebnih imen, priimkov, toda neki nasilnik je mesto Logarjeva dolina uveljavil in jo dosledno kliče »Logarska«

Prve Prežihove značke

V prejšnji številki smo napisali nekaj besed o namenu in pomenu PREŽIHOVE ZNAČKE — nove spodbude mladim ljudem, da bi se čimbolj spoprijaznili z dobro knjigo. Proti koncu šolskega leta pa so

BEVKA ČAKAJO

Milan, Silva, Tilka, Olga, Marta, Lojzka in tako naprej — s prevalske osemletke. Vsak čas mora biti tu. Da, rože..., Marta Podojsteršek — odličnjakinja 7. razreda — pa ga bo pozdravila

bile letošnje že tudi podeljene — to je bila obenem prva podelitev sploh!

Najprej so se ojunčili **Prevaljčani**. Za to slovesnost so še posebej povabili priljubljenega pisatelja Franceta Bevka, ki jim je bil že prej obljubil obisk. Srečanje z njim je bilo za mlada srca nepozabno doživetje. Ganjen pa je bil tudi pisatelj sam, ki smo mu pripeli častno zlato značko. Tako ima tudi Vorančeva žena.

Med prevalskimi učenci je bilo slavljenec deset — vsi so prejeli patinirane srebrne značke:

Ivan Božič, Vojko Bračko, Marija Hancman, Lenka Ramšak, Vera Ukmar, Ana Valente, Franc Potočnik, Pavel Kobove, Maks Murko in Jože Pečovnik.

Kar za Prevaljami je nastopila **Črna**. Tam so imeli tiste dni veliko reč — pionirski teden. In en dan je bil med drugim posvečen tudi podelitvi značk. Osem je bilo bronastih, torej za najmlajše, in dve patinirani srebrni:

Marija Gregor, Filip Jelen, Romana Kodrun, Andrej Lesnik, Zdenko Oderlap, Marija Večko, Marija Leskovec, Metka Ocepik; Zlata Napotnik, Vida Ramšak.

Številčno sta se postavili obe **ravenski** osnovni šoli — prva z 22 in druga z 21 osvojenimi značkami.

Ravne I — bronasto: Alenka Golmajer, Vili Kveder, Marija Cesar, Marjana Eržeknik, Jožica Delalut, Tatjana Draksler, Sonja Branković, Jožica Bavče, Matjaž Florjančič, Anton Grobelnik, Ivo Arnold; patinir. srebrno: Ivanka Burjak, Gvido Stres, Milena Štehar, Barbika Pogorevnik, Jana Čegovnik, Ljudmila Oblak, Milan Enci, Anica Kotnik, Majda Gostenčnik, Franc Kamenik, Juška Konečnik.

Ravne II — bronasto: Franci Rutar, Drago Radel, Metka Leš, Franja Mravljak, Majda Lah, Benjamin Oblak, Slavko

Zaletel, Marija Prašnečki, Milena Navršnik, Bernarda Mager, Marijan Pevec, Ivica Močnik, Jožica Obretan, Erika Merc;

patinir. srebrno: Anton Prevorčič, Elizabeta Večko, Rudolf Matajdl, Milan Pitino, Maks Kotnik, Ferdo Blaznik in Silva Breznik.

Za lepši in trajnejši spomin so obiskali še Prežihovino, kar je osrednji odbor potem kar brž vzel v pravilnik kot napotek za prihodnost.

Na gimnaziji na Ravnah pa je bila podeljena tudi prva zlata značka, ena

sama sicer, a vendarle spodbudna. Pripeli so jo dijakinji Rozaliji Kotnik.

Slovenjegraščani so osvojili deset značk, tri bronaste in sedem patiniranih srebrnih: Boža Gnamuš, Gvido Domjan, Ivan Ban; Milan Razdevšek, Ivan Radošević, Nevenka Šramel, Bogdan Kralj, Karel Konečnik, Jurij Potočnik in Alojz Kamnik.

Nazadnje smo šli še na slovesnost v **Ribnico** na Pohorju. Ploskali smo dvema učenkama za patinirani srebrni Amaliji Miklavc in Darinki Mravljak. Drugi so se tik pred ciljem menda prestrašili.

Tako — zganilo se je. 76 značk za začetek — kar lepo. Ker te bodo kvas za prihodnost.

Prof. S. Kotnik

France Bevk je obljubo držal in točno prišel. Prevaljska mladina ga je kar zasula

Daljnovid na Uršljo goro za relejni RTV-oddajnik

Iz časopisa »Elektro-gospodarstvo«, april 1961, ponatiskujemo za nas še zmerom zanimivo objavo, in sicer:

»Nagel razmah UKV in TV mreže v Sloveniji je v zadnjem času dosegel tudi koroške predele ob naši severni meji. Prebivalci Mežiške, Mislinjske in zgornje Dravske doline so zaradi nepovoljne konfiguracije terena (globoke in ozke doline, visoke gore) zelo prikrajšani pri sprejemu UKV in TV programa ljubljanske radijske postaje. Zato so pokrenili odločno akcijo za zgraditev relejnega oddajnika na Uršlji gori, ki bi po rezultatih meritev na terenu v večjem delu prizadetega področja omogočil kvaliteten sprejem domačih oddaj. Zaradi dominantne lege Uršlje gore (1697 metrov) pa bo segal ta relejni oddajnik daleč v Koroško deželo, kjer živijo naši bratje koroški Slovenci v Avstriji. Tako jim bomo približali delo, kulturo in zabavo bratov na tej strani Karavank.

Projektirni 10 kV daljnovid v dolžini 6,65 km od Raven na Koroškem do vrha

Uršlje gore poteka mimo smučarske koče ob robu smučarske proge na vrh. Zadnji del bo v dolžini 320 m položen v kablu. Na vrhu bo v poslopju relejnega oddajnika transformatorska postaja z dvema transformatorjema 10/0, 4/0, 231 kV moči po 50 kVA. Eden transformator bo služil izključno za potrebe oddajnika, drugi pa za planinske domove oziroma hotel. Pri km 5,3 je predviden odcep daljnovoda za Narovski vrh, kjer namerava planinsko društvo Ravne zgraditi planinski dom. Zaradi strmega in skalnatega pobočja Uršlje gore bo gradnja daljnovoda težavna in povezana z velikimi napori. Le-te nameravajo pobudniki gradnje premostiti s požrtvovalnostjo prostovoljcev in ostalih delavcev, ki bodo daljnovid gradili. Pohvaliti je treba tudi kolektiv Železarne Ravne, ki je tudi tokrat pokazal vse razumevanje za zgraditev relejnega oddajnika.

Stroški zgraditve daljnovoda bodo znašali nekaj čez dva milijona dinarjev na kilometer, za opremo transformatorske

PA ŽITO JE POLEGLO...

Huda ura od Velikovca do Šoštanja — Orkan, toča in pljusk gorskih potokov kot že stoletja ne

»Generacije ne pomnijo tako strahovite nevihte, kakršna je v sredo, dne 21. junija 1961, popoldne, divjala po širokih predelih naše zemlje...« — je zapisal »Slovenski vestnik« o tem pustošenju. Ciklon se je razvil in razdivjal od Št. Vida preko Velikovca na Avstrijskem pa do našega Šoštanja z vsemi svojimi elementi, ki vzbujajo grozo in prinašajo škodo. Predeli Pece in Uršlje gore so bili v njegovem središču, zato moramo o hudi uri zapisati predvsem tudi v našem listu.

Da, kmetje podjunskega dobrih, burni hribovski pavri Rišperga, Volinjaka, Pogorevca, Leš — bregov Uršlje gore in Pece ter vasi Gaberke, Plešivca, Družmirja, Cirkovcev in še desno in levo tega predela so tiste pol ure kosili, želi in sprešali vsaj za letos, za več stvari pa utrpeli škodo za več let. Nasulo jim je toče, klestilo sad in rast, odkrivalo rušete ter zalivalo pota in domove. Orkan je na več mestih povzročil frate, hudourniki pa so nanесли tisoče kubikov kamenja povsod tja, kjer ga ne potrebujemo. Vse vode s teh planin so zbesnele pa tudi take drage, kjer pravzaprav vode nikoli ni, so rjule, da ne pomnijo rodovi.

Izmed vseh naselij prizadetega predela je hudo uro gotovo najbolj občutila Mežica. Tam so hiše in ljudje najbolj na kupu. Voda je tekla po vasi kar čez in čez. Toliko je bilo te brozge in takó naglo je narastla, da je šla preko vrtov, zalila kleti ter na več krajih butnila tudi kar skozi vrata in okna. Potok Šumc pa, ki je stoletja ponižno šumel ter gnal fužinarska kladiva, kakor se takemu potoku spodobi, je zbesnel. Nikjer ga tako rekoč ni bilo, a, v nekaj minutah je planil iz korita ter trgal in rušil in preplavljal, ko da bi znozel. Sredi vasi se je zaletel v dve gostilni — v spodnjo kar pri oknih, tako da so ljudje rekli, da se je razjezil in hotel uničiti točilnice slabih vin.

Naj tu pove bliže o neurju Rudolf Jaser, upokojenec iz Mežice, in sicer:

»Prav lep dan se je obetal. Na jasnem nebu je vzšlo sonce ter že navsezgodaj pošiljalo svoje tople žarke na že precej suho zemljo. Kmetje so se veselili v upanju, da bodo lahko spravili pod streho tiste suhe mrve. Bil pa je račun brez krčmarja ali kakor pravijo stari ljudje: človek obrača, usoda pa obrne.

Vročina je bila huda že dopoldne; popoldne se je še stopnjevala. Nekako ob treh popoldne pa se je začelo oblačiti. Vedno bolj se je temnilo s severo-zapada — in kar se ljudem še sanjalo ni, je prišlo tako nenadoma, da marsikdo niti ni utegnil več prav stopiti. Stemnilo se je, da smo

morali prižgati luči po sobah, pa tudi šoferji so vozili zadnje kilometre s prižganimi reflektorji.

Z avstrijske strani se je čulo bučanje in veter je naraščal vedno silneje, da je lomil drevesa in pobiral opeko s streh, vmes pa je bliskalo in treskalo, da je bilo groza. Dež se je vlil kakor iz škafe, vmes pa je začela naletavati toča. Nekako ob štirih je za trenutek malo prejenjalo za nekaj minut, zato pa je potem še z večjo silo uničevalo, kar se je le dalo po poljih, vrtovih in gozdovih.

Potok Šumc je naraščal tako naglo, da so se ljudje komaj ognili. Od začetka, kjer je nekdanja prva fužina pri Melhu, je potok razdril vse jezove in mostove do Kivove fužine, preplaval polje in vrtove ter si rul novo pot do vasi kar po glavni poti oziroma koder je pač šlo. Voda je grabila in odnašala drevje, plohe, kamne, zemljo. V nekaj hiš je vdrla kar pri oknih, da so ljudje komaj zbežali na varno.

Takšnega uničenja in razdejanja v Mežici ne pomnijo niti najstarejši ljudje. Izginili so zadnji ostanki nekdanjih fužin, kjer so kovali fina-jekla ter jih razpošiljali v vse mogoče dežele.

To neurje je zahtevalo tudi dve smrtni žrtvi, in sicer mlado dekle — kmetsko hčerko Robačevo — staro 19 let, po imenu Olgo Perše. Ubila jo je strela na polju pri spravljanju sena. Druga žrtev je bil Tinej Komar, ki je zašel v valove deročega potoka in je utonil — mož v najlepši dobi, star 41 let. Bil je zelo agilen in delaven član planinskega društva ter zato zelo priljubljen, predvsem pa skrben družinski oče. Nekaj časa je bil tudi oskrbnik planinske kočice na Peci. Ljudstvo se je od rajnih zelo lepo poslovilo. Komarju je godba zaigrala tisto o vigredi... Robačevi

Olgici pa »Rasti, rasti, rožmarin...« Slovo bo ostalo v spominu vsem, ki so se ga udeležili.

V Mežici kaj takega ni bilo gotovo že sto let ne.

Naj tu povem še, da je lani decembra umrl v Mežici zadnji fužinar nekdanjih fužin na Šumcu — Anton Maklin v starosti 89 let. (O Maklinu je poročal »Fužinar« nekaj števil prej.) Čeprav je marsikaj povedal, takega neurja ni imel v spominu. Da bi ga le ne bilo spet sto let in nikoli več.

Pripis za Ravne

Ravne so bile deležne hude ure toliko, kolikor so jih dosegle narastle gorske vode. Kotlje so zadosti plavale, vendar večje škode — razen nekaj preplav in odnesenih mostov — ni bilo. Brančurnikov potok je hudo rušil. Suha na Ravnah pa je narastla in ogrožala kakor menda že trideset let ne. (Tistega 4. julija predpredlanskim je bila sicer tudi že nekako tam.) Toda takrat je naraščala in narastla v deževju ter zaradi istočasno visoke Meže, ki ji je zaprla izliv. Sedaj je dosegla nevarno višino tako rekoč v minuti, da si komaj pete odnesel, mnogi stanovanjci v bližini pa so utrpeli škodo na stanovanjih.

Za preprečenje nevarnosti oziroma škode ob drugi taki moči bi tu opozorili na naslednje:

1. Strugo Suhe smo takrat nekako regularili, a namesto ravno, smo žleb vijugali, čeprav bi stvar komaj izboljšal čisto raven žleb.

2. Kratkoterminalno sekajo ljudje vrbe in rast ob obrežju potokov, ne da bi jim mignil živec na hrbtu, čeprav vedo, da potem breg še bolj trga. Ampak v žlebu Suhe teh vrb in take rasti vseeno nihče ni odstranil, da je mogla iztok vode čim bolj ovirati.

3. Če istočasno naraste Meža, se Suha ne more izlivati, kakor bi bilo treba. Meža pa seveda ne gleda na potrebe Suhe, temveč ob veliki vodi pospešeno naraste prav

Takrat je Barbara-potok porušil tudi pol Alekarjevega mlina in prignal kolesje do Brančurnika. Tam je obstalo, kakor vse, kar zanese pot mimo te slovite občestne gostilne (v ozadju). Potok je na razmeroma kratkem toku napravil neznansko škodo

postaje pa 2,600.000 din. Projekt je izdelalo podjetje Elektro-projekt Ljubljana, terenska grupa Slovenj Gradec, gradnjo pa bo prevzelo podjetje Elektro Slovenj Gradec.

Inž. Franjo Jež»

Ekonomske enote —

so nova oblika in poglobitev delavskega samoupravljanja, zato pa predvsem ukrep za racionalnejše delo in varčnejše gospodarjenje

Marsikdo se je morda ob nedavnih spremembah našega gospodarskega sistema še lovil, in sicer na obe strani: ali omalovažujoče, češ delalo se bo, kakor se je delalo, le težave bodo s temi venomernimi okvirnimi predručenji — ali pa pretirajoče, češ ta reč pa bo sedaj takoj odstranila skrbi in napore okoli dela ter predvsem takoj storila večji dohodek. Ne, niti tako, niti brez vsega tako. Osnovni, čeprav nikjer zapisani zakon obstanka ljudi na svetu je pribit od pamtiveka: izboljšanje obstanka oziroma napredek je mogoč le z delom. Samo kolikor je to delo vrednejše, toliko hitrejši je napredek.

In naš novi gospodarski sistem, naše poglobljeno delavsko upravljanje, funkcije ekonomskih enot, delovnih skupin itd. hočejo samo to ter so samo sistem, po katerem je pot do cilja bližja. Istočasno pa odpravlja ta reč tudi preveličano hibo na poteku delovnih procesov samih. Ni niti pametno, niti spodobno, da bi nekdo ne-

koga priganjal za hitrejše in boljše, kajti vsi smo tu po svojih sposobnostih za isti smoter. K boljšemu in hitrejšemu ustvarjalnemu toku naj vodi zavest dolžnosti in sodelovanja ter dvig strokovnosti, ki pa raste s čim bližjim spoznavanjem elementov dela in gospodarjenja v delovni enoti za še boljši razgled tudi po celoti.

Pri nas so se te poslovalne enote okvirile takole:

EE topilnica,
EE livarna,
EE kovačnica,
EE valjarna,
EE mehanska obdelava,
EE vzmernica,
EE kalilnica z žarilnico in
predračunska EE.

V tem okviru so formirani tudi že obratni delavski sveti. Posamezne enote že uspešno ukrepajo za dvig kvalitete dela in za varčevanje. To pa je tisto, kar ustvarja pozitivno zavest in rast. m.

ŠOLSKE IZDAJE

»VIGRED«

glasilo literarnega krožka osnovne šole na Prevaljah, že poznamo. Letošnja tretja in v šolskem letu zadnja številka je v naslovu že tiskana in opremljena z originalno fotografijo. Na čelu pove o obisku pisatelja Franceta Bevka ter o podelitvi Prežihove značke. Tudi književnik Anton Ingolič se jim je oglasil in so ponatisnili njegovo pismo, pa tudi že kar odgovor, ki izzveni v prirčno vabilo. Potem pa se vrstijo prispevki — menda kar vsi z risbami, da je stvar še bolj pestra.

Zapišimo vsaj avtorje prispevkov, da bomo videli, kako so zastopani od prvega do osmega razreda: Mirko Štern, 6. razr., Jože Angelo, 6. razr., Franja Kašpet, 5. razr., Mirko Lorber, 6. razr., Silva Pačnik, 7. razr., Niko Kolar, 8. razr., Leo Hancman, 5. razr., Alenka Sedej, 4. razr., Jože Pečovnik, 6. razr., Ivan Božič, 6. razr., Lenka Ramšak, 7. razr., Lojzka Pavše, 7. razr., Nada Tomaž, 7. razr., V. Velunšek-Dora Vusič, 7. razr., Marija Krebs, 7. razr., Maks Murko, 6. razr., Vlado Tamše, 6. razr., Toni Ramšak, 5. razr. — potem pa po vrsti iz 1. razreda: Lenka Pergovnik, Jolanda Ajtnik, Danilo Kašpet, Marjanca Knez, Magda Močivnik, Stašo Rigl in Maksi Popič. Dalje še Silvo Smodič, Franc Potočnik, Marija Kobovec iz 6. razr., Mojca Kugovnik iz 5. razr., Lojzka Rebernik iz 3. razreda, Jakob Libnik, Tadeja Filip, Marta Podosteršek iz 7. razreda in Ernest Berložnik iz 5. razreda. Samo 2. razreda še ni zraven, sicer pa vsa šola.

»MLADOST POD URŠLJO«

je pa glasilo učencev osnovne šole II. na Ravnah. Uredniški odbor sestavljajo Lenka

ob njenem izlivu, kajti nekaj metrov pod Ravnami vzdržujemo tisto neumno zapreko »votlo peč«, ki dvigne Mežo ob takih priložnostih za nad dva metra, namesto da bi prav tedaj pospešila tok. Če bi urečili samo to reč, bi na Ravnah nikoli nobena voda ne narastla do ogrožanja.

Najbolje bi seveda bilo, da bi takih neviht ne bilo več, toda ker se le pojavijo, bomo morali pač ljudje pametneje ukrepati, da se obvarujemo škode.

Florjančič, Marija Ovnič in Jože Košuta, lektor pa je prof. Vera Mrdavič. Tudi ti so izdali v šolskem letu tri številke, predzadnjo celó pogumno na 35 straneh velikega revijskega formata, v kateri so zapisali največ o borbah in borbah NOV, in sicer tudi kar v kolektivnem intervjuju z udeleženci. Tretja številka je posvečena spet takemu mlademu škrabljanju, ki je zmerom lepo. Avtorjev prispevkov pa ne bomo zapisali, ker so največ samo Milene, Vide, Marije, Majde, Mojce, Mete, Milani, Pikice in tako naprej, kar je za objavo premalo.

»VRESJE«

je že kar redna izdaja vsakoletnih maturantov. Celó tiskana je, ker poberejo oglase in še občina jim kaj da. Seveda so imeniki, izbira tem za naloge zaključnih izpitov ter nameni nadaljnega študija itd. zanimiva stvar. Pa tudi vmes so fletne sestave, ki kaj povedo, da prislunheš, ampak za izdajo maturantov je to premalo. Pozicije ni, slučajno skup znešeno, prazno, izpuščeno in zadosti leno urejeno — preveč samó po oglaših diši. Maturanti bi lahko dali kaj vrednejšega tudi v tem smislu, takó pa jih skoro posekata »VIGRED« in »MLADOST POD URŠLJO«, čeprav še za skoro nič stroškov.

* * *

Tako raste v našem kraju ta reč. Kdo bi si tam prej kaj takega mislil tudi za Ravne. Vse je vredno in v napredu, četudi smo morali maturante okregati.

Seveda pa bi na koncu le rekli, da vsega, kar vključimo v šolsko obravnavo, še ni treba objavljati. Znalo bi se zgoditi, da bi ljudje ne utegnili več brati. Strožja izbira bo tu pomagala, da bo redkejša, in celó izpodbujala na še boljše.

PIONIRSKA PRIREDITEV

Take še ni bilo

V skupnosti Občinske zveze prijateljev mladine in v okviru JPI smo imeli sredi junija na Ravnah pionirsko prireditev, ki je osvojila vse.

Iz vseh šol so nastopali ter izvedli bogat program, v katerega je bilo vloženo zadosti truda, kajti prireditev je bila v tekmovanju. — Začela je seveda pionirska himna, ki nas je zbrala za nadaljnjih deset točk sporeda od »Domovina je ena...« (pionirski odred I. osnovne šole Ravne) do nastopa harmonikarskega orkestra šole Prevalje ter pionirskih

orkestru šol Črna in Lokovica. Več tekmovalnih točk so izvedli s sodelovanjem borcev NOB.

Ob tej priložnosti so razdelili tudi Prežihove značke, ki so prav tako vezane na študij (prebrati gotova dela).

Pionirjem in njihovim varuhom iskreno čestitamo.

Ivana ni več

Kako priljubljen je bil povsod naš pridni sodelavec Ivan Taks, se je najbolj pokazalo, ko smo ga spremili na njegovi zadnji poti.

V železarno je prišel leta 1951 kot livar, kjer je delal do leta 1957. Žal zaradi srčne bolezni ni mogel ostati pri svojem poklicu, moral je na lažje delo. Tako je prišel v kemijski laboratorij. Kljub temu pa se zdravstveno stanje nič ni popravilo. Trdovratno je bolezen terjala svojo žrtev. Čeprav bolan je bil Ivan marljiv in je vestno izvrševal poverjeno mu delo.

Ivan Taks

Junija pa je doživel v bolnišnici. Na pogreb so prišli gasilci iz Črneč, Dravograda in Libelič, pevski zbor prosvetnega društva Črneč, katerega član je bil, ter številni znanci in prijatelji iz raznih krajev. Laborantje naše železarne so prevzeli častno dolžnost, da so ga dvignili z mrtvaškega odra v domači hiši. Polnoštevilno so prišli in se poslovili od draga sodelavca.

Sprevod je šel mimo gasilskega doma v Črnečah, pred katerim je stal njegov osamelj tovariš-gasilc ob brneči motorki, katere varuh je bil tudi rajni Ivan.

Ob odprtem grobu so se poslovili gasilci, zatem pa so zapeli pevci. V imenu laborantov pa je spregovoril L. Milemot takole: »Dragi Ivan! Vsi smo te imeli radi, zato nam je trgalo srce, ko smo zvedeli, zakaj visi pri glavnem vходу v tovarno črna zastava. Res, dragi Ivan, skoraj neverjetna, a tem bolj žalostna je resnica, ki jo doživljamo. Naše mnenje je namreč, da tako lep, vder in mlad človek ne bi smel umreti. Kolikokrat si me potolažil v urah skrbi: Nič se ne daj! Kmalu bo delo poteklo, potem pa boš stvar prespal in jutri bo izgledalo vse čisto drugače. — Prav si imel, Ivan. Toda da smo izgubili tebe, našega veselega tovariša in sodelavca, to se ne bo prespalo nikoli. Vem, da ne more ne pisana ne govornjena beseda izraziti boli v srcu, ki jo čutimo ob tem slovesu, a vseeno, zložil sem ti za slovo takole pesmico...« (Milemotove pesmice pa tu ne bi priobčili, ker je precej dolga in nazadnje spet isto pove — da smo ga imeli radi; opomba uredništva.)

Nagovor je olepšala fužinarska godba, potem pa so mu zapeli domači pevci tisto: »Slovenska pesem naj doni...« Nobeno oko ni ostalo suho — dokaz, kako smo ga spoštovali. Ostane mu lep spomin! L. M.

STROŠKI »KOROŠKEGA FUŽINARJA«

Člen 38 zakona o tisku predpisuje, da morajo izdajatelji časnikov, časopisov, revij in kakršnih koli takih publikacij objaviti ob zaključnem računu v svoji publikaciji obračun stroškov za list.

Stroške za štev. 1—3/61 našega lista smo objavili zadnjič v številki 4—6/61.

Stroški za zadnjo številko (4—6 z dne 1. V. 1961) pa so znesli:

1. Mariborska tiskarna — tiskanje in oprema	442.000 din
2. Mariborska tiskarna — izdelava klišejev	94.360 din
3. Honorarji za prispevke	33.000 din

Stroški skupaj . 569.360 din

DR. JOSIP ŠAŠEL

Dve leti bi bil še počakal in bi si bil učakal osemdeset let.

Rožan je bil, v Slovenjem Plajberku kmečki sin, v gorah doma, 15. marca 1883 rojen.

Po maturi 1904 na celovski gimnaziji je šel študirat pravo in je promoviral v Pragi.

Poklicu sodnika se je posvetil, po plebiscitu je prišel na sodišče na Prevaljah (1921/22), tu se je oženil z Reziro Filipowskyjevo in Prevalje so mu postale drugi koroški dom.

Od leta 1922 do 1936 je bil predstojnik sodišča v Šmarju pri Jelšah, od 1936 do 1946 pri okrožnem sodišču v Ljubljani, od leta 1946 pa je živel kot upokojen sodnik do svoje smrti 24. aprila 1961 na Prevaljah.

Svobodoumna slovanska Praga mu je odgrnila široke razglede, dediščino koroških buditeljev je nosil v sebi, Jarnika, Majarja-Ziljskega, Einspielerja — na kraju te vrste velikih koroških rodoljubov 19. stoletja.

Globoke so bile njegove korenine v domači zemlji. Svojo mehko rožanščino je ohranil neskaljeno, bila mu je pesem dobrih ljudi, žuborenje posvečene zemlje, vedno zopet se je vračal k nji, v številnih spisih je razodeval slovenske in človeške vrednote bodisi v imenih krajev in gor bodisi v ljudskih pripovedih in spominih. (Z njegovo pomočjo je naš velik jezikoslovec profesor Ramovš postavil rožanskemu narečju s knjigo Narodno blago iz Roža bogat spomenik.)

Srce mu je bilo v koroški domači zemlji. Trepetal je zanj, da bi ne bilo zadušeno bogastvo duha in srca, ki ga slovenski ob nemškem sosedu tke v podobo lepe koroške dežele. V senci svojega tihega kota je bil velik človek.

Za spomenike NOB v našem kraju (razen Mežice in Črne) velja, da ali jih še ni, ali pa imajo veliko lepše napise kot pa siceršnji izgled. Tudi tisti na Poljani zaostaja za pomenom.

Peter Krivograd

Tam junija se je poslovil — garač prvega reda skozi trideset let. Najprej je delal v kovačnici, pozneje do upokojitve pa na postaji. Svoj naziv — predelavec — je vzel dobesedno in povsod prvi potegnil, dokler je le mogel. Tudi odšel je, kot se originalu spodobi: bil pokonci, za hip legel in že umrl, čeprav starost 62 let še ni nobena starost. Dolgo se ga bomo lepo spominjali

HVALA!

Bežigradska gimnazija v Ljubljani je poklonila obmejnimi šolam naše občine nad 2000 raznih mladinskih knjig. Vse knjige so dobro ohranjene — vezane in bodo izvodil mladinske literature obogatili naše šolske knjižnice. Zahvaljujemo se kolektivu gimnazije za vredno pozornost tudi iz uredništva, zraven pa seveda še našemu rojaku, prof. Luki Kramolcu, ki je bil zadevna spodbuda.

Koroška mladina bo brala in se vas lepo spominjala!

Vpeljimo red

Red je red. Kjer obstaja, je zmerom prav, kjer ga ni, so nepotrebne motnje. Za vse in povsod velja to, predvsem pa še za urade. Vsa taka uradna poslovanja — od oblastnih pa do katerih koli — so ga že davno upostavila: ob teh in teh dnevih, od te do te ure tam in tam. Drugače tudi ne more biti, ker bi bila sicer zmešnjava. Ljudje morajo po uradih tudi delati, pa ni mogoče, da bi bili neredno in ob vsakem času moteni, kakor bi

se komu zljubilo. Samo, če je postavljen red, gre prav za ene in druge.

Le pri nas takega reda za upravne urade še ni. Ni ga. V upravno posloppje oziroma h komur koli tu lahko pride vsak, kadar si izmisli. Enostavno mora biti dotični, ki si ga je obiskovalec izmislil, njemu na razpolago, kadar koli si to poželi.

Dobro! Vrata na stran tovarne morajo biti odprta. To je interno, skupno delo — to je jeklo. Toda veliko več takih motenj je od zunaj, brez vsakega jekla. Kratkoterminalno ima kdor koli čas in gre žonglirat v železarno. Dotični, ki si ga je žongler izmislil, mora biti na razpolago še na sekundo, če ne, je narobe: »Ali je to kaka demokracija...?«

Ne, nered ni demokracija, temveč zgaga v demokraciji, zato ga ne vzdržujmo, temveč uvedimo red, da bo delo kvalitetnejše.

★

EICHMANN

Izrael je zaigral veliko karto, kakor Judje že tolikokrat — od vrha sposobnosti in znanja do vrha zaničevanja in trpljenja.

Ne gre za Eichmanna. Ta je premalo, ta nazadnje ni nič. Eichmann je bil, kar je bil: rojen zločinec, pristaš in hlapec zločinstva. V ozadju je veliko več. Predočen je bil ponovno celokupni primitivizem nacističnega tretjega rajha, ki je med drugim dal tudi rezultat 6,351.000 z vsoto grozoto pobitih Judov. Jasno, če ne bi bilo Adolfa Eichmanna, bi bilo za ta zločin na razpolago toliko Eichmannov, kolikor je imela nemška nacistična stranka članov. To Izraelci vedo. Za navadno gledanje in za opredeljevanje zločinov ter tudi za paragrafsko sojenje v Jeruzalemu je menda kar nerodno, da Eichmann lastno-ročno niti ni koga ubil. Kar noro izgleda, ko se trudijo dokazovati primer enega otroka. Zločin je menda tako edinstveno obsežen in grozovit, da justica zanj menda sploh nima več nobene mere. Bil je to zločinski veletok, v katerem naj bi ta angele torej samo »vkup gonil«. Da so bili za masakraže dodeljeni še specialisti, torej nadaljnji primitivaki-klavci iz nacističnih kadrov, je pri takem obsegu uničevanja razumljivo. In če bi tudi držalo, da je Eichmann samo »vkup gonil«, je na milijone prič, ki vedo, da je bila že ta »skup gonja« največkrat hujša ko sama smrt. Višek nečlovečnosti (pomislimo še zraven na starce in starke, na matere in otroke na teh »pohodih« in »prevozih«) je uvedel Eichmann že pred samim klanjem, zato bi ga na sodišču sploh ne bilo treba vprašati nobene besede, pa čeprav bi se rad izgovarjal na osnove zločinske komande.

In Judje, izgleda, da ga po izreku smrtno kazni niti ne bodo usmrtili. Preničevo je zanje to. Verjetno se bodo zadržali višje in tako edinstveno grozo na svetu še bolj poudarili. Tako mislimo ob zaključku lista, ko sodba še ni izrečena.

Kar so namreč Judje hoteli (in kar je po taki grozi danes še sploh smiselno oziroma potrebno), so dobili: predvajanje je bil film največjega trpljenja judovskega rodu na eni strani film bistva in vsebine primitivakov, ki so pronicili v Nemčiji iz najnižjih ničvrednosti, izbili za nekaj let celo na oblast in napadli človečanstvo, na drugi strani.

Izrael pa je bral levite tudi preostalemu — celemu svetu, češ: niste storili ničesar, ko je trpel naš rod. Celó pogodbe ste sklepali s temi prasci in ste zacvilili šele, ko je udarilo tudi po vas. S procesa smo zvedeli za podvige danskega kralja ter nekkih privatnikov na Madžarskem, ki so pomagali reševati v trpljenju. To ni bilo podčrtano kar tako.

Da bi bil mir na svetu, da bi se ljudstva ne napadala, preganjala in trpinčila!

Stari vic

Judovska kletev: O, da bi se ti sin iz ljubezni poročil!

Slika k prilogi

Predsednik krajevnega odbora ter predsednik upravnega odbora železarne, Franc Gašper, izroča ključ nove, sodobne servisne pralnice tajniku stanovanjske skupnosti Ravne, Ivanu Globočniku

Redakcija te številke je zaključena 10. avgusta 1961.

Izdaja upravni odbor Železarne Ravne — Urejuje uredniški odbor — Tiska: Mariborska tiskarna v Mariboru — Odgovorni urednik: Avgust Kuhar